

NET HURBIL: Evok 2002an abiarazi zuen nazionalizazioa

ARGIA

2008ko maiatzaren 28a | LXIX. urtea | 2.042 zenbakia | 3,50 euro

Rikardo Arregi neurozirujaua 14 zortzimilakoetan izoztuak izan ditu bere eskuetan

John Holloway,
pentsalari marxista:
"Bestelako klase borroka
sortzen ari da: lanaren

Kepa Mendia:
"Publizitatea euskaraz
egitea oso ona

Larrun 100

Datorren asteko ARGIArekin

KATALUNIA - EUSKAL HERRIA (1979-2006)

Bi bide autogobernuaren bila

Dani Blanco

Mahai-Ingurua

Gorka Knörr

Antonio Rivera

Toni Strubell

Iritzi-Artikuluak

Josu Chueca

Josep María Figueres

Elkarrizketak

Ramon Tremosa

Jose Manuel Castells

1979ko estatutuetan, zergatik heldu zitzaion Euskal Herrian eskubide historikoei eta Katalunian ez? Eta zein ondorio izan ditu horrek?

Nazionalismo katalana euskal nazionalismoa baino moderatuagotzat jo ohi da. Zenbateraino da egia eta zein ondorio dute estilo ezberdin horiek?

Katalunian ez bezala, nazionalismoaren zati batek borroka armatura jo zuen Euskal Herrian. Nola eragin du horrek batean eta bestean?

Trantsizioan bezala, une erabakigarrian egon gaitezke gaur. Zein norabide har dezakete Euskal Herriko nahiz Kataluniako prozesuek?

Asteko gaia

- 4 **L'Alguer, Sardiniako herri katalana.** Karlos Zurutuza.

Iritziak

- 21 **Asisko Urmeneta.**
Gora Pro Nobis.
22 **Xabier Gurrutxaga.**
Estatut: nahi eta ezin.
23 **Oier Araolaza.** Txapelkeriak.
25 **Castillo Suarez.** Azalpenak.
Joxe Mari Ostolaza.
Mundua urratsez.
26 **Joseba Barandiaran.** C@sa Nostra.

Maiorga Ramirez.

John Holloway.

Erdiko kaiera

- 27 **Ados antzerki taldea:**
Denbora saltzen.
Katixa Garate.
31 **Euskal kantuak eskoletara iritsi dira.** Mayi Tolosa.
34 **Ezpalak.** Katixa Garate.
36 **Argitalpenak: Ruben Ruizi**
elkarrizketa. Pilar Iparragirre.
38 **Denbora-pasak.**
40 **Ihesi: Aretxabaleta,**
Kurtzebarri eta Urkuluren
magalean. Ainhoa Lendinez.
44 **Makina bat kontu.**
Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua
eta Jakoba Errekondo.

Ados antzerki taldea.

Urkulu urtegia.

Kepa Mendia.

11 | Rikardo Arregi

Izoztutakoen zirujaua

Irungo neurozirujau honek Zaragozako MAZ ospitaleko Neurokirurgia taldea gidatzen du eta azken hogeitun urteotan *Al Filo de lo Imposible* abentura talde eta telebista saioko medikua da. Baina ezaguna da batez ere errekor triste bat duelako bere gain: hamalau zortzimilakoetako izoztutakoak izan ditu bere eskuetan.

24 | Luparekin 46 | Maiorga Ramirez

Txoli Mateos

Mikel Asurmendi

18 | John Holloway 58 | Azkena

A. H. Perez de San Roman

Karmelo Landa

56 | Net Hurbil: Evoren nazionalizazioa

Bolivia ez da hidrokarburoak nazionalizatuta dauzkan ez lehen estatua eta ez bakararra. Baina Evo Morales izan da munduan izurria bezala hedatu den pribatizazioaren katea eten eta multinazionalak merke erositako enpresa oinarritzko bat berriro publiko bihurtu duen lehena.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estibx Eizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Daniel Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner, Mikel Garcia, Naiara Irureta.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Igor Garmendia, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Sorraluze. Bezeroen harrera: Olatz Korta.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 127 euro. Ipar Euskal Herria: 155 euro. Espainia: 127 euro. Beste atzerriak: 160 euro. Airez: 252 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko parteidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

Termometroa

- 50 **Kepa Mendia: "Publizitatea euskaraz egitea oso ona izan da negoziatorako".**
Miel A. Elustondo.
54 **Bero-beroan.**

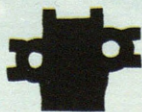

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

kutxa

• ASTERKO GAIA •

Sardiniako h

Herri katalana

Alghero herria erraz aurki dezakegu Sardiniako mapa batean, irlaren ipar mendebaldean. Bertakoentzat l'Alguer da, baina bi izenak nahikoa ez eta, izengoitia ere badu herri honek:

La Barceloneta. Tamalez, katalan nortasunari bost mendez eutsi eta gero, kultura honen desagertpenaren lekuko izan gintezke datozen urteetan. "Iraganeko bitxikeria" bihurtu baino lehen, Sardiniako katalanen herri eman nahi dizue bidaia kronika honek.

ARGAZKIAK ETA TESTUA:
KARLOS ZURUTUA

NON LA VERA ITALIA—ez da benetako Italia—diote arrantzale herri ttipi honetara iristen diren italiar turista urriek. Eta ulertzekoa da. Mapetan Alghero izenez azaltzen bada ere, l'Alguer geografikoki eta kulturalki Bartzelonari begira egon da beti.

"Afrika eta Europa artean galduta dagoen inoren lurra da Sardinia" zioen David Herbert Lawrence bidaiari ingelesak. L'Alguer irla honetako puntu txiki bat baino ez da.

Glamour handiagoa duten Korsika eta Siziliaren itzalpean dago, baina makina bat katalan etortzen da egunero Gironako hegaldian, eskolan ikasten dutena egia ote den ziurtatzeko: "Balear irlak baino harago dagoen Sardinian, katalanez mintzo dira oraindik XIV. mendean iritsitakoen ondorengoak...". Bertara iritsitakoan, ustekabeen harrapatzen dituzte kaleetako seinale elebidunek, italiar *via* eta katalan *carrer* elkarren ondoan idatzirik. Karriketako *souvenir* dendetan, *Pais Catalá de l'Alguer* aldarrikatzen dute hainbat eranskailu, hautsontzi edo elastikok; Katalunia "kontinentalera" turistek eramango dituzten oroigarriak.

L'Alguer

Katalan ikurrak nonahi ageri dira, baina hizkuntzak bizirik ote dirau? Belarria zorroztu dut alde zaharreko *carrer* estuetan. Portuan, solasaldi alaian zegoen erretiratu talde bati ulertzen saiatu ondoren, hizkuntza bereiztea zaila dela iruditu zait. Izan ere, Mediterraneoko toki bitxi honetan, hiru hizkuntza entzun omen daitezke: katalana, italiera eta sardiniera, hiruak latinetik eratorriak, eta nahiko antzekoak beraz.

Ana eta Miquelek aldiz, ongi ulertu dute; "baita hitz egin ere", dio mutilak. Las Pluminas ostatuan ezagutu dugu elkar. Orain Tarragonara doaz bueltan, *Barceloneta*n hiru egun eman otean.

—Jakin-minak jota nengoen aspalditik. Mito hutsa zela pentsatu nuen askotan, baina *aquí també es parla català*—, esan du Anak irribarretsu.

—Oso mintzaira bitxia da hala ere— gaineratu du Miquelek—. Elkar ulertzeko arazorik ez dugu izan, baina esamolde eta hitz asko arrotzak egiten zaizkigu.

Ritak, ostatuko jabeak, esertzeko gonbita egin eta kafea eskaini digu. Elkarriketa katala-

BUNGALOW ETA AKANPATZEKO EREMU BERRIA

**Aritzaleku
kanpina**

San Pedro z/g. LERATE (Nafarroa)

Tfnoa. 948 395 064/686 699 133

Faxa. 948 395 067

e-posta: aritzaleku@net-way.net

www.aritzaleku.com

Allozko urtegiaren hainbat jardura egin ahal izanen dituzu, esaterako, bela. Horretan ikasi edo aritu nahi baduzu, Nafarroako Bela Eskolaren zerbitzuak izanen dituzu.

nez jarraitu dute hiruek; atentzioa eman dit zeinen ongi ulertzen dioten elkarri.

Geroxeago, Ana eta Miqeli *bon viatge* opa eta gero, hamaika istorio kontatu dizkit Ritak, etxeko pasta sendo eta italiar kafeak lagundurik. Ipuinotan, katalan marinel eta sardiniar artzainak protagonistak dira beti. Horietako batean, menditar bat l'Alguer-eko neska ponpox batekin maitemindu eta gero, hau bahitu eta bere mendietako herrira eraman zuen. Denboraren poderioz, ahuntz gazta egiten, baita artzaina maitatzen ere ikasi omen zuen.

Alguertarra da Roberto ere, Ritaren koinatua. Kafea gurekin hartzeko asmoz iritsi da oraintxe, ostatuko atari ondoan duten frutadenda ireki aurretik. Geroxeago, bere lantokian bisitatu dut. Antzinako sardiniarren ur erritoetaz ari zait, baskulan dagoen mahatsaz erabat ahazturik. Bezeroen ilara luzeari errepara-

**L'Alguer-eko aragoiar
erako zaintza
dorreetako bat.**

tutakoan deseroso sentitu naiz, baina zorionez, ez dirudi inork presarik duenik hemen.

Gianfranca dugu "ilarakide" etako bat. Itxura ederreko madariei begira dagoela, solasean hasi da. Ama l'Alguer-ekoa zuen, aita aldiz, sardiniarra, irla barrualde menditsukoa. Bere etxeko *Lingua Franca* italiarera izan da beti, honegatik Gianfrancak hiruak hitz egiten ditu. "Hitz egin baino, nahastu", dio berak umoretsu. Aipatu duenez, ez omen zen oso ohikoa alguertarrak sardiniarrekin ezkontzea. "Ilarakide" guztiak bat datoz.

–Komertziorako hizkuntza katalana izaki, sardiniarrek ikasi beharra zeukaten. Gainera, herriko feriara etortzen zirenean, etxeratze-agindua errespetatu behar zuten menditarrek, azaldu du Robertok.

–Agoazilak kanpai-hotsez jakinarazten zuen herriko harresia itxi behar zela. Orduan,

juduek ghettoira jo behar zuten, eta sardinia-
rrek herritik kanpora.

Adituen arabera, hizkuntzaren biziraupena-
ren sekretuak alguertarren autoisolamenduan du
oinarri. Mediterraneoko merkataritza mendera-
tzen zuten aragoiarrak ez ziren inolaz ere "men-
ditar basati"ekin nahasten. Roberto eta Gian-
francak baieztatuko didatenez, garai bateko
pentsamoldeen arrastoak egundaino mantendu
dira hein batean.

—Pasqualekin hitz egin behar duzu—, esan dit
Robertok halako batean.

Eta helbide bat apuntatu du papertxo batean:
Piazza Duomo 2.

Pasqual Mellai, "Pasqualino" laguntzat

Ostatutik l'Alguer-eko kasko historikora bost
minutu eskasean iritsi naiz itsas-pasealekutik.
Olibondoz inguratutako Erdi Aroko herria da,
bere harresi eta zaintza dorreekin. Aragoiarrak
erako dorre borobil eta sendoak dira hauek,
Mediterraneoan zehar aurki daitezkeen aragoia-
rren inperio ohiaren lekuko; Gironatik greziar
irletaraino, betiere itsasoari begira. Estrategikoki
eraiki ohi ziren, elkarren bistan dauden dorre
sare gisan. Itsas erasoei aurre egiteko, su seinalea
pizten ei zen dorrez dorre, portuetako armadak
borrokarako presta zitezen.

Zorionez, egun lasaitasuna da nagusi hemen.
Turismoak ez du herri zoragarri hau bere mende
hartu, eta oraindik lasai pasea daiteke bere kale-
ka estuetan. Carrer Mallorcan gora noala, egu-
rrezko ate zahar batean kartel bitxi bat ikusteko
parada izan dut: "*Qui no estima la sua lingua, no vol
be al suo pais*", dio leloak, *Senyera* gorri-ori azpian.
Hemen ematen dira, hain juxtu, katalan eskolak.

Kalea Piazza Duomoraino iristen da. Bertan
konturatu naiz plaza honen seinalea elebiduna,
baita izenbiduna ere badela, italiar bertsioaren
azpian Plaça de Santa Maria jartzen baitu. Eta
berdin gertatzen da Piazza Civicarekin, Plaça del
Pou Vell ere delarik. Izenak izen, katedral zuria-
ren parean dago Pasqual Mellairen denda: *Sarto-
ria Lavasecco Catalana*. Unibertsitateko irakasle ez,

Aragoiar eta katalanen inbasioa

XIV. mendean iritsi ziren aragoiarrak eta katalan-
ak balio estrategiko handiko itsas-portu
honetara. Alghero hiria bortizki setiatu eta
mendean hartu zuten inbaditzaileek, berta-
ko populazioa Iberiar penintsulatik ekarri-
tako kolonoekin ordezkatzu.

Dinastia-ondorengotza ilunak zirela medio,
hiria Espainiako koropean geratu zen.
Alguertarren fideltasun handia zela eta,
Carlos V.ak hiria bisitatu zuen 1541ean,
bertako biztanle guztiak (gizonezkoak
noski) "zaldun" izendatuz.

Hizkuntza ez ezik, *Mesa del Gall* (oilar-
meza) edo Pazkoko prozesioen moduko
erlijio erritoak ere gaurdaino mantendu
dira.

gure!
arteaz
euskaraz

(1906-1986)

Balendin Enbeita

Euskaltzale bizkaitarrak

100. urteurrenean

“Euskera maite, gaxorik zagoz
eta osakirik ez dozu,
zeure semiak itxi zaituez,
errukarria zara zu.
Ene, euskera, ilgo al zara?
Arren erantzun eidazu!
Zu il ezkeru ez dot nai bizi,
zeugaz eruan nagizu!”

Balendin Enbeita
Diputazioa
Foral de Euzkadi

jostuna da l'Alguer eta alguertarrei buruz gehien dakien pertsonetako bat.

Parlem català dio sarrerako eranskailuak. “*Bon dia*”, agurtu dut, nire katalana hemen bukatzen delako pena handiz. Adinekoa den arren, sasoian dago Pasqual oraindik. Nire bisitak berak mozten dituen oihalekin zerikusirik ez duela argituta, barrualdean sartu gara.

Karriketako *souvenir* dendetan, *Pais Català de l'Alguer* aldarrikatzen dute hainbat eranskailu, hautsontzi edo elastikok; Katalunia “kontinentalera” turistek eramango dituzten oroigarriak

Hamaika traje daude zintzilik; josten hasi berri batzuk, bukatuta besteak, eta beste hainbeste guraize eta ofiziozko lanabes. Ondoko gelan sartzeko gonbita egin dit, non ehunka liburu dauden, denak ederki sailkatuta gaika eta alfabetikoki.

—Kataluniatik jende ugari etortzen da bisitan. Askok hango musika CDak edo liburuak ekartzen dizkirate opari— hasi da Pasqual. —Jostuna naiz, ez daukat unibertsitate ikasketarik, baina asko irakurtzen dut— gaineratu du, apaletatik bi liburu aterezaz: *Els noms de la fruita a l'Alguer* eta *Caracterizació del lexic algueres*. —Duela gutxi argitaratutako tesiak dira, Bartzelonatik bidali dizkirate—, esan du irribarrets.

Hemengo hizkuntzari buruzko doktoretzatesia egiten ari direnek Pasqualengana jotzen dute. Lana plazaratu bezain laster, berari bidaltzen diote laguntza eskertuz. Baina ez dira hizkuntz ikerlariak etortzen diren bakarrak. Turista kulturazaleak, baita politikariren bat ere, Carod Rovira kasu, gizon jakintsu honekin hitz egiteko gogoz azaltzen dira bere jostundegian.

Pasqualek Sardiniako historiari errepasoa eman dio, Neolito garaiko *nurage* eraikin miste-

Adituen arabera, hizkuntzaren biziraupenaren sekretuak alguertarren autoisolamenduan du oinarri. Mediterraneoko merkataritza menderatzen zuten aragoiarrak ez ziren inolaz ere “menditar basati”ekin nahasten

riotsuetatik gaurdaino, tarteko feniziar, kartagiar, eta aragoiarrak, besteak beste, ahaztu gabe.

—Herri ugarietako irla dugu Sardinia—, azpimarratu du. Kronolojiak eskatu bezala, libu-

ruak ordenean ateratzen ditu apaletatik, jostai-luak erakusten dituen umearen ilusioz. Horrelakoetan – *Aixó es molt interessant* (hau oso interesgarria da)– esaten du, berebiziko emozioak jota. – 50-60ko hamarkada arte ez genuen Kataluniaren berri izan– hasi da kontatzen XX. mendera iristean.– Espainiarekin loturaren bat zegoelakoan geunden, baina gutako inork ez zekien zer-nolako. Gero Bartzelonatik etortzen hasi ziren, eta denboraren poderioz, loturak asko areagotu ziren. Gironarako eguneroko hegaldiak mesede handia egin digu. Jendearen hartu-emanak hizkuntza berpiztu du, nahiz eta zaila izango den gureari eustea datozen urteetan.

Antza denez, 15.000 hiztun baino ez dago, denak 40 urtetik gorakoak. Gainera, Lehen Hezkuntzan eskolako ikasgaia den arren, hau bukatzean hautazko asignatura bihurtzen da, eta gutxi batzuk soilik hartzen dute.

Pasqualek katalanez argitaratzen den herriko aldizkaria luzatu dit. Makina bat artikulatu ditu: gaur egungo gaiak, historiari buruzkoak, edota poema anitz irakur daitezke bertan. Orriak gainetik begiratzean, honako bidean ikusi dudak *Escola de Alguerés* iragarrita aurkitu dut laukitxo batean: “*Una institució per ajudar els algueresos a defendre i recuperar la pròpia llengua i la pròpia identitat*”.

Pasqual Mellai jostuna da l'Alguer eta alquertarrei buruz gehien dakien pertsonetako bat.

kulturagenda

Urdaneta kalea, 9 | 20006 donostia

Areto Nagusia. 19:30

Baroja eta Pentsamendua

Maiatzak 23

La crisis de la modernidad en la "novela filosófica" de Pío Baroja
Cristina de la Cruz Ayuso

Maiatzak 24

El pensamiento existencial, social y político en las novelas de ideas de Pío Baroja
Félix Bello Vázquez

Maiatzak 25

Baroja, a contracorriente
Miguel Sánchez-Ostiz

Koordinatzailea: Félix Maraña

Elbira Zipitria

zenaren omenez

Hizlariak

Maiatzak 29. Ramon Labaien, Matilde Sainz

Maiatzak 30. Dionisio Amundarain, Mari Karmen Garmendia

Maiatzak 31. Iñigo Garaialde, Mikel Haranburu

Erakusketak

Erakustaretoa

Charles Sandison

"The reading room"
Ekainaren 17arte

Ganbaran

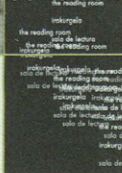
Metrópolis

Alberto Schommer-en
argazkiak
Ekainaren 10arte

Schommer

Charles Sandison

Maiatzaren 23tik ekainaren 6ra

arteleku

Kristobaldegi, 14 | 20014 Donostia

www.arteleku.net

Atzera begirakoa

Joaquín Jordá

Nosferatu Zine zikloa

Antzoki nagusia. 20:15

Maiatzak 24.

Numax presenta...

(1979). Espainia. 100'

Maiatzak 31.

El encargo del cazador

(1991). Espainia. 90'

Audiolab

Aurkezpena. 19:30

Sonoscop

sonoscop

Menditar "basati" horiek...

L'Alguer-etik ekialderantz, errepidea beste Sardinia batean sartzen da. Mendiak nagusitzearekin batera, Historiaurreko harrizko dorre misterioitsuak (*nurage*) ageri dira paisaian sakabanaturik. Harrizkoak dira ere Barbaggiako herri ttipiak, granitokoak hain juxtu, irlako erdigune geografikoan. Eskualde honetako populazioa oso urria da, nahiz eta ehun urte paseak dituzten aiton-amona ugari dauden mendiko herri hauetan. Agian *Fil'e ferru*, bertako pattarrak, edota kutsatu gabeko aireak zerikusia dute honetan. Zalantzarik gabe, industria ezak ekologiarik mesede egiten dio; ez ordea, lan bila dabilenari. Sorgono bezalako herrien "hustuketa"ren isla dugu Tavianian anaien *Padre padrone* filma. Gavino Ledda idazlearen istorioa kontatzen da bertan, nola hogeitaz urterekin irla utzi ondoren, idazle eta hizkuntzalari bilakatu zen artzain analfabetoa. Gavino bezalako artzain bakartiak, edo ezkondu gabeko emakume haurdun eta tormentatuak ohi ziren protagonistak Grazia Deleddaren eleberrietan. Deledda inguru honetako zen, Nùgoro herri-

Salvatore eta "bere" iturria.

koa hain zuzen ere. Bere bizitzan egin zuen bidaia luze bakarrean Stockholm-era joan zen, literatura Nobel saria irabazten lehenengo emakumea izan zen. Salvatore oso gaztetxoa izango zen Nobel sariduna 1936an hil zenean. Sorgonoko herriko plazan topatu dut, eliza pareko banku batean eserita. Basolanetan denbora luzez jardun eta

gero, merezitako erretiroa eskuratu zuen duela urte batzuk, baina gaur goizean lanean aritu da berriz. Herriko karretera oztopatzen zuen zuhaitz baten adarrak kimatzeko eskatu diote, eta pozik dago orain, bere eskarmen-tuak oraindik ere balio duelako.

Salvatorek ez daki irakurtzen, baina kasik latinez mintzo dela esan genezake. Kroniken arabera, erromatarrek erresistentzia handia aurkitu zuten irlako eskualde honetan duela bi mila urte, hortik Barbaggia izena, legioak eraso eta gero, kobazuloetan ezkutatzen ziren "barbaro"en omenez. Historiak aurrera egin ahala, inperioko hizkuntza nagusitu zen, eta paradoxa bada ere, gaur egun "barbaro" haien ondorengoek hitz egiten dute latinarekin antz handiena duen hizkuntza erromanikoa.

Herriko eliza ez, plazatik bost minutura dagoen "bere" iturria erakutsi nahi izan dit Salvatorek. Norbaitek paretan debekua italieraz idatzi badu ere, berak egunero edaten omen du bertatik, ura ona dagoela zin dagit. Ez dut dudarik egin.

—Ameslari hutsak dira— dio Pasqualek, —uda aldean doako eskolak eskaintzen dituzte, baina gelak ez dira inoiz betetzen, ezta gutxiagorik ere.

Beste artikulua bat Tarragonako udaletxeaz kexu da. Kataluniako hiri handi hau l'Alguerekin senidetuta dago aspaldi, baita Austriako Klagenfurt edo Frantziako Orleanekin ere. Testuak dioenez, azken bi hauekin eskolen arteko trukaketak ohikoak dira, baina ez, ordea, hizkuntza komuna duen herri txiki honekin.

—Agian garai batean bezala jokatu beharko genuke— dio Pasqualek umoretsu. —Herriko harresia berriro itxi eta gureari eutsi, inoren laguntzarik gabe; irla barruko irla—. Baina ez da Pasqual berean ixten den horietakoa. —*La diversitat és bella*— esan du, Italiako gutxiengoak azaltzen dituen mapa eskuan duela: sardiniarrak, katalanak, albaniarrak, esloveniarrak, friuldarrak... kolore anitzeko bota.

Oso gustura egon naiz gaur Pasqualekin, eta bihotzetik eskertu diot eskainitako denbora. Harremana mantentzeko asmoz agurtu dugu elkar, baina ale hau bidaliko niola hitz ematean, zalan-tza sortu zait idatzi beharreko helbideaz:

—Piazza Duomo ala Plaça de Santa Maria?

—Biak jarri, badaezpada. ■

Rikardo Arregi

«Niretzat elbarritasun bakarra burukoa da»

Zortzimilakoak banan-banan sailkatuak daude alpinistaren buruan: Cho Oyuri ipar aurpegitik eraso genion, Annapurnan mendebaldeko zeharkaldia zabaldu genuen, Gasherbrumen ekialdetik jo genuen... Eta banan-banan daude sailkatuak zortzimilakoak Rikardo Arregiren buruan ere: K2n hanka behatzak izoztu zitzaizkien Joanito eta Edurneri, Makalun eskuak eta belarriak izoztu zitzaizkion Felixi, Cho Oyutik sudurra izoztuta etorri zen Jose Carlos Tamayo. Eta Rikardo Arregiren eskuetatik pasatuta berriz hanka egin zuten mendira.

AMETS ARZALLUS

Argazkiak: Dani Blanco

Nortasun agiria

1952ko irailaren 19an sortu zen, Irunen. Lau senidetan bigarrena. Aitak gas eta elektrizitate tailerra zuen eta amak etxeko martxa zeraman. Baina Rikardok kirolean eta kale jolasean eman zuen haurtzaroa. Eskubaloian egin zezakeen bidea, baina hogeita bat urterekin orkatila txikitu zuen eta han bukatu ziren bere kirol ametsak. La Sallen, San Martzialeko fraideekin ikasi zuen aurrena, eta gero Zaragozara aldatu zen medikuntza ikastera. Han egin zen Medikuntzan eta Kirurgian doktore. Orain, Zaragozako MAZ ospitaleko Neurokirurgia taldeko burua da, eta azken hogeitaz urteotan *Al Filo de lo Imposible* abentura talde eta telebista programako medikua ere bada. Bi espediziotan hartu du zuzenean parte, 1992an Everesten eta 1999an Ipar Poloan. Everestetik liburu eta guzti itzuli zen, *El quirofano del hielo*, han egindako azterlan zientifikoak biltzen dituen liburua. Espainiako eta Euskal Herriko eliteko alpinista gehienak bere eskuetatik pasa dira izozteak sendatzeko. CAI Aragon lehen mailako eskubaloi taldeko presidentea ere bada. Alargunduta dago, eta Zaragozan bizi da bere bi semeekin.

Noiz pentsatu zenuen handitan mediku izan nahi zenuela?

Nire arreba Helena malformazio batzuekin jaio zen, sei bat aldiz operatu zuten, eta lehen bi urtetan ama eta bera beti Madrila bueltaka ibili ziren. Medikuntzaren munduak ostiko handi bat jo zuen gure etxean, eta sei-zazpi urterekin medikuak, negarrak, eta sufrimendua ikusi nituen inguruan. Uste dut orduan erabaki nuela, giza erreakzio logiko baten bidez, medikuntza ikastea. Handitan mediku izan nahi nuen nire arrebari lagundu ahal izateko.

Esan eta izan, neurozirujaua zara orain, eguneko ordu asko operatzen pasatzen dituzu. Pazientearentzat kirofanoak zer usain duen badakigu, medikuak nola bizi du kirofanoa?

Guk gehien kirofanoan disfrutatzen dugu, operatzen. Jendeak beldurra dio kirofanoari, baina nire leku naturala huraxe da, eta han gozatzen dut gehien. Orain, egia da ez dela berdina kirofano batera zutik sartu, edo esku-ohean etzanda sartu. Nik ere, esku-ohean etzanda sartu izan naizenetan, beste begi batzuetatik ikusi izan dut.

Ni neurokirurgian hasi nintzenean, bazen maxima bat: hirurogei urtetik gorako paziente bat kirurgikoki arta ezintzat planteatzen zen. Orain, laurogeita hamarretik gorakoak ere operatzen ditugu. Gure alorrean sekulako iraultza eman da, orain deus zabaldu gabe atera genezake garunaren barruko argazki bat. Genetika asko aurreratu da, transplanteen alorra, eta pentsa orain zer datorren ama zelulekin. Horren guztia-aren emaitza da bizi iraupena luzatu dela, gehiago bizi gara eta hobeto. Baina txasisa da eusten ez duena, eta horregatik ari gara prote-siak alde guztietan jartzen. Hemendik hogeita hamar urtera ikusiko dutenean orain zer egiten dugun, "hauek ziren hauek barbarotzarrak! Bizkarrean torlojuak sartzen zituzten" harrituko dira. Ordurako kola bereziak egongo dira, edo gorputz ehuna birsortzen duten sustantziak. Medikuntzak daraman martxa ikusita, ondorioa argia da: giza arrazak izugarri iraungo du, non eta ez dugun planeta lehenago lehertzen.

Eta txasisa zenbateraino berritu daiteke?

Txasisa pixkanaka titaniozkoa egiten ari gara. Nik uste dut azkenean Robocop existituko dela. Robocopera iritsiko gara. Matrix ere iritsiko al da? Dagoeneko neurokirurgia robotikoa egina dago,

Zu lehenengoz kirofanoan sartu zinenetik hona zenbat aldatu da neurokirurgia?

eta uste dut momentua iritsiko dela edozein gauza egiteko makina bat aski izango zaiguna. Gainera makina bat ez da inoiz haserre egoten, ez du erretzen, ez du edaten, ez da disgustura egoten, eta beti berdin egiten du lan. Agian iritsiko gara Matrixera.

Gaur egun, nolako teknologia darabilzue kirofanoan?

Orain bertan tumore baten aurrean erresonantziaren edo eskanerraren irudiak hiru dimentsiotakoak bihur ditzakegu, mugi ditzakegu, zatiak kendu, kirurgia birtuala deitzen dioguna egin genezake. Hartara aurretiaz dakigu zein den tumore horri heltzeko biderik egokiena, zer aurkituko dugun, noraino iristen den, zer ukitzen duen eta zer ez... Kirofano barruan neuro-nabigazioko sistema informatiboak ere baditugu, eta momentu oro esaten digute non goazen. Baditugu azken belaunaldiko mikroskopioak, eta horien bidez interbentzioak DVDan graba ditzakegu eta kirofano osoa ari liteke interbentzioa zuzenean ikusten. Mikroskopia horretan bertan erresonantziaren irudiak sar ditzakegu, kalkulu geometrikoak egin, eta hala tumorea kentzen ari garen bitartean gero zer geldituko den ikusten ari gara. Bestalde, nik ebakuntza palko batetik zuzentzen dut. Mikroskopia teleskopiko bat dut bi eskuleku dituen, eta gorpil batzuekin gerturatzen naiz operatu behar den zatira. Eskulekutan eskura ditut botoi guztiak, nahi dudana lekuan jartzen dut mikroskopia, zooma zapaltzen dut, enfokatzen dut, igotzen dut, jaisten, ateratzen dut... dena eskutan daukat. Playstation bat da, nahi bada. Horrelaxe operatzen dut nik, moto ginean banindoa bezala.

Operatzen hasi zinen garaian esan izan balizute hori guztia?

Galdetuko nuen ea zein zinetan ematen zuten film hori.

Eta teknologia gero eta aurreratuago horren erdian non gelditzen da medikua pertsona? Medikuen alde humanoa?

Eskubaloia, CAI Zaragozako presidentea

"Eskubaloia beti izan da nire kirola, txikitatik praktikatua nuen, nire ibilbide pertsonalera oso lotua egon dena, eta kasualitate batek eraman nau CAIko presidente izatera. Eskubaloia oso krisian zegoen hemen eta laguntza eske deitu zidaten, hasieran ezetz esan nien ez nuelako denborarik, baina berriaz deitu zuten hurrengo urtean, eta azkenean baietz. Eta beti gertatzen zaidana, behin proiektu batean sartzen naizenean buru belarri sartzen naiz. Gustura nabil, kluba profesionalizatzen ari gara, eta gaztetxoekin ere ilusioz ari gara lanean. Denbora kentzen didala? Bai, baina baita eman ere".

Askotan ahaztu egiten zaigu, teknologia gaintzen gaitu eta gure giza kondizioaz ahazten gara. Ni haurra nintzela Irunen bazen mediku bat, Ramon Larrañaga, zoritxarrez gure etxera askotan etortzen zena. Beti etorri ohi zen bazkari ordutsuan, eta ez zait sekula ahaztuko nola esertzen zen sukaldean, amak txikito bat ateratzen zion eta beti aritzen zen amarekin hizketan, "Junkal, ez zaitez kezkatu, animo, aurrera aterako da...". Gure amak drama bat zuen etxean, eta ongi oroitzen naiz hark nola tratatzen zuen. Geroztik ni beti saiatzen naiz Don Ramon medikuaren giza alde hura nire egiten, guk gure espezialitatea baitugu, oso teknologia sofistikatuarekin egiten baitugu lan, baina ez badugu pazientearekin denborarik galtzen, ez badiogu esplikatzeko zer duen, ez badiogu behar duen goxotasuna ematen, ez gara mediku onak izango. Medikuen alde humanoa hil ala bizikoa da askotan.

Eta Matrixera iristen garenean, eta robotak izango direnean zirujauak, nor joango da familiarekin hitz egitera?

Robota ez behintzat. Robotak erakusten badu pertsona baino askoz hobea dela operatzen, ni dudarik gabe robotaren aldekoa izango naiz. Baina robotak ezingo du inoiz ere ulertu eta hitz egin giza kondizioaz, ezingo da familia animatzera joan. Hori medikuoi dagokigu, eta zoritxarrez askotan ahaztu egiten zaigu.

Medikuntza sekulako abiaduran doa, baina oraindik ez da pertsonaren sekretu guztien jabe. Zuen alorrean zein da enigmari handiena?

Neurologiarentzat enigmari handiena garuna da. Zer gaitasun dugu garunean? Noraino irits gaitzke gure materia gris honekin? Burmuinak sekretu asko gordetzen ditu. Eta bada bat nire ustez oso zaila izango dena deskubritzen: gure pentsamenduaren elaborazioa. Niaren kontzientzia nondik sortzen den, askatasunaren kontzientzia zerk ematen duen... guk gauza asko jakin genitzake baina sekula ez dugu jakingo beste pertsona bat zer ari den pentsatzen, zer ari

Olaberriako zirkuitua

Gida eskola Karting-a

Gainera auzoa, Z/G • 20212 Olaberria
 ☎ 943 16 08 62 • www.vilarinomotor.com
info@vilarinomotor.com

den sentitzen, eta pentsamenduen gai hori definitzea eta argitzea nik uste ezinezkoa izango dela. Burmuineko gero eta atal espezializatu gehiago ari gara ezagutzen, non dagoen lengo-
aia musikala, non sortzen den lengoia idatzia, epe laburreko memoria non jasotzen den, non epe luzekoa, inteligentzia artifizialari dagokio-
nez ere asko aurreratu da, neurotransmisioari buruz eta burmuinaren funtzionamenduari buruz izugarri ari gara jakiten, baina pentsamen-
duaren eta sentimenduen alor osoa, pertsona bakoitzak berea duen mundu hori, uste dut oso zaila izango dela deskubritzen, eta ez dakit inter-
resgarria izango ote litzatekeen ere dena jakitea.

Pentsamendu eta sentimendu ilunak maiz notizia txar batek sortzen ditu, zu egunero ariko zara berri onak eta berri txarrak ematen. Beti egia esaten al diezue gaixoei?

Familiak askotan nahiago izaten dute gaixoari egia ezkutatzea, eta hori errespetatu egin behar dugu guk. Baina gauza bat da egia ezkutatzea eta bestea gezurra esatea. Niri gaixo batek berak zer duen galdetu izan didanean, profesionalki gezu-
rriki inoiz ez diot esan. Medikuentzat askoz ere hobe da, nahiz eta izugarri gogorra izan, pazien-
tearekin hitz egin eta egia esatea. Baina bitxia da, egoera larrietan pazienteak inoiz ez du galdetzen zer duen. Galdetu izan didatena da: "Sendagile jauna, zenbat hilabeteko bizia gelditzen zait?". Eta erantzunaren arabera, esan izan didate: "Ba arren, egin ezazu ahal duzun guztia, opera naza-
zu, eman ie zadazu kimioterapia, dena delakoa"; edo alderantziz: "Aizu, entzun, utzi ezazu, Mar-
bellara joango naiz arrantzara, nire ametsa hori zen eta hori egitera joango naiz lasai-lasai". Per-

K2ren madarikazioa

"K2 mendiak orain gutxi arte marka ilun bat bazuen; K2 igotako emakumerik ez zegoen bizirik munduan, batzuk K2n bertan hil ziren beheakoa, eta besteak beste mendiren batean, baina K2 igotako emakumerik ez zen bizirik gelditzen, mendi horrek madarikazio bat balu bezala. Eta orain bi urte Edurne Pasabanek igo zuen. Beraz, Edurne da momentu honetan munduan K2 igo eta bizirik gelditzen den emakume bakarra. Espero dut luzaroan izango dela errekor horren jabe. Tira, beste emakume batzuk ere igo daitezela, baina berak ez dezala titulu hori galdu".

tsona bakoitza mundu bat da, eta horregatik esaten dugu maiz, medikuntzan, ez daudela gaixotasunak, gaixoak daudela. Gaixotasun bera oso ezberdina izan daiteke bi gaixoren larruan.

Eutanasiaren alde al zaude?

Ez naiz eutanasia aktiboaren aldekoa, pertsona bati farmakoak sartuz hiltzen laguntzearen aurka nago. Eutanasia pasiboa, aldiz, onesten dut, atzera bueltarik gabeko egoeretan bizitza luzatzea ez dut ongi ikusten, eta ikuspuntu far-
makologikotik tratamendua moztearen alde nago. Eta hori familiarekin hitz egin eta askotan egin izan dugu. Baina legalki ezin dugu arnasa hartzeko gailua itzali, edozeinek salaketa jar die-
zaguke, erailketagatik edo homizidioagatik, ez dakit. Gainera familiari berari ere esango bage-
nio "paziente honek ez du inolako aukerarik bizitzeko, hil egin nahi du, joan eta itzal ezazue makina", seguru ezetz esango lukeela. Beraz, zergatik egingo dugu guk? Nik uste dut ikus-
puntu moraletik eta etikotik buelta asko eman behar zaizkiola afera honi legeak argi eta garbi idatz dezan zein egoeratan den posible zer.

Mar Adentro filma ikusi al zenuen?

Bai, ikusi nuen. Baina ni egona naiz paraplegiko-
en zentro nazionalen, eta ikusi ditut mutiko gaz-
tetxoak, ez tetraplegia batekin, pentaplegia bate-
kin! Ezin bururik ere mugitu! Eta hogeit bat urteko mutiko bat ikusi nuen ahoarekin ordena-
gailua nik baino askoz ere azkarrago mugitzen zuena. Niretzat elbarritasun bakarra buruko da. Ados nago, zenbait egoera bizitzea oso dramati-
koa da, baina planteamendu hori ontzat eman-
gero, alzheimerra duten gaixo guztiekin, harre-

egiten duzu, egokitzea kosta egiten da, paradisuetara igotzen zara eta infernuetara jaisten zara, eta azkenean zure buruarekin egiten duzu topo. Eta zure burua ezagutu ondoren itzul zaitezke oso pozik, edo itzul zaitezke oso haserre. Nik, handik bueltan, nire bizitzari aldaketa batzuk egitea erabaki nuen, bai ikuspuntu profesionaletik, bai beste ikuspuntu batzuetatik.

Espedizio hartan zure gailur propioa eta zure bide propioa zenituen: altueran gorputzak jasaten dituen aldaketak aztertu zenituen. Zein zen zure lan metodoa?

Nire laborategitxoan nuen han, hamabostean behin odola ateratzen nien alpinistei, analisiak egiten nituen, hemoglobina eta hematokritoa neurtu, testak egin, eta horrez gain nire kontsultara zetozen gaixo guztiak artatzen nituen, beste espedizioetakoak ere bai, noski. Batean sherpa bat arrakala batera erori zen eta gau osoan bizirik mantentzea lortu genuen, onik atera genuen helikopteroan. Pentsa, helikopteroak sherpa bategatik egin zuen hegan! Eta handik hilabete batera edo, ni kanpin dendako janlekuan nengoen, eta Zeelanda Berriko espedizioeko chefa sartu zen sherpa batekin barrura, Pashang Nuru bera zen, hiltzear egon eta bizirik atera genuen sherpa, propio igo zen han goraino niri eskerrak ematera. Nire bizitzan gertatu zaidan emozio beroena izan da.

Zure azter lanera itzuliz, zer konklusio atera zenituen?

Organismoa altuerara nola egokitzen zen ikusi genuen. Parametro metaboliko bat baino gehiago aztertu genituen, ikerketa neurologikoak ere egin genituen, ikerketa psikologikoak, ospitale osoak parte hartu zuen azkenean. Ohartu ginen altuerako airean dagoen presioagatik oxigenoa biriketara eta odolera iristeko organismoak askoz ere globulu gorri gehiago produzitu behar duela, eta hematokritoa igotzen dela. Han 8 milioi globulu gorri edukitzera iritsi ginen, eta 70etik gora hematokrito. Pentsa, baldintza normaletan gorputzak lauzpabost milioi globulu gorri izaten ditu, eta Tourrean 50etik gora hematokrito dituenak positibo ematen du. Baina guztien artetik ondorio deigarriena memoriaren alterazioarena egin zitzaigun. Ohartu ginen altueran memoriak alterazio handi samarra jasaten duela. Nire kasua esplikatu dut, neroni ere, han nengonez, aldi berean aztertzaile eta aztergai bainintzen. Hara joan aurretik arazorik gabe egiten nuen, besteak beste, memoria bisuala neurtzen duen *Figura compleja de rey*-ren testa, eta itzuleran, ezin nuen bukatu. Zaragozara iritsi nintzenean, patrikan ez nuen sosik, eta txartela hartuta dirua ateratzera joan nintzen. Irtsi kutxazainera, txartela sartu, PIN kodea galdetu zidan, eta... ez nintzela zenbakiaz oroitzen! Ez nuen zenbakiaren aztarrenik ere! Gero, pixkanaka errekuperatzen zara, eta memo-

Liz Hawley

"Himalaiako amonada, gailurra zapaldu duzula baiesten duena. Goitik bueltan datorren alpinista bakoitzari galdeketa bat luzatzen dio tontorra zapaldu duela frogatzeko: 'Ikuspegi honetatik zer ikusten da? Beste hartatik zer?'. Harrigarriena da bera ez dela inoiz igo mendi horietara, eta hala ere oso ongi ezagutzen ditu. Erritotik ere izango du ohitura horrek, baina nonbait, igo ez eta igo dela esan duenari gezurra harrapatu izan dio. Han ez baitago argazkirik helmugara iritsi zarela erakusten duenik, ez eta inor zure zain saria emateko, eta gerta liteke zuk daramazun argazki kamera bidean izoztea. Beraz, gailurrera iritsi diren nik ezagutu ditudan kasu guztietan Liz Hawleyrengana joan dira alpinistak gailurra zapaldu dutela baiestera".

man bizitzarik ez duten guztiekin, arazo neurologiko bat dutenekin, zer egin behar litzateke? Nik ulertzen dut bideragarritasunik ez duen bizitza bat ezin dela luzatu, eta hori legeak onartu beharko lukeela, baina hortik beste egoera batzuetan modu aktiboan sartzea... ez dakit ba. Ni kasu bakoitza banaka aztertzearen alde nago, gainera gaur egun badira min fisikoa ia guztiz desagerrarazi dezaketen farmakoak eta drogak, beraz oraintxe zerbaiten alde egin behar banu, esango nuke, eutanasia pasiboa bai, eutanasia aktiboa ez.

Goazen beraz mendira. Al Filo de lo Imposibleko medikua zara, normalean telefonoz egiten duzu lana, baina bi espediziotan zuzenean parte hartua zara, lehena 1992an Everesten. Nolakoa da mendi espedizio bat barrutik?

Everesten egon nintzenean ohartu nintzen espedizio bat kirol abentura bat izateaz gainera abentura pertsonal bat ere badela, norberak bere buruarekin duen abentura bat.

Zuk nolako abentura izan zenuen?

Niri lanak oso ongi erakutsi dit zer den bizitza eta zer den heriotza, urte asko dira oso notizia onak eta oso notizia txarrak ematen ari naizela. Eta zurrumbilo horren barruan sartuta zaude-nean ez duzu denborarik zeuregan pentsatzeko, pentsatzeko ea bizitzan egiten ari zarenak merezi ote duen, zure buruarekin gustura ote zauden. Han baduzu gogoetarako denbora, eta zure buruari halako azterketa bat pasatzen diozu. Gainera han, baldintza klimatikoengatik edo, sentitzen duzuna intentsitate handian sentitzen duzu. Maite duzuna izugarri maite duzu, eta maite ez duzuna ez duzu batere maite. Sufritu

● Rikardo Arregi

ria itzultzen zaizu baina harrigarria da hango egonaldiak nola uzten zaituen.

Artikulu batean zenion 7.000 metrotik gora heriotzaren eremua hasten dela. Altuera batetik gora ez dago bizitzarik, ez dago landaretzarik, natura ez da bizi, ez dago ezer, eta gizakia ez dago kalkulatu baldintza horietan bizitzeko. Beraz, gailurre-ra doazen alpinistek azkar egin behar dute igo eta jaitsi, bestela hantxe gelditzen dira. Heriotza bizi den goi hartatik bizitza zati bat erreskatatuko balute bezala da. Han ezinezkoa da bizirautea denbora poxi batean ere.

Zenbat da denbora poxi hori?

Ez nuke asmatuko esaten. Altuerako iraupenaren errekorra ez dakit zenbat egunean egongo den, baina ez egun askoan, eta oraintxe bertan zu hartuko bazintuzte eta Everesteko gailurrean utzi ez dakit zenbat biziraungo zenukeen, baina oso ordu gutxi.

Alpinista asko ezagutzen dituzu. Zer dute berezi?

Alberto Iñurrategi, Felix zena, Juanjo Sansebastian, Josu Bereziartua, Kike de Pablo, Jon Lazkano, Jon Beloki... denak pazienteak izan ditut, eta denei antzematen zaie gurearengandik ezberdina den bizitza ulertzeko modu bat. Ez dakit zein zen, baina batek bere burua bizitza urbanoaren naufragio bezala definitzen zuen. Baina ez dira mitifikatu ere egin behar. Mendiko munduan eguneroko bizitzan ematen diren jarrera berdinak aurkitzen dira; badira lagunarengatik bizitza eman dutenak, lagunaren bizitza salbatzearren beren anatomiaren parte bat sakrifikatu dutenak, baina baita beren zilborra salbatzearren, edo berena arriskuan ez jartzearren, ondoko mendizalea hiltzen utzi dutenak ere. Ez da pentsatu behar denak zoragarriak direnik. Asko dira nobela handi bat idazteko eta jendeari ezagutzera emateko bezain duin diren pasarteak idatzitakoak, esateko modukoak: "Zein pertsonaia zoragarria!", baina kabroiak ere badira. Horregatik esaten dute alpinistek, joan aurretik, oso garrantzitsua dela han gora norekin zoazen jakitea.

Batez ere alpinistei izozteak artatzen dizkiezulako zara ezaguna. Zure begiak hamaika ikusitakoak izango dira honezkero...

Oso lesio larriak ikusi ditut, eta berdin batere ezaguna ez den jendearena. Asko izan da beren lehen zortzimilakotik zauri larriekin itzuli dena, minak ez baitu abisatzen: "Izozten ari zara". Asko dira, inongo arazorik gabe mendira igo eta jaitsi, bota babestekoa eta bota kendu, eta derrepente sekulako *marroia* bilatu dutenak. Ez ziren ohartu ere izozten ari zirenik. Baina hori lehen aldian izaten da, oso arraroa da behin kongelatu dena bi aldiz kongelatzeara. Nik erre-

kor triste bat dut nirekin, hamalau zortzimilakotako kongelatuak erabili ditut eskuetan. Dena den kongelazioak ez dira 8.000 metroko kontuak bakarrik. Pirinioetan badira izozteak, badira Alpeetan, Andeetan, poloetan, Alaskan, hirian ere gertatu izan dira. Etxerik gabeko norbait ere artatu behar izan dugu, alkohola edanda parkean gelditutako jendea, hanketan sekulako izozteekin etorritakoak. Eta bada hipotermiaz hil den jendea ere.

Behatz guztiak moztu beharra askotan gertatu zaizu?

Zorionez ez dut inoren eskurik behatzik gabe utzi, baina baditut hankak behatzik gabe utziak, Joanito Oiartzabalena bat.

Eta behatzik gabeko hanka bat nola gelditzen da?

Ongi. Behatzak garrantzitsuak dira, baina ez dugu hanka behatzen gainean ibiltzen. Hanka behatz lodia baino barruragoko hezur zatiaren gainean pausatzen dugu, beraz horra arte salbatzea lortzen badugu arazorik gabe ibil gaitzek. Eta funtsean, behatzak moztutako denak itzuli dira mendira. Ni hasieran horrekin harritzen nintzen gehien. Alpinistak ezagutzen hasi nintzenean eta kongelazioekin nigana etortzen zirenean beti galdera bera egiten zidaten: "Noiz itzuliko naiz mendira?". Harri eta zur gelditzen nintzen. Irudikatu, hankako behatzak kristo bat eginak, eskuak zartatuak, ezereen itxurarik ez, eta lehen galdera: "Noiz itzuliko naiz mendira?". ■

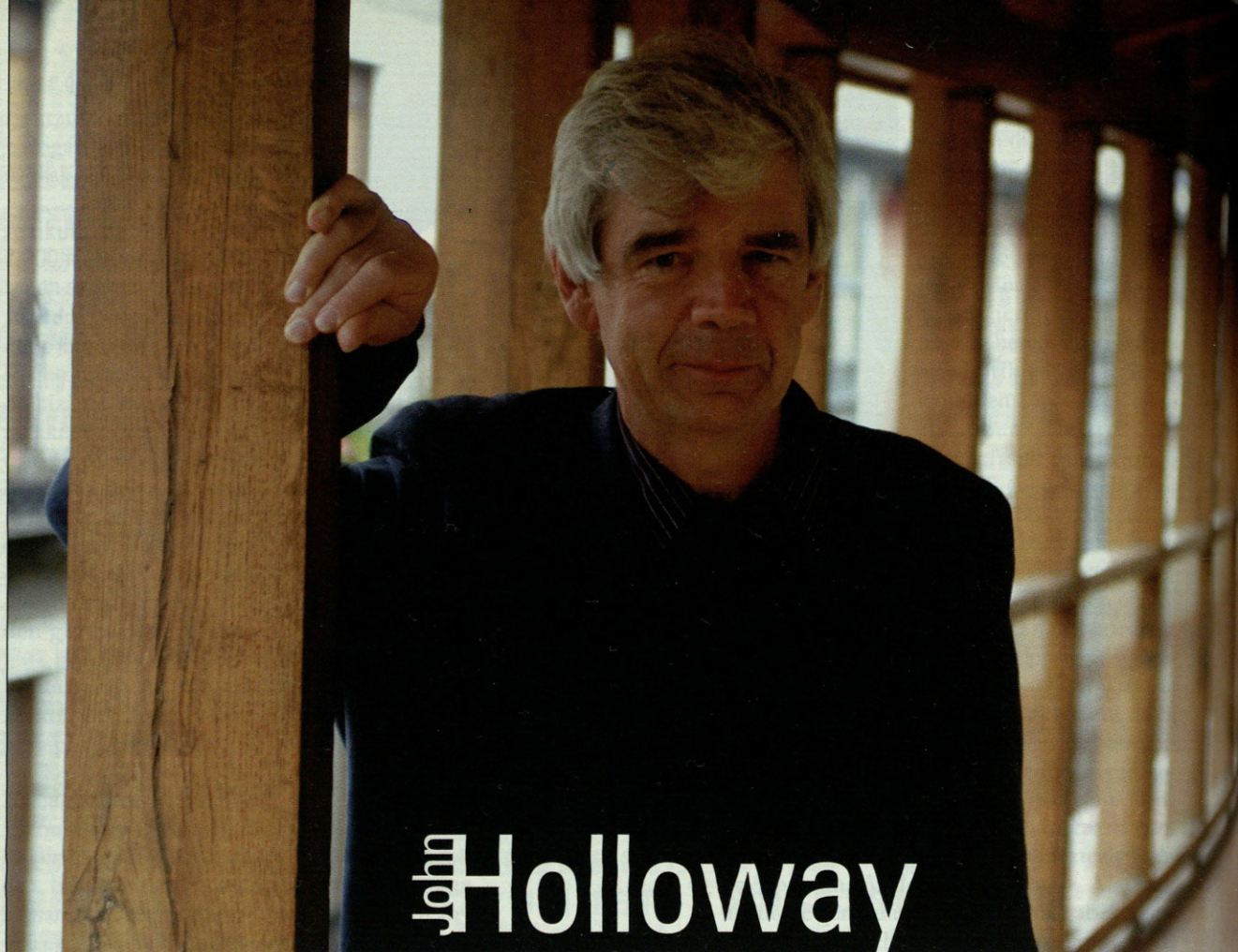
Bertsoa

DOINUA:
LAGUNDURIKAN DANOI

Galdutako neurria,
ez duten beldurra,
historia, ospea,
amestea, Lurra?
Zergatik hartzen dute
halako egurra?
Zergatik, itzulera
ez bada ziurra?
Zergatik ez aurkitu
nork bere gailurra?

Aitor Mendiluze

skalerriairratiafm91.4maiatzak27manifestaldia18:00etan
obusgeltokiairuñeaeuskalerriairratiafm91.4maiatzak27m
estaldia18:00etanautobusgeltokiairuñeaeuskalerriairrat
91.4maiatzak27**manifestaldia**18:00etanautobusgeltokia
eaeuskalerriairratiafm91.4maiatzak27manifestaldia18:
etanautobusgeltokiairuñeaeuskalerriairratiafm91.4maiatza
manifestaldia18:00etanautobusgeltokiairuñeaeuskaler
ratiafm91.4maiatzak27manifestaldia18:00etanautobusg
iairuñeaeuskalerriairratiafm91.4maiatzak27manifestal
8:00etanautobusgeltokiairuñeaeuskalerriairratiafm91.4n
zak27manifestaldia18:00etanautobusgeltokiairuñeaeus
erriairratiafm91.4**maiatzak27**manifestaldia18:00etanaut
usgeltokiairuñeaeuskalerriairratiafm91.4maiatzak27manif
aldia18:00etanautobusgeltokiairuñeaeuskalerriairratiafm
maiatzak27manifestaldia18:00etanautobusgeltokiairuñ
euskalerriairratiafm91.4maiatzak27manifestaldia18:00e
utobusgeltokiairuñeaeuskalerriairratiafm91.4maiatzak2
manifestaldia18:00etanautobusgeltokiairuñeaeuskalerria
afm91.4maiatzak27manifestaldia**18:00**etanautobusgelto
ruñeaeuskalerriairratiafm91.4maiatzak27manifestaldia1
0etan**autobusgeltokia**iruñeaeuskalerriairratiafm91.4maia
27manifestaldia18:00etanautobusgeltokiairuñeaeuskale
irratiafm91.4maiatzak27manifestaldia18:00etanautobus
okiairuñeaeuskalerriairratiafm91.4maiatzak27manifesta
18:00etanautobusgeltokia**iruñea**euskalerriairratiafm91.4
atzak27manifestaldia18:00etanautobusgeltokiairuñeaeu
lerriairratiafm91.4maiatzak27manifestaldia18:00etanau
busgeltokiairuñeaeuskalerriairratiafm91.4maiatzak27man
staldia18:00etanautobusgeltokiairuñeaeuskalerriairratiaf
4maiatzak27manifestaldia18:00etanautobusgeltokiairu
euskalerriairratiafm91.4maiatzak27manifestaldia18:00
m!
91.4maiatzak27manifestaldia18:00etanautobusgeltokiairuñeaeu
eaeuskalerriairratiafm91.4maiatzak27manifestaldia18:00
etanautobusgeltokiairuñeaeuskalerriairratiafm91.4maia
27manifestaldia18:00etanautobusgeltokiairuñeaeu
lerriairratiafm91.4maiatzak27manifestaldia18:00etanau
busgeltokiairuñeaeuskalerriairratiafm91.4maiatzak27man
staldia18:00etanautobusgeltokiairuñeaeuskalerriairratiaf
4maiatzak27manifestaldia18:00etanautobusgeltokiairu
euskalerriairratiafm91.4maiatzak27manifestaldia18:00
autobusgeltokiairuñeaeuskalerriairratia**fm91.4**maiatzak2
manifestaldia18:00etanautobusgeltokiairuñeaeuskalerria
fm91.4maiatzak27manifestaldia18:00etanautobusgelt

John Holloway

«Bestelako klase borroka sortzen ari da: lanaren kontra doana»

John Holloway pentsalari marxista gure artean egon berri da *Periferiak* eta *Gatazka* taldeen eskutik hitzaldi bi emateko. Lehenengoan, Raúl Zibechi uruguaiarrak aurkeztu zuen Holloway. Bere hitzak erabiliko ditugu Holloway aurkezteko: "John aurkezteko dauden moduen artean, pentsalari eta gizaki mestizo bezala egitea pentsatu dut. (...) Pasa den mendeko pentsalari, margolari, olerkari edota zinegileen artean interesgarrienetakoek ezaugarri mestizo hori zeukaten. (...) John irlandarra da, baina Mexikon bizi da, baina irlandarra da, mexikarra da. Marxista heterodoxoa da, baina orain ez dakit zer den, erdi zapatista, erdi... Mexikon bizitzeak, Latinoamerikatik gertu egoteak, gertatzen diren gauzetatik gertu egoteak anomalia teoriko sortzaile bat erditu du".

ALVARO HILARIO PÉREZ

DE SAN ROMÁN

Argazkiak: Iñigo Azkona

Zure iritziz iraultza egitea premiazkoa da.

Denok dakigu, egunero bizi dugulako, telebistan ikusten dugulako, kapitalismoa hondamendi hutsa dena; kapitalismoak bidegabeke-riaren mundura, gizateria desagerraraziko

duen mundura zuzentzen gaitu. Ez badugu gizartea era erradikalean aldatzen, etorkizunik ez dago. Berdin pentsatzen dugunok asko gara, gauza nahikotxo partekatzen dugu: gizarte honi ematen diogun ezetza kasu; eze-

tza gizarte honen aurkako amorru oihua da, eta amorru oihukak beste gizarte bat sortzeko nahia dakar. Elkarbanatzen duguna, beraz, nahi iraultzailea da. Batzuek ideia zahar-
kitua dela pentsatzen badute ere (hori dela eta onartzen ez badugu ere), denok gara iraultzaile, mundua aldatu nahi dugulako erabat: erronka iraultza zelan egin jakitea da.

Zertaz ari gara iraultzaz mintzo garenean?

Iraultzaz mintzo garenean, nire ustez, gizartearen aldaketa erradikalaz ari gara, hau da, kapitalismoaren deuseztatzeaz ari gara. Ez gara posmodernismoan bizi, ezta neoliberalismoan ere, neoliberalismoa kapitalismoaren fase bat baino ez da, gizarte kapitalista batean bizi gara. Gizakiok egiten duguna diruaren menpe dago. Hori da egungo munduak daukan arazoa. Kapitalismoa zelan deuseztatu da, gaur egun, iraultzaren zeregina.

Zelan ulertu behar dugu iraultza?

Abiapuntua ezetza, ukatzea, amorru oihua dugu; teoria ezeztatzailea izan behar da, derrigorrez, "zerbaiten aurkako" teoria izan behar da. Ez da paradigma batez, mundua deskribatuz hasten den teoria; gauden tokitik hasi behar duen teoria dugu, "zerbaiten aurka" gaudela: hemen gaude ezetz esaten ari garelako. Iraultza pentsatzean, arrailak ditut gogoan: arrailak aurkitu, ezagutu, sortu eta zabaldu, eta arraila guztiak bat egin dezatela menderatze kapitalistaren ehunean. Kapitalismoa menderatze sistema da: guk egiten duguna beste inoren mesedetara dago, diruaren menpe dago. Baina inoiz ezetz esaten dugu: hemen ez dugu agintzen digutena egingo, gauzak beste modu batean egingo ditugu; guk beharrezkotzat jotzen duguna, nahi dugu-

na egingo dugu. Iraultza asmatzeko modu bakarra, beraz, haxe da, toki ezberdinetan, kapitalismoaren hutsuneetan sortzen den iraultza.

Zeintzuk dira teoria iraultzaile klasikoarekin defendatzen dituzun aldeak?

Teoria klasikoak dio kapitalismotik komunismorako igarotzeak prozesu orokorra izan behar duela, baina zentzugabekeria da, oso zaila baita mundu osoan eta aldi berean gertatuko den aldaketa erradikala imajinatzea. Iraultza orokorra estatu bakoitzak bere gizartea egiten dueneko ideietatik dator, honela, estatua bereganatzeak iraultza zekarren, estatua gizarte global bateko agente puntua baino ez dela ikusi beharrean. Estatua bereganatzeak ez dakar kapitalismoaren deuseztatzea, kapitalismoaren eremu zehatz batean mundua aldatzeko saiakera baino ez da. Hau da krisian dagoen kontzeptua, estatuaren bidez mundua aldatze horrek kale egin du. Eskarmentuak kontzeptu horretan zerbait faltsu ote dagoen pentsarazten digu, XX. mendeko mugimendu iraultzaileen porrota ezin da arrazoi partikularren bidez azaldu; horrenbeste porrot jasan eta gero, estatuek botere hartze horretan zerbait oker ote dagoen pentsatu behar dugu. Estatua ez da edozelako sistema, mendeetan zehar garatutako sistema da, gizartetik bereiztuta egotea ikur duen sistema. Estatua, antolakuntza sistema gisa, eta autodeterminazioa ez dira bateragarriak. Gizartea askatzaile izan dadin nahi badugu, aukera hori baztertzeko egina den erakundearen bidez ez dugula ezer lortuko argi izan behar dugu. Zapatistek egin duten ekarpen nagusia honako hau da: mundua aldatu boterea hartu gabe. Sekulako erronka teorikoa eta praktikoa dugu hau. Espazio zein une antikapitalistak sortu behar ditugu, kapitalismotik at doazen harremanak sortu behar ditugu. Mundua arakatuz gero, lehen aipatu ditudan arrailez beterik dagoela ikusiko dugu. Jendeak kapitalaren agintea onartzen ez duen espazio eta denborak dira arraila horiek.

Irigoien Landetxea

Mediodia 22 ■ 31176 Muez (Nafarroa)

Tel.: 948 35 71 27 / 619 35 00 72

e-posta: info@irigoien.com ■ web orria: www.irigoien.com

Batzuetan, erraldoiak dira: Txiapaseko Lakan-dona oihana, Boliviako herri mugimenduak, Frantziako istiluak. Beste batzuetan, hain txikiak dira ezen jendeak berak egiten duena ezin baitu iraultzailatzat jo. Arrailak ikustezin bilakatzea kapitalismoaren eragina da; ezetzak, ukatzeak ikustezin egiten dira. Zapatistek diote buru-berokia janzten dutela geuk haiek ikusteko, ikustezin egiten dira ikusgai izateko, beraiena aurpegiarik gabekoan iraultza delako.

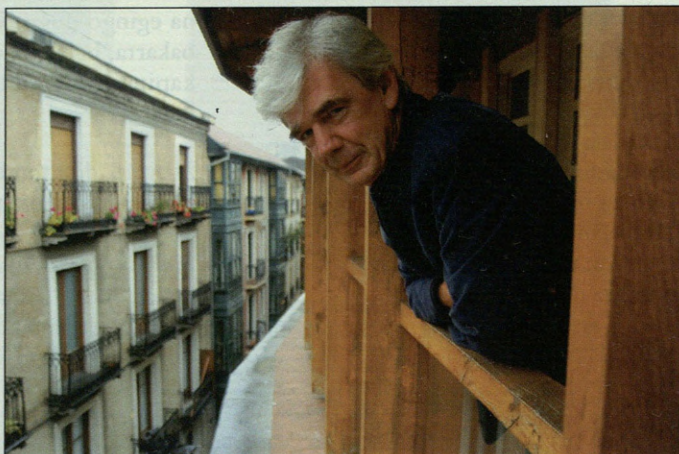
Iraultza arrailak garatuz egiten da?

Lehenengo eta behin, kapitalaren ahultasunak, hauskortasuna, ikusteko gai izan behar dugu. Kapitala bere krisialditik ikusteko beharra daukagu, aldatu behar dugu ikuspuntua: kapitalismoa hondamendia dena badakigu, eta arrailak ezagutuz mundua aldatzerik badagoe-la ikusiko dugu. Gure indarra zelan ulertu da gakoa, ez kapitalismoaren hausturaz edo inperioaz mintzatzea.

Kapitalismoa ez da bihotzean emandako labankadari esker hilko, milioi bat erle ziztadak akabatuko du. Ukatzeak, ezetzak dira ziztada horiek. Ziztadak duintasunak bailiran ulertu behar ditugu eta niretzat duintasuna ezetzak eta sormenak osatua da. Ezetza abiapuntua da, baina ezetza sortzailea da: soldatapeko lanaren zapalketari sormenaz egiten diogu aurre.

Azaltzen saiatuko naiz: soldatapeko lana, lan abstraktua ukatuz egungo gure bizitza materialaren oinarriak desagerraraziko genituzke; horrexegatik, bizitzeko, lan abstraktuari lan harreman berriak sortuz egingo diogu aurre. Zapatistentzat eta piketeroentzat garrantzi handiko gaia da hau. Arrailak sortzea eta hedatzea bestelako soziabilitatea sortzea da.

Arrailak baina ez dira espazio autonomoak, arrailak abian egon behar dira, eten-gabe, estatuak bete ez ditzan; hau da, institu-

"Kapitalismoa ez da bihotzean emandako labankadari esker hilko, milioi bat erle ziztadak akabatuko du".

iraultza, eta iraultza gaur eta hemen egin behar da, hau da, kapitalismoak eragin dituen gizarte harremanak gaur txikitzea da erronka.

Zertan datza egun klase borroka?

Marx irakurtzen badugu —eta errealtatea aldatzeko aukerak aztertzeko Marx ezinbestekoa da— klase borrokaz hitz egiten duela argi dago, baina bi mailatan egiten du. Alde batetik, soldatapeko lanaren eta gizakien egiteak daukan indarraren arteko antagonismoa azaltzen du eta, bestaldekik, kapitalismoaren erdian gizarte kapitalistak ezarritako soldatapeko lanaren eta egitearen arteko antagonismoa dago.

Egite askea, egite erabilgarri hori menperatzen duen lan abstraktua soldatapeko lan bezala garatzen da. Honela, soldatapeko lanaren eta kapitalaren artean ere bada kontraesanik. Klase borroka kontzeptu bi daude: soldatapeko lanaren aurkako borroka eta soldatapekoarena kapitalaren aurka. Literatu-

ra marxistak bigarren-goa hobetsi du, soldatapeko lanak bereiztuta, alderdi iraultzaile klasekoek eta sindikatuek menperatutako garaiei dagokiena. Hauxe da azken urteotan krisian dagoen borroka kontzeptua. Sortzen ari dena bestelako klase borroka da: lanaren beraren kontrako borroka, sormena lanaren kontra. Borroka honek hamaika sormen askatzen ditu, askotari-koak, baita gertatzen ari denaren inguruko eza-gupena zabaldu ere. Bide honetan arazorik bada ere, ez dut aurrera jotzeko beste aukerarik ikusten. Galdetuz, aurre-ra goaz. ■

John Holloway

John Holloway, pentsalari marxista irlandarra, Edinburgoko Unibertsitatean irakasle izana, 1993az geroztik Soziologiako Graduondoko irakaslea da Gizarte eta Giza Zientzien Institutuan, Pueblan, Mexikon. Marxismoaren inguruko hainbat lan kaleratu ditu, baita mugimendu zapatistaren eta honen ondorioen ingurukoak ere. Dituen liburuaren artean, honakoak nabarmendu daitezke: *Sol Piccioto-rekin, The State and Capital: A Marxist Debate* (1978), *In and Against the State* (1979); Werner Bonefeld-ekin, *Un nuevo Estado* (1991) eta *Global capital, National State and Politics of Money* (1995);

Eloína Peláez-ekin, *iZapatista! Reinventing Revolution in Mexico* (1998). *Cambiar el Mundo sin Tomar el poder* (*El Viejo Topo*, Bartzelona, 2002), azken liburua da ziurrenik ezagunena eta eztabaidatuena. Hego Amerikan milaka ale saldu ditu. Holloway marxista heterodoxoa da eta marxismo klasikoaren hainbat kontzeptu ukatu ditu, alderdi iraultzailearen rola eta estatu boterea hartuz iraultza egiteko aukera, besteak beste. Bere hausnarketan gizakion egite askearen eta kapitalak agindutakoaren —soldatapeko lana edo lan abstraktua— arteko gatazka funtsezkoa da.

EUSKADI
EZ DA
QUEBEC

EUSKADI
EZ DA
FAROE

EUSKADI EZ
DA MONTENEGRO

EUSKADI EZ DA
IRLANDA

HORRA
BERTZE!

ETA
ESPAINIA
AILEDI
KANADA,
EDO SERBIA...

ETA
FRANTZIA
DANIMARKA, edo
INGALATERRA...

...
ALDE
EDERRA!

Xabier Gurrutxaga

ABOKATUA

Estatut: nahi eta ezin

Tinelleko Akordioa ez zen bakarrik gobernu programa bat; ez zen PSC, ERC eta ICVren arteko gobernu osatzeko hitzarmen huts bat. Zerbait gehiago izan nahi zuen. Barrura begira, nazioa egiteko eta hezur-mamitzeko beste eredu bat nahi zuen izan. Hain zuzen, ezkerreko katalanismoaren eredu integratzailearen eskutik pujolismoak azkeneko hogeita hiru urtetan suposatu zuen ereduaren alternatiba gisa ikusten zuten beraien burua. Independentistak eta federalistak bat eginda ustezko katalanismo berri horren inguruan; nazio-gintza eta ezkerreko politika uztartu nahi zituen, alegia. Kanpora begira ere hiruko gobernuak Estatuko botereekiko harreman berriak lantzea zuen helburu. Espainiaren plurinazionaltasunaren ize-nean Kataluniak bere leku propio eta eraginkorra lortu nahi zuen estatu espainiarra-
ren gidaritzan. Dudarik gabe, ekimen honek saio berri bat suposatzen zuen eta egiaren izenean esan behar da hasieran ikusmin eta ilusio handiak sortu zituela. Ez zegoen tamaina berdineko aurrekari historikorik, gerra garaiko ezkerreko gobernuak kenduta. Beraz, ilusiotik at, inongo berme objektiborik ez zeukan "laborategiko" esperimentu honek. Izan ere, Kataluniako sozialisten eta errepublikanoen artean ez baitzegoen politikagintzan hurbiltasun praktikoa handirik. Egiaren izenean esan behar da, aurreko arrazoi horiek kontuan izanda ere, Tinelleko Akordioa posible egin zuen arrazoi sendoenetako bat Aznar presidentea izan zela. Hobeto esanda, hark ordezkatzan zuen espainiar erasoa izan zen akordiorako akuihua.

Begi-bistakoa da apustu politiko honek izaera estrategikoa zuela eta ondo ateraz gero, dudarik gabe, aldaketa sakonak eta joera berriak eragingo lituzkeela Katalunian eta Estatu mailako politikagintzan. Eragin zitzakeen joera berri horien munduan murgilduta honako bi hauek azpimarratuko nituzke. Alde batetik, Tinelleko hitzarmenak PSCren subiranotasuna indartzen zuen PSOEreriko, horrek berarekin ekarri zitzakeen larrialdi eta krisi politiko guztiekin. Bestalde, Esquerraren bilakaera politiko azkartu zezakeen, independentismo ideologikoaren esparrutik federalismoaren itxura juridiko-politiko har dezakeen subiranotasun

DANI BLANCO

pragmatiko baterantz. Zer esanik ez bilakaera hau ere ez zegoela krisialdietatik libre azken gertakizunek ongi erakutsi diguten bezala.

Gauza jakina zen hiruko gobernuaren apustuak berarekin zeramala CiUren protagonismoaren ahultzea eta, beraz, normaltatz jo beharko genuke Artur Masen erakunde politikoa ez zela geldirik egongo egoera berriaren aurrean, eta ahalegin guztiak eta bi egingo zituela hirukoaren baitan orratzak sartzeko.

Indartzen eta ahultzen zituen joera politikoa horiek ikusita, normala da baita ere pentsatzea hiruko gobernu horrek ez zuela PSOEn barruko jende askoren babes eta laguntza jasoko. Adibidez, gizartearen gainetik, eta kasu konkretu honetan katalandar hiritarren borondatearen gainetik, berdintasunaren izenean, Estatuaren funtzioa jar-

tzen dutenena. Alegia, sozialista jakobinoena. Korrante horretakoa ez izanagatik ere, hiruko gobernu ez zen Felipe Gonzalezen gustukoa, aukerak baino arriskuak gehiago ikusten bai zizkion. Maragall presidentea zen ekimen honen euskarririk nagusia, Carod Rovirarekin batera. Zapaterorena, berriz, ikuskizun zegoen, batez ere kontuan izanik hirukoa osatu zenean bera oraindik ez zela Espainiako gobernuburu, eta orduan eman zion babes oposiziotik emandakoa zela. Gero nabarmen gelditu da Zapaterok, arrazoi asko medio, CiUren pro-

tagonismo politikoa indartzea erabaki zuela momentu batetik aurrera, jakitun izanik gainera, estrategia horrek krisian jar zezakeela hiruko gobernu. Urtarrilaren 21ean, Artur Masekin Estatut berriaren inguruan egindako akordioa izango da Zapateroren irizpide aldaketaren seinalerik nabarmenena. Egun horretatik aurrera gertatutako guztiak hirukoaren nahia eta ezina besterik ez du adierazten. Batez ere, Esquerra Republicanako buruzagien ingenuitatea eta umekeria politikoa. Izan ere, errepublikanoen haserrearen arrazoi nagusi-nagusia ez baita estatutu berriarekiko desadostasuna —begi-bistakoa da hori ere badagoela—baizik eta Zapateroren eskutik CiUk eta batez ere Artur Masek hartu duten protagonismoa. Urte batzuk pasatzen direnean, segur aski ohartuko dira non eta zertan sartu zuten hanka. ■

Errepublikanoen haserrearen arrazoi

nagusi-nagusia ez da estatutu berriarekiko
desadostasuna baizik eta Zapateroren eskutik
CiUk eta batez ere Artur Masek hartu duten
protagonismoa. Urte batzuk pasatzen direnean,
segur aski ohartuko dira non eta
zertan sartu zuten hanka

Oier Araolaza

DANTZARIA

Txapelkeriak

Iñigo Manuel aurrekularia da. Iñigo Manuelek zazpi aldiz irabazi du aurreku txapelketa. Bere garaian Mikel Sarriegik, eta oraintsu Jon Mayak Gipuzkoan egin duten balentria bera. Baina gasteiztarra da, eta Arabako txapelketa da irabazi duena. Beraz, haren lorpenak ez du oihartzunik izan, ez aurreko sei urteetan eta ezta zazpigarren txapela buruan jarri duenean ere. Txapelketa Gipuzkoan irabazi izan balu beste kontu bat litzateke. Han eta hemen izango genuke Iñigo Manuelen garai-penaren berri. Baina Estibalitzen jokatu da, eta Arabako txapelketa da irabazi duena. Beraz, ez dakigu nor den Iñigo Manuel.

Txapelketak dantza sustatzeko eratuko zituzten akaso, baina praktikan, gaur eta hemen jokatzen diren txapelketek gipuzkoarren dantza nagusitasuna behin eta berriz frogatu eta aldarrikatzeko zepo maltzurak dirudite. "Arabako aurreku txapelketa" Arabako txapelketa da, ez gehiago eta ez gutxiago. Baina hara, Gipuzkoako aurreku txapelketa Euskadiko txapelketa dela sinestarazi nahi digute. Hori bai, Euskadiko txapeldun titulua irabazteko gipuzkoar erara jokatu behar da. Hogeita bost urtetan ez da ezagutu Pasaian Gipuzkoakoa ez den txapeldunik, eta parte hartzaileak ere, Gipuzkoako bospasei herrikit haratago inor gutxi.

Txapelketek funtzio bat jokatzen baldin badute hori ere duak sortu eta zabaltzea da. Pasaiaiko aurreku txapelketaren bidez aurrekua dantzatzeko eredu jakin bat finkatu, hedatu eta sustatzea lortu da. Orain urte batzuk Tolosako dantzari talde bat saiatu zen beren herriko aurrekua txapelketan sustatzen ari zena bezain baliotsua zela erakusten. Ez zituzten aintzat hartu. Hogeita bost urteren buruan, antolatzaileak ohartu dira eredu bakar horretara horrenbeste makurtzearen ondorioz tokian tokiko hainbat dantzakera baliotsu eta horiei eutsi dieten dantzari apurrak baztertuta geratu direla.

Beste horrenbeste gertatzen da dantza solteko txapelketekin. Seguran jokatzen denari Euskal Herriko Dantza Txapelketa jarri diote izena,

DANI BLANCO

baina funtsean, Segurako dantza solte txapelketa baino ez da. Dantza soltean egiteko modu berezi bat garatu da txapelketa horietan. Eredu gimnastiko, tente eta lerdina da, eta abiadura, teknika eta simetriaren bikaintasunean jotzen omen du gailurra. Erromeria eta plazako dantza soltearekin zerikusi gutxi du eredu horrek, baina inork txapelketan aukerarik izan nahi badu, modu horretan aritu beharko du. Bestelako dantza-ereduak oso ongi hartuak izaten dira, bai, aniztasunaren izenean, eta *garrantzitsua parte hartzea* delako. Baina txapela... hori *gipuzkoarren* kontua da.

Urtea joan urtea etorri temati jarraitzen dute zenbaitzuk Gipuzkoatik kanpoko bikoteak Segurako segadara eramateko ahaleginetan. Euskal

Herriko titulua jarrita, lotsagarri gertatzen da 15 bikotetik 14 gipuzkoarrak izatea, eta beraz, ahaleginaren ahaleginez urtero lortzen dute Araba edo Nafarroako bikoteran bat zepoan erortzea. Saiatu saiatzeko dira estiloa imitatzen, eta kontsolazio saria ere jasotzen dute: finalerako pasea bikote exotikoa izateagatik. Noski, irabazi, beti berdinek irabazten dute, txorimaloak bezain tente eta eskuekin ilargia ukitu nahian dabilten Gipuzkoako txapelketa espezialistek. Baina besteek bete dute beren funtzioa, txapelketa Euskal Herrikoa dela egiaztatu eta Gipuzkoako bikoteen eta beraien dantza eredu txapelketeroaren nagusitasuna berretsi.

Euskal Telebista da Segurako txapelketa Euskal Herrikoa izan dadin bultzada erabakiorra eskaintzen duena. Telebistan

agertzeak bihurtzen ditu irabazleak ezagun eta beraien dantza moldeak ereduagari. Eta Gipuzkoako dantza eredu horren alde ETB egiten ari den lana kontuan hartzekoa da. Segurako txapelketa ematen du urtero, Gipuzkoako dantzarien emandialdiak izaten ditugu gabonetan Olentzeroren Begi Gorriaren aitzakian, eta aurtan Pasaiaiko txapelketa ere telebistaz emateko mehatxua egin du. Deskuidoan, Iñigo Manuel ere eramango dute telebistara, gipuzkoarren soroan periferiaren lekukotasun exotikoa utz dezan. ■

Gipuzkoako dantza eredu horren
alde ETB egiten ari den lana kontuan
hartzekoa da. Segurako txapelketa ematen
du urtero, Gipuzkoako dantzarien emandialdiak
izaten ditugu gabonetan Olentzeroren Begi
Gorriaren aitzakian, eta aurtan Pasaiaiko
txapelketa ere telebistaz emateko mehatxua
egin du. Deskuidoan, Iñigo Manuel ere
eramango dute telebistara, gipuzkoarren
soroan periferiaren lekukotasun
exotikoa utz dezan

EHUKO IRAKASLEA ETA SOZIOLOGOA

Hilaren 6an Sigmund Freud jaio zela 150 urte bete dira, eta horren kariatara, austriar medikuaz eta psikoanalisiaz ikusi ahal izan dugu han-hemenka iritzi sorta. Itxarotekoa zenez, gehienek pentsalari handi baten ahalak eta gizakiaren psikearen ezagutzari egindako ekarriak nabarmendu dituzte, nahiz eta egon den, egon ere, bai Freud eta bai haren jarraitzaile guztiak ere hitzontzi hutsak direla baieztatzen duenik. Ez noakizu ni, irakurle, horrelako ur handitan igeri egitea proposatzera, Freud intelektual erakar-

NĠGO AZKONA

tela, Woody Allenen filmetako zenbait sekuentzia gogoangarriri. Hona hemen adibide bat: pantaila erdibituta dago; alde batean, Woody Allen bere terapeutarekin ari da; bestean, unean uneko emaztea gauza bera eginez. Hots, nor bere terapeutarekin hizketan. "Zenbatetan dituzue sexu harremanak?" galdetzen dute terapeuta biek. "Oso gutxitan: astean birritan, besterik ez", erantzuten du gizonak. "Ufa, askotan: astean birritan", erantzuten du emazteak.

Dela hedabideen eragina, dela eskarmentu propioa edo hurbilekoena, egungo gizarte modernoetan, inor gutxi esan dezake ez dakicela zer den terapia psikologikoa, psikoanalisiaz, Freudez, edota terapia psikologikoen artean dagoen aniztasunaz tutik ere jakin gabe. Eta topiko eta isekatik harago, gero eta jende gehiagok parte hartzen du terapien mundu horretan. Batzuek diote Estatu Batuetatik datorren modaren menpeko izatea besterik ez duela erakusten ohitura horrek. Beste batzuen iritziz, gizarte modernoetako *apaiz*

gizarte modernoetako *apaiz berriak* dira terapeutak, azken batez, gaixoa *artialdera* berriro biltzean baitatza haien lana.

Direnak direla, kontua da horrelako terapia bate-
ra hurbiltzen den gizakia
nola edo halako mina
sufritzen ari dela, giza
oinazeaz ari baikara
terapia hizpide dugu-
larik. Hona Filosofia
irakasle bati ebatsita-
ko hitzok "...psiko-
analistaren konsulta-
tara sartzten den
subjektua errudun
sentitzen da: gehien
maite dituenekin gaizki
portatzen delako, pozik
gon behar duenean triste
goelako, berak aukeratu
nori soportatzen ez duela-
gaiztoak izaten dituela-
stela esanda, sozialki eraiki-
a gizaki ideal horretatik
naten duelako bere burua.
Logikoaren ironia garratza
arteak sortzen digu ezine-

mota guztietako terapiak?

garria dela uste dudan arren, eta ez bakarrik psikologiaren ikuspuntutik begiratuta.

Ez horixe. Bestelakoa da proposatzen dizudan ariketa. Esaten dutenez, Freudek landutako tresna terapeutikoetako bat *asoziazio askea* zen. Honatx galdera: zer datorkizu burura Freud izena entzutean? Terapia berba, larru beltzeko dibana, gizon edadetu eta pipa erretzaile bat emakume historiko baten negarrak entzuten. Topikoz gainezka ageri zaigu psikoanalisiaren kontu hori.

Beste alde
batetik, gizaki
modernoak
bere buruari
iseka egiteko
sarritan erabili
du psikoanalisia.
Erreparatu, bes-

Terapia psikologikoaren erabilera
hedatuari buruzko irakurketa asko
egin daitezke, eta horietako batzuk
ez dira batere samurrak. Baina nork
salbatuko gaitu terapeutarengandik,
perfekzioaren etengabeko bilaketa
honetan murgildurik?

gona eta gizarteak berak jartzen ditu bideak sentimendu hori artatzeko. Zeren eta, gaur egun, zoriontsu izatea ia-ia gizarte agindua baita. Oreka psikologikoa eta kolesterolik gabeko dieta *kitt* berean etortzen dira. Agian, beste garai historiko batzuetan tristezia sormenaren iturritzat jo zitekeen, baina gure gizartean tristezia ez dator bat arrakastarekin. Batera ezinak ere direla esan liteke.

Calvinoren hasierako jarraitzaileek ulertezintzat jotzen zuten kristau jendeak txirotasunean bizitzeko egiten zuen ahalegina. Pobre izan gura izatea —esaten zuten— gaixorik egotea gura izatea bezalakoxea da! Antzeko zerbait esan zitekeen gaur egun tristezia jotza profesional on baten eskuetan ipintzen ez denari buruz. Gizaki autonomo eta askea balio gorenizat jotzen dituen gizarte honek perfekzioaren bila ibiltzera kondenatzen gaitu. Nola ez dira ugarituko, bada, mota guztietako terapiak? Beharbada, terapeutak esango digu ez dugula joan behar eredu perfektu horren bila... baina, orduan, beste eredu baten bila abiatuko gara. Ez dago irtenbiderik.

Freuden garaian bizimoduari eutsi ezin zioten gaixoak hurbiltzen ziren terapiara; gaur egun, gutxien espero dugunean entzun diezaiokegu gure ondokoari terapeutarekin hitzordua duela. Maila kultural eta ekonomiko jakin batzuei bakarrik dagokien arren, terapia psikologikoaren erabilera *herritartu* egin dela esan genezake. Eta, horrez gain, *desmedikalizatu* ere bai, zilegi bazait hitz hori erabiltzea. Jende askoren egunerokotasunean txertatu da, apurka-apurka, isil-isilik.

Diogun berriro. Terapia psikologikoaren erabilera hedatuari buruzko irakurketa asko egin daitezke, eta horietako batzuk ez dira batere samurrak. Baina nork salbatuko gaitu terapeutarengandik, perfekzioaren etengabeko bilaketa honetan murgildurik? ■

TXANDAN
Castillo Suarez

Azalpenak

Batzuetan, gehienetan ez esateagatik, etorkinei bertakoei eskatzen ez dizkiogun gauzak eskatzen dizkiegu. Haien "desberdintasuna" aipatzen eta nabarmentzen dugu, gu "desberdinak" izango ez bagina bezala —izan ere, nork bere modua dauka munduarekin harremanetan jartzeko, edozein dela bere sorterrria—. Denak gara "desberdinak" baina "desberdinaren" etiketa batzuei bakarrik jartzen diegu: etorkinei. Haiei beren identitatea osatzen duten elementuak erakustea eskatzen diegu askotan —erlijioarekin lotuak, janariarekin...—, guk gure esparru pribatuan kokatzen ditugun ezaugarriak, hain zuzen ere. Horrela, badirudi batzuk bakarrik dugula "ikusezin" izateko eskubidea.

Hori gutxi balitz, gure herrietan "ikusi" egiten ditugu gero eta etorkin gehiago, baina beren eskubideei dagokionez erabat "ikusezinak" dira. Eta horretan dugu, hain zuzen ere, lan egiteko oso esparru inportantea: etorkinen eskubideak aldarrikatzea. Izan ere, gurera etorri diren etorkinek Euskal Herrira iritsi baino lehen estatuetako galbahea pasatu behar izan dute. Estatuak zein Europako Batasunak lege murriztaileak dituzte, eta, beraz, ez dituzte herritartasun eskubideak bermatuta. Eskubideak lortzeko borrokan aliantza egin behar dugu haiekin. ■

HIRUKO TXIKIAN
Joxemari Ostolaza

Mundua urratsez

Batera. Eguerdia Senperen. Lakua atzean, sarrera nagusiaren aitzinean Batera plataformaren gunean. Mahai bi lau afixa eta erreferendumaren aldeko sinadura kartak. Hegoaldekoen sinatu ezinak, pena. "Datorren hamarkadan guk ere bai". Inguruko gazte batek, paso. "Ni ez nauzue frantsesa". Identifikatu dut. Bere garaian, gurasoek Seaska Hezkuntza Nazionalak subentzionatua izatearen aurka, lizeo frantsesera igorri zuten ikastera. Ez zioten Kanbokoia ezagutzeko aukerarik eman, erreformista zelakoan edo. Gurasoen erabaki hark berea egin du. Euskal Departamendua, frantsesa du. Bere duintasun iraultzaileak eragozten dio aldeko sinadura. Haserretu nau, ez diot fitsik esan. Nik ere, paso. Biharamunean izan dut bere ogibidearen berri. Frantziako Estatu du bere nagusia. Funtzionaria da. Behar diren dokumentu orotan sinadura guztiak eman ditu espreski, bizibidea lortzeko. Oraingoan ezingo ditu gurasoak arbuia, berea izan da erabakia. "Ni ez nauzue frantsesa" esaldiaz segituko gaitu gatzigatzen duintasun iraultzaileaz. Datorren hamarkadan gurekin izanen dugu. Damurik gabe independentziaren aldeko kanpainan. Ez du nagusirik ukatuko, ogibideak zernahi justifikatzeko balio du. Saiatuko naiz gomutan atxikitzen eta ez dut "ni ez nauzu funtzionari frantsesa"z gatzigatuko. ■

Joseba Barandiaran

EKONOMIALARIA

C@sa Nostra

Betaurreko "orokerrak" erantzi eta ekonomia-
ren lupak jantzi aurreko azken postala
dut hau. Entzungo zenuten Italian Cosa
Nostraren balizko burua nola harrapatu
duten. Aitonatxoa espetxeratu eta mafiare-
nak egingo ez duen arren, pena hartu nuen. Zer-
gatik? Bada Casa Nostran goiko solairuko bizila-
gunen zaratek etenik ez dutelako. Hau da, zaldi
baten buru odoldua goikoen izarapean jartzeko
gai den norbait behar dut eta, dirudienez, hauta-
gai on bat espetxeratu didate. Izan ere, zaratari
kutsadura akustikoa deitzen dioten garaiotan,
goiko lagunek "casa nostra" zaborte-
gi akustiko bihur ez dezaten irtenbide bakar-
ra gelditzen zaigu, "cosa nostra" alegia.

Buruan hori nerabilela, eskutan *Berriaren* ale
bat -maiatza hasierakoa edo-; EHUKo irakasle
Belen Altunak sinatutako *Lotsa* arti-
kuluan salaketa: euskaldun eta eus-
kaltzale ez abertzaleak -ugariak,
bere esanetan- isilik daudela, espa-
rru publikoan eta euskaraz. Eta ez
dakit horrekin esparru publikoa
-hau da, euskarazko komunikabi-
deen multzoa- salatu nahi duen, isi-
lik ei dauden euskaldun/zale ez
-euskal- abertzaleak salatu nahi
dituen edota, finean, esparru publi-
koan iritziemale d/gabiltzan euskal-
dun eta euskal abertzaleak dituen
bere kritiken helburu.

ETB1eko Kalaka eztabaida saio-
aren lehen programaren harira pla-
zaratu zuen Altunak bere kritika.
Gaia interesgarria iruditzen zait
oso. Euskaldun eta euskal abertzale
lotzeko joera handia dago, agian
ohiturak eraginda. Baina, akaso,
Altunak aitortu beharko luke Eus-
kal Herriko aniztasuna islatzeko euskarazko
komunikabideek egiten duten ahalegina. Ziur
naiz Espainian, gaztelerazko komunikabideetan,
ez dutela parerik. Ezker abertzalekoei eginiko
elkarrizketak edota jasotako iritzi artikulua
hutsaren hurrengo dira espainiar komunikabi-
deetan. Jeltzaleenak ere bakanak eta, berdintsu,
Galizia edota Kataluniako abertzaleenak ere.

Euskal Herrian ikuspegi eta iritzi ez abertzale-
ak edo, are gehiago, euskal abertzaleetasunaren
aurkakoak plazaratzea erraza da oso: Miguel
Sanz, Alliot Marie edota Mayor Oreja dira horren
lekuko. Baina horien edo antzekoen diskurtsoa

INIGO AZKONA

euskaraz lortzen... beste kontu bat da. Goizalde
Landabaso kazetariaren *Korte bat mesedez* liburua
irakurri besterik ez dago, hortaz ohartzeko.
Maitia edo Etkezarreta sozialistak eta antzeko
salbuespen eskergarriak salbuespen, eta ahale-
gin txalogarriak ahalegin, Iturgaitz edota Garri-
dorenak gehiago dira Wazemanken "*sabemos en
erderas*" motako esketxetarako. Edo hala irudi-
tzen zait behintzat niri.

Are gehiago, euskal komunikabide publiko
erdaldunetan, euskararen mugarik ezean eta
ajeak aje, pribatuetan ez bezalako pluraltasuna
agertzen da. Radio Euskadiko *El parlamento de las
ondas* datorkit burura non alderdi bakoitzeko
bozeramale bana elkartu ohi dituzten. Zoaz
Espainiako irratietara antzeko zerbaiten bila.
Alderdi handi nahiz txiki, bozeramale bana.

RTVE, bistan da, unean uneko
Moncloako bizilagunaren kontu
pribatua da, tamalez. Eta PPren
garaia gogoan iltzatua zaigula uste
dut: *Euskaldunon Egunkaria* itxi, M-
11ren ondoren ETAr buruzko fil-
mak programatu eta greba orokor
bat estaltzeaz gain, "ze-ze-o-o"ri
egotzi zion telebista publikoak.
RTVE defizit itzela eragiten da
ona, ez beste ezertan.

Baina auskalo, agian euskal
komunikabideak "Cosa Nostra"
lez kudeatzen ditugu, ikuspegi eta
asmo baztertzailaz edo, -neure
aldetik bederen- oharkabea, eus-
kal abertzale ez direnak baztertuz.
Autokritikarako prest behar dugu
egon. *Berriaren* akziodun izatea
50% kostatzen da eta gura duten
guztien ahotsa entzuten da beron-
en akziodun batzarretan. Egon

naizelako dakit. Ekainean dugu hitzordua.

Euskarazko telebista bat egiteko lizentzia bila
ere hastekoak gara Bilbon gutxi barru. Euskal-
dun ez abertzaleen dirua eta iritzia arras ongieto-
rria izanen da. Gutxiegi gara eta guztiok beha-
rrezko, Altuna anderea. "Cosa nostra" beraz,
geure esku. Hori bai, euskaldunak non bizi garen
ez dakigula ahantz: euskaraz deklaratu nahi zue-
lako espetxe zigorra jaso duen Asier Basaberi
elkartasuna adierazteko, ez dago ez euskaldun ez
abertzale izan beharrik; nahikoa da itsu eta gorra
ez izatea. Tira, banoa ekonomia-
ren lupak jantzeta. Ez adiorik. ■

Altuna anderea. "Cosa nostra" beraz,
geure esku. Hori bai, euskaldunak non
bizi garen ez dakigula ahantz: euskaraz
deklaratu nahi zuelako espetxe zigorra
jaso duen Asier Basaberi elkartasuna
adierazteko, ez dago ez euskaldun ez
abertzale izan beharrik; nahikoa da

itsu eta gorra ez izatea

Musika
Euskal kantuak
musika eskoletara
iritsi dira

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Ihesi*
❑ *Makina bat kontu*

Osasuna
Omega 3 produk-
tuak ez dira hain
beharrezkoak

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Denbora saltzen

ADOS

El vendedor de tiempo komedia musikala estreinatu berri du Donostiako Ados antzerki taldeak. Fernando Trías de Bes ekonomialariak idatzitako izen bereko umorezko entseguan oinarritutako antzezlan da, denbora berriz gureganatzeko gonbita egiten duen lana. Bizitzaz gogaituta dagoen gizona da TC. Nazkatuta dago gustatzen ez zaion lanpostua duelako eta 35 urteko hipoteka ordaintzeko lan eta lan egin beste

erremediorik ez duelako. Halako batean, dena utzi eta bere pasioari lotzeko apustua egingo du. Denbora hori erdiesteko, inork sostengatzen ez duen negozio bitxia hasiko du: denbora saltzen hasiko da, aisialdiko bost minutuko pixa potoak. Arrakasta izango du eta estuasunean jarriko du kontsumo gizartea. Antzezlan egokitu eta zuzendu duen Garbi Losadarekin izan gara obraren inguruan mintzatzeko.

KATIXA GARATE

Argazkiak: Dani Blanco

Garbi Losada

Nolatan erabaki duzue komedia musikal bat egitea *El vendedor de tiempo* entsegu liburuarekin? Ez dira ohikoak musikalak hemen.

Musikalak gustuko ditugulako eta musikal bat egiteko gogoa genuelako egin dugu. Eta jakina, horretara egokitzen zen istorioarekin topo egin genuelako. Kasualitatez egin genuen topo istorioarekin. Liburua irakurri nuen eta gaia gustatu zitzaidan, dibertigarria eta serioa irudituko zitzaidan era berean. Sistema ekonomikoa esplikatzen du anekdota oso *naif* batekin eta komedia musikala huraxe kontatzeko bide proposa zen. Musikal gutxi egiten da hemen, arrisku pixka bat duen generoa baita. Alderdi teknikoa oso korapilatsua eta garestia da.

Ikusleek zer moduzko harrera egin dizuete?

Musikalek hori dute, jende askori asko gustatzen zaizkio eta beste askok gorroto ditu. Arriskutsua da zentzu horretan. Dena den, *El vendedor de tiempo* ez da musikal estandar bat. Musika zuen komedia izatea nahi genuen, musikak ez zezala akzioa geratu. Jendearen erantzuna ona izan da. Barakaldon izan gara oraindik orain eta jende asko etorri da obra ikustera. Orain beheraldian gaude, lan asko egin dugu, estreinatu dugu eta merkaturatu nola funtzionatuko duen zain gaude. Ondo fun-

Antzerki eskola

«Beharrezkoa da eskola ofiziala, eskaera bat badagoelako; gazteek behar duten lekua da. Badirudi unibertsitatean ez dutela ikusten antzerkia karrera baten moduan, baina gizartean bai, aktore gisa trebatu nahi duen jendeak bai behintzat. Batzuek diote langabe fabrika litzakeela, baina gauza bera gertatzen da kazetaritzarekin edo psikologiarekin. Lan merkatuak ez du zerikusirik eskari horrekin»

«Antzok

tzionatzea nahi dut, taldearengatik batez ere. Lan handia egin dute, ilusio handiarekin eta merezi dute. Abestu eta dantzatzen duten aktoreentzat musikal bat egitea aukera eta erronka da. Erabat lotu zaizkio lanari.

Liburuko zerk harrapatu zintuen?

Izenburuagatik erosi nuen liburua, bilduma horretako libururik erosi gabea nintzen artean. Gaurko gizartean dugun denbora faltaz dihardu liburuak. Denbora gutxi duten pertsona horietakoa naiz ni, izan ere. Asko gustatu zitzaidan nola zegoen idatzita, ekonomiari buruzko adibide oso grafikoa da, erraz ulertzen dena. Umorearen bitartez, hausnarketara gonbidatzen duen liburua da. Interesgarria irudituko zitzaidan norbaitek bere denbora berreskuratzea erabakitzea, sistemari bere denbora erostearen ideia hori. Eta antzerkian egitea proposatu nion taldeari.

Gustura geratu da Fernando Trías de Bes?

Poz-pozik dago. Estreinaldira etorri zen, eta hainbat funtzio ikusi ditu jada. Ni kezkatuta nengoen zer irudituko zitzaion, ea bere imaginarioa hautsi ote nion, baina asko gustatu zaio.

Amaiera irekia du, baina ez dio zirrikiturik uzten esperantzari.

Funtzionatzen duen sistema da gurea, nahiz eta jendea asko eskatu eta exijitu. Etxebizitza izateko oinarriko eskubidea da berez, baina etxe bat edukitzeak asko eskatzen du, 35 urteko hipoteka edo gehiago. Beste alde batetik, etxe bat izateko aukera dugu. Jakina, lehen munduaz ari gara hizketan, bestean ezin dute planteatu ez 35 urtekoa, ez 100ekoa, ez ezer.

Denbora gehiago balu, zer egingo luke Adosek?

Gauza bera egingo genuke, antzerkia, baina agian presio txikiagoarekin. Presio handia dago; antzerki talde guztiak bezala, asmatzera derrigortuta gaude lan egin ahal izateko. Diru asko bagenu, gauza bera egingo genuke, baina lasaia eta baliabide gehiagorekin. Loteria tokatuz gero, antzoki bat erosiko genuke. Egia esan, gure bizitza idealetik oso gertu gaude. Prekarietateagatik ez balitz! Eguneroko lana oso gogorra da, estreinatzen duzuna saldu behar duzu, publikoari gustatu behar zaio eta programatzaileei ere bai. Kritikariena beste kontu bat da. Batzuetan bidea oso gogorra da. Lanbide hau oso bokaziozkoa da.

«besaulkia oso garestia da»

Antzerki taldeak ibilbide sendoa izan arren, antzezlan bakoitza apustu bat da.

Ahalegina oso handia da beti eta gero merkaturatu beste gauza bat da, hor daude zailtasunak. Diru askoko apustuak dira eta gero edozein arrazoi dela-eta antzezlanak banatzen eta zabaltzen ez bada, baliteke enpresak porrot egitea. Halako ehun adibide dago. Jende asko geratu da bidean, nekatu egiten zara-eta. Ikuskizun bakoitza berria da eta gauza askori erantzun behar dio. Zure buruarekin leial izan behar duzu, azken batean inoiz ez baitakizu jendeak zer behar duen, ikusleek, programatzaileek... Gauza askok eragiten du: egoera politikoak, hauteskundeak, eguraldiak.. Eguraldi ona egiten badu jendea ez doa antzokira, futbola bada go jendea ez doa antzokira. Denak txarrerako eragiten du gainera!

Taularatu dituzuen azken obrak nobela eta entseguetan oinarritutakoak dira. Ez duzue gustuko antzezlanik topatzen?

Irakurtzea asko gustatzen zait, baina eleberria batez ere. Antzerki obra piloa dudan arren, eleberria irakurtzen dut. Bide bat da. Normalean Adosen proiektu kreatiboak nik abiatzen ditudanez, eleberrira jotzen dugu gehiago.

Antzerkia idazten jarraitzen duzu?

Bai, idazten dugunok beti jarraitzen dugu idazten. Kontua da ez naizela gehiegi fio idazten dudanez. Eta esaten dut: "Nik idatzitakoa erosteko izango al du inork intere-

sik? Nork ezagutzen du Garbi Losada?". Presio handia sentitzen dut nirekin lan egiten duen jendearekiko. Haiek lana izatearen edo ez izatearen erantzule sentitzen naiz eta nolabait banaiz. Datorren urtera begira badut proiektu bat, eta horretan ari naiz. Agian ez da ondo aterako, alabaina beste norbaitek idatzia izateak ere ez du ezer bermatzen. Gustatzen zaidana egin nahi dut; berdin zait nirea edo besterena izan, eleberria edo antzerkia.

Obra asko euskaraz eta gaztelaniaz egin dituzuen arren, azkeneko helduentzako obra gehienak gaztelaniaz egin dituzue. Zergatik?

Las mujeres de verdad tienen curvas gaztelaniaz egin genuen bakarrik, aktoreak kubatarrak zirelako. *Como agua para chocolate* oso garestia zen, ez genuen dirurik bi bertsioak egiteko. *El vendedor de tiempo*ri dagokionez, musikala izaki, ez genekien zer aterako zen castingetik. Diru laguntzetara aurkezterakoan, ez genekien zer egin. Haurrentzako *Einstein* euskaraz eta gaztelaniaz aurkeztu genuen, baina beldur ginen *El vendedor*erako ez ote genuen aktorerik aurkituko euskaraz egiteko. Parte hartu duten aktoreekin egin ahal zen, denek baitakite euskaraz eta nahiko ondo gainera, baina aurretik ez genekien zer gertatuko zen. Guk beti bi bertsioak egingo genituzke, biak amortizatu ahal izango bagenitu. Baina gu ez gara multinazional bat, enpresa oso txikia gara. Gainera frogatuta geneukan *Manolito laubegirekin* eta *John Wayneren lagunarekin*, oso herri euskaldun

BERTOLT BRECHT

Kaukasian kreazko bonobila

itzulpena: itxaro borda

Denbora, abestiak eta dantzak

Gogor egin behar izan dute lan Koldo Losada, Lierni Fresnedo, Carlos Nguema, Ainhoa Aierbe, Joseba Morrás, Txori García Uriz, Dorleta Urretabizkaia eta Aintzane Crujeiras aktoreek *El vendedor de tiempo* prestatzeko. Ohiko aktore lanez gain, abestu eta dantzatu behar izan dute-eta. Onik atera dira ahaleginetik, lan ona egin baitute. "Ekipoa oso ondo aritu da. Abesti eta koreografia errazak direla esan dezake batek, baina lan handia eskatzen dute", dio antzezlanaren egokitzaile eta zuzendari Garbi Losadak. Aktoreek kantatzen dituzten abestiak urte askoan Adosekin lan egin duen Joxan Goikoetxeak egin ditu. Denetarik da kantuen artean: biziak eta motelak, alaiak eta tristeak. Kantu horien koreografiak egiteko ardurak Carlos Nguemak izan du. Losadaren hitzetan, "ondo hartu die neurria, swinga duten aktoreentzat egin dituzte koreografiak, ez dantzarietzat". Ondo tartekatzen dira dantza eta kantua istorioan eta erraz jarraitzen da istorioa. Moduluzko eszenografia Markos Tomásék diseinatu du eta oso eraginkor gertatzen da Aria enpresak egindako proiektioekin. Azkenik, ezin ahaztu Xabier Lozanok egindako argiztapen txukuna.

batzuetatik gaztelaniazko bertsioa eskatzen zigutela bakarrik. Oso emanaldi gutxi egin genituen euskaraz. Zor bat dugu, guk euskaraz ere lan egin nahi baitugu. Hurrengo proiektua agian euskaraz bakarrik egingo dugu, baina horretarako hemengo merkatuan gobernatu ahal izango dugun proiektua izan behar du. Ezin dugu proiektu bat gauzatu, gero emanaldirik ez eskaintzeko. Jende gutxi doa euskarazko emanaldietara eta programatzaileek ez dute programatzen. Kontua da programatzaileek ere ez dutela diru askorik. Antzoki besaulkia oso garestia da.

Sumatu duzue beherakada euskarazko eskaintzan, beraz.

Niri hala iruditzen zait. Badira salbuespenak, *Kutsidazu bidea*, *Ixabel* eta *Ama begira* *zazu* moduan, oso ondo funtzionatu dutenak, baina zirkuitu mota batean bakarrik funtzionatzen dute. Konpainiek ez dugu euskarari eusteko ahalmen errealek. Lehen ia leku guztietan egiten genituen bi bertsioak. Orain ez, edo euskaraz edo gaztelaniaz egiten ditugu. Haurrentzako obrekin aldiz ez da gauza bera gertatzen. Haurrentzako programatzean, aldiz, euskarazkoa lehenesten dute.

"Konpainiek ez dugu euskarari eusteko ahalmen errealek."

Lehen ia leku guztietan egiten genituen bi bertsioak.

Orain ez, edo euskaraz edo gaztelaniaz egiten ditugu.

Haurrentzako programatzean, aldiz, euskarazkoa lehenesten dute"

Arrakasta handia izan duzue *Las mujeres de verdad tienen curvasekin*. Euskal Herritik kanpo lan asko egin duzue.

Kanpoan lan asko egiten dugu. Merkatua handiagoa da, izan ere. *Las mujeres de verdad tienen curvasekin* hiru urte daramatzagu. Bartzelonan eta Madril denboraldi bana egin dugu. Oso komertziala gertatu da, komertziala diot komedia den eta gai sozial bat jorratzen duen heinean. Ikuskizun batzuek zortea dute. *Como agua para chocolate* ere arrakastatsu ari da gertatzen, motelagoa izan da aireratzea baina ondo ari da. Hau ere gehiago egin dugu Espainian. Izan ere, hemengo merkatua txikia da, tamaina ertain eta handiko ikuskizunetarako.

Hamabi urteko ibilbidean, zertan asmatu eta zertan huts egin duzue?

Gauza berdinekin asmatu eta huts egin dugu. Konpainia bat sortu eta lanean jarraitzearekin asmatu dugu. Gurekin jende askok egiten du lan eta enpresa txiki bat gara. Akatsek arrisku handiegia hartzearekin dute zerikusia. Alde artistikoa subjektiboagoa da. Agian ikuskizun batek ondo funtzionatzen du baina gure usteetan beste bat hobe izan daiteke, harrera txikiagoa izan arren. Alderdi ekonomiko eta enpresarialari dagokionez, ikasten ari gara baina era berean erratzen jarraitzen dugu. Ikuskizun bakoitzari falta zaiona jartzen saiatzen gara, eta horrek batzuetan diru asko eskatzen du, askotan ez dugun dirua. Eta hori kontrolatu beharra dago, enpresari eusteko.

Antzerki mundutik kexu asko entzuten dira administrazioaren kontra: antzerkia gutxi laguntzen duela, konpainia nazionalik ez dela... Antzerkia sustatzea zure esku balego, zer egingo zenuke?

Herri batek bere konpainia izateak badu zentzurik, baina badu arriskua era berean. Antzoki publiko asko merkatu pribatuan ere lehiatzen ari dira, diru publikoarekin, eta hori ondo kudeatu beharko litzateke. Behar dena kultur politika bat da eta antzerki politika argiago eta zehatzago bat kultur politika horren baitan. Haatik, oso zaila da hori

kudeatzea eta ni ez nago oso ziur gizartearen beharrianak zeintzuk diren, azken batean gizartearen tzako da eta. Azterketa luzea beharko luke. Ihes egiten dit beti politikak. Erraza iruditzen zait hitz egitea eta iritzia ematea, baina zaila kudeatzea. Sektoreari galdetzea ondo dago, dauden sentsibilitateak, gabeziak eta ametsak eza-gutzeko. Baina gero horretan bakarrik eta horretarako lan egiteko duen jendea behar da. ■

Euskal kantuak eskoletara iritsi dira

Euskal kantutegia musika eskoletan landu ahal izateko Arteola elkarteak *Aho bete Kantu* liburu eta DVD-ROMa eta www.ahobetekanta.arteola.com web gunea aurkeztu ditu berriki. Hasiberrian den proiektu honen asmoak eta gogoak zeintzuk diren jakin nahi izan dugu.

MAYI TOLOSA

Argazkiak: Iñigo Azkona

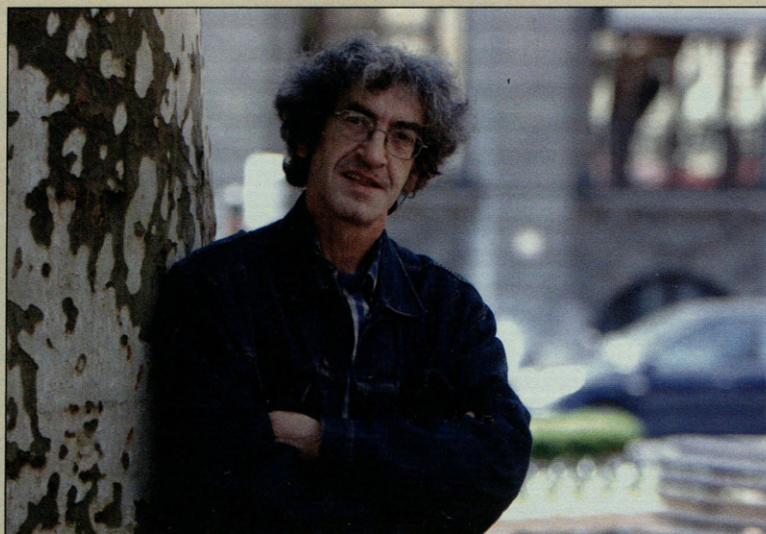
MUSIKAREN TRANSMISIO MODUAK aldatzen ari diren era berean, euskal musikaren irakas-bide berri baten beharra sumatzen zuten Arteola kultur elkarteak. Aspaldi batean bertatik bertara ezagutzen ziren euskal kantuak. Haurrak amak abestutako kantuak belarri ikasi izan ditu beti, edo herriko festetan plazan dantzatu. Egun ordea hutsune bat ikusten zuten transmisio bide horietan eta musika hezkuntza ez arautuan aurkitu dute horretarako tresna egokia.

Azken 50 urteotan euskal kantagintza modernoak sortu dituen 230 kanta eta doi-

nuen aukeraketa egin dute eta modu didaktikoan sistematizatu dute liburu eta DVD-ROM batean. Hori guztia, hiru hizkuntzatan emana dator: euskaraz, gaztelaniaz eta frantsesez.

Aukeraketa zaila

Hainbeste izanik 230 aukeratzea oso zaila izan zaie, agian zailena. Aukeraketa hori egiteko bi gauza hartu dituzte kontuan; batetik balore sinboliko handikoak izatea, baina horrez gainera, pieza horiek balore didaktikoa izatea ere bilatu dute. Horiek dira euren

ustez ezinbesteko baldintzak kantuen transmisio egokia egiteko.

Kantu horiek estilo ezberdinak jorratzen dituzten 85 egilerenak dira. 8 ataletan bereizten dira: orkestra, gitarra eta ganbara musika, trikitixa, rocka, pianoa, dantza eta Oskorri eta Hiru Truku taldeenak.

Besteak beste Michel Labegerieren *Astoa balaan* edo Hertzainaren *Aitormena* dira tartean, baina erreferentzia horien artean aktualagoak diren beste batzuk ere badira; esaterako Kuraiaren *Bizigera* edo Berri Txarrak taldearen *Biziraun*.

Horiez gain, euskal musika garaikidea osatzen duten beste hainbat ere badira, Benito Lertxundi, Mikel Laboa edo Laja eta Zabalaren trikiti doinuak ere aurki daitezke. Aurrerantzean gehiago ere izango dira, egitasmoa ez delako orain ixten eta apurka-apurka berritzen joango direlako. Lau urtetan 1.000 erreferentzia biltzea gustatuko litzaieke.

DVD-liburua eta web gunea

Material honek doinu bakoitzaren bi bertsio ezberdin biltzen ditu: jatorrizko grabaketaren zati luze bat ikasleak entzun ahal izan dezan,

Josu Zabala da *Aho bete kantu* ekimenaren zuzendaria.

baina baita MIDI formatuan digitalizatutako bertsio osoa ere.

Partiturak editore berezi batekin datoz, informatikoki musika tresna ezberdinentzat moldaketak egin ahal izateko.

Gainera, kantuen testuingurua osatzen duen guztiari buruzko azalpen idatzia ere badakar: taldea edo musikariaren biografia eta diskografia, kantu bakoitzaren letra, diskoaren azala, taldearen argazkia...

Bestalde, zati teknikoago bat du, fitxa didaktiko muskala. Fitxa honek, kantuen egitura morfosintaktikoa aztertzen laguntzen dio ikasleari. Adibidez, "tresilloak" zer diren ikasiko du fitxa teknikoari esker eta ondoren, egitura hori erabiltzen duen abesti batekin "tresillo" horiek praktikatu ahal izango ditu.

DVD-ROMak eta liburuak biltzen dute egitasmoaren muina, baina www.ahobetekanta.arteola.com webgunean ere pieza bakoitzaren letrak, partitura pdf formatuan, argazkia eta informazio guztiaren laburpentxo bat eskaintzen da.

Informatikari esker egin ahal izan dute hain lan osoa. Informatikagatik ez balitz ezin izango lukete hainbeste informazio eta partitura liburu batean editatu. "Kalkuluak egin ditugu eta gutxi gorabehera 4.000 orrialde inprimatu beharko genituzke. Hori oso garestia da eta hartzaile oso gutxi izango lituzke. Orain arte ez da horrelako zerbait egin, ez zelako inorentzat errentagarri, dirulaguntzarik gabe inor ez delako ausartu horrelako zerbait garatzen. Normala da, ezinezkoa baita horrelako zerbait merkaturatzea", dio Josu Zabala, egitasmoaren zuzendariak. Euskarri elektronikoari esker hori guztia DVD batean sartu ahal izan dute.

Lan talde anitza

Hertzainak taldean ezagun egin zen Josu Zabala da proiektuaren buru. Taldea utzi zutetik beste hainbat proiektutan aritu da, besteren artean Arteola elkarte.

Materialaren osaketa

250 kantuak 8 ataletan banatuta datoz eta atal bakoitzak arduradun bat eta moldatzaile talde bat izan du. Kanturik gehienak orkestrarako moldaketak dira, 90 kantu. Gitarra eta ganbara taldekoentzat, pianorako, rock taldeentzako eta trikiti piezetarako 30na pieza prestatu dituzte. Dantzarakoak 20 dira eta Oskorri eta Hiru Truku taldeek, 10 kantuko atala dute bakoitzak.

Orkestra eta talde instrumentaltzako moldaketak. 90 kantu.

Arduradunak: Juan Carlos Perez, Aitor Amezaga eta Bingen Mendizabal.

Moldatzaileak: Juan Carlos Perez, Jose Luis Canal, Xabier Sarasola, Jabi Ituarte, Jesus Castillejo, Aitor Amezaga eta Bingen Mendizabal.

Gitarra eta ganbara taldeak: 30 kantu.

Arduraduna: Bixente Martinez.

Moldatzailea: Bixente Martinez.

Pianoarentzat moldaketak: 30 kantu.

Arduraduna: Iñaki Salvador.

Moldatzailea: Iñaki Salvador.

Rock taldeentzat moldaketak: 30 kantu.

Arduraduna: Fermin Muguruza.

Moldatzailea: Jon Elizalde.

Trikitixarako moldaketak: 30 kantu.

Arduraduna: Trikitixa elkarte.

Moldatzailea: Adolfo Jainaga eta Xabi Aburruzaga.

Dantzari buruzko atala: 20 kantu.

Arduraduna: Juan Antonio Urbeltz.

Moldatzailea: Mikel Urbeltz, Marian Arregi eta Oskar Garzia.

Oskorri taldeak: 10 kantu.

Arduraduna: Anton Latxa eta Bixente Martinez.

Moldatzailea: Anton Latxa eta Bixente Martinez.

Hiru Truku taldeak: 10 kantu.

Arduraduna: Bixente Martinez.

Moldatzailea: Bixente Martinez.

Elkarte hau orain urte batzuk sortu zen, euskal herri kultura era moderno batean ulertuta transmititzeko, sustatzeko eta garatzeko gune sinboliko bat sortu asmoz. Euskarazko sor-kuntzaren eta herri kulturaren egoeraz kezka agertu duten hainbat kultur eragile eta sortzaile bildu ditu.

2004an Pamielaren eskutik heldu zen Arteolak bultzatu zuen lehen emaria: *Littera & Musika* bilduma. Iraganeko hitzak orainera ekarri zituzten, euskal literatura eta musikaren eremua gaurkotu zuten lau disko libururen bitartez. Jorge Oteizari egindako omenaldi bat, Xabier Letek musikaturako poemak, Pott bandaren lana eta Irigarainen testuak dira.

Aho bete kantu Arteolak koordinatu duen lana izan bada ere, musikaren alorreko pertsona askok parte hartu dute erronka honetan. Aspaldi egin nahi zen zerbait da eta gogoz hartu dute herri musikaren ondarea biziberritzeko eta duintzeko urrats hau. Herri musikaren inguruko harreman sarea berreraikitzen lagundu du.

Aukeraketa egiteko eta material hori guztia beharrian pedagogiko eta akademikoetara moldatzeko, musika eskoletako irakasle, abeslari, musikari, moldatzaile eta kazetaritz osatutako lan talde anitza izan dute lagun.

Dokumentazio lan handia

Orain bi urte eman zituen proiektu honek bere lehen pausuak. Dokumentazio lan handia egin dute izan ere, kantuen aukeraketa egin eta moldaketak egin aurretik. 60ko hamarkadatik hona musika garaikideak eman duenaren perspektiba zabala lortzeko denbora asko hartu dute interprete horien guztien lana eta beste askorena sakon aztertzeko.

Promozio fasean

Guztien artean eta pixkanaka ondare hori guztia gizarteratu gura dute, baina horretarako lehen pausoa euskal musika eskolen bidez

eman nahi dute. Orain bi aste banatu dute materiala Euskal Autonomi Erkidegoko udal musika eskoletan eta hurrengo ikasturtean jarriko dute martxan lehenengoz. Aurrera begira, Nafarroan eta Iparraldean ere zabaldutako nahi lukete.

Lehen sentsazioa ona izan da, baina oraindik goiz iruditzen zaie balorazioak egiteko, produktuaren promozioa egiten hasi baino ez direlako egin. Urtebete behintzat itxaron beharko da lehen ebaluaketa egiteko.

Emaitzarekin pozik da hala ere Josu Zabala. Lan hau modu berritzaile eta gaurkotuan egin nahi zuten eta lortu egin dutela dio: "Irakasleak partiturak askatasun handiz erabiltzeko modua izango du; izan ere, 'Finale' izeneko musika editore baten bitartez taldean eta musika tresna ezberdinekin batera jotzeko nahi adina aldaketa egiteko aukera ematen zaio. Horrela, eskoletan, orain arte ez bezala lan egin ahal izango dute".

Musika eskolentzat ezinbesteko

Berez, legeak agintzen du herri musika hezkuntza ez arautuaren bitartez transmititu behar dela, baina material hori ez zen existitzen. Horregatik, Euskal Herriko Musika Eskolen Elkartek asko eskertu du lana, horrelako zerbaiten falta sumatzen zutelako. Horregatik, oso gertutik jarraitu dute egindako lana eta eurek ere parte hartu nahi izan dute.

Herri musika lantzeko irakasgai hori hezkuntza ez arautuan falta izatea oso larria iruditzen zitzaion Arteolakoei, musika irakasteko, klasikoa bezain egokia edo egokiagoa iruditzen zitzaion herri musika. Gainera, ikaslearentzat identifikatiboagoa izango zela iruditzen zitzaion, Mozart edo Beethoven baino hurbilagoa zaielako eta ulertzen errazagoa egiten zaielako.

Hemendik aurrera musika irakatsi eta ikasten dutenek edo besterik gabe euskal kantutegiaz gehiago jakin nahi dutenek, badute tresna eremu zabal hori hobekiago ezagutzeko. ■

B I L B O

Ekainak 1tik 11ra arte, Arenalean

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

Bizi irakurriz!

Ezpalak

KATIXA GARATE

Mundumira bigarrenez

ONATIN ospatuko da aurten Mundumira jaialdia, maiatzaren 26, 27 eta 28an, Arrasateri lekukoa hartuz. Munduko kultura anitzen erakusleho izan nahi duen ekimenak musika, kale antzerkia eta festa uztartuko ditu. Askotariko ekintzak izango dira *Euskal Herria* aldizkariak eta Gin&Tonic enpresak antolatzen duten hitzorduan: kontzertuak, bidezko merkataritza, mendi eta senderismo azoka, erakusketak, diaporamak, dantza saioak... Esaterako, musika talde hauek izango dira zuzenean: Amparanoia (Andaluzia), Mal de Ojo (Euskal Herria), Terrafolk (Eslovenia), Nino Galissa (Guinea Bissau).

Bilbao Live uztailean

HIRIA PROMOZIONATU nahi du Bilboko Udalak eta *Bilbao Live* musika festibala antolatu du. Last Tour International enpresak antolatuko du eta estilo ugariak eta sona handiko taldeak ekarriko ditu Bilboko Kobeta mendira, uztailearen 13trik 15era. Guztira, lau milioi euroko aurrekontua du jaialdiak. Besteak beste, Guns'n'Roses, Ben Harper & The Innocent Criminals, The Cardigans, The Pretenders, Placebo eta Rinôçérôse taldeek joko dute zuzenean. Hogeita hamabost talde kontratatu dituzte dagoeneko eta beste 15 gehiago etortzea nahi dute. Bi agertoki nagusi izango dira eta bi karpetan musika elektronikoa jarriko dute.

Jose Mari Goenaga zinemagilearen hitzok jaso zituen

Garak: «Argi dago hasteko laguntza behar duela ikus-entzunezko sektoreak, eta egia da ere bai Eusko Jaurlaritzak dirulaguntzak ematen dituela. Hala ere, sektorearen onurarako agian hobe litzateke film bakarretan inbertitzea baino azpiegiturretan inbertitzea. Platoak, laborategiak... eta abar, azken finean bertan industria sortu ahal izateko, bestela beti bukatu beharra dago Bartzelonara edo Madriler joaten».

Jose Angel Irigaray idazle eta editorea Deian: «Irakurtzeko kultura ohitura oraindik maila ez-nahikoan daukagu. Literatura maila eta idazle kopurua, nik uste, gure kultura ohitu-

ren gainetik daude, merkatuari dagozkionak barne. Zenbait belaunaldi jada euskaraz hezi dira, baina kultura ohitura eta jarduerak ez dira proportzioan hazi. Adore eta atxikimendua bai, baina inkoherentzia gero eta nabarmenagoa ere bai; kultura eta hizkuntza politika horren isla baizik ez dateke».

Fito Rodriguez Euskal Idazleen Elkartearen lehendakari izendatu berriak Berriari esan: «Askoz hobeto ordaindua dago itzulpena sorkuntza baino, eta hori ez zait onargarria iruditzen. Euskaraz sortutako testua militantziaz egin dela pentsatu eta huskeria bat ordaintzeko joera dago, eta itzulpenak ordaintzeko, aldiz, dirutza utzi behar izaten da».

Paraiso Gasteizko antzerki taldeak ikuskizun berritzaileenaren eta ikuskizun hoberenaren sariak jaso ditu Lleidako Txotxongilo Antzerki Azokan, Belgikako Guimbar da taldearekin batera egindako *En el jardín* lanarengatik.

Jon Urbe argazkilariak *Sahuar* web-gunea (www.sahuar.com) sortu zuen duela hilabete batzuk, prentsan lan egiten duten argazkilariak bestelako argazkiak plazaratzeko tokia izan zezaten. Besteak beste, Txomin Txueka, Gari Garaialde eta Juantxo Egañaren argazkiak ikus daitezke bertan.

Juan Mari Beltranek *Orhiko xoria* (Elkar) diskoa kaleratu du. Musika tresna tradizionalak oinarri hartuta, kantu tradizionalak eta berak sortuak bildu ditu.

Juan Bidegainek Documania telebista katean banatzen duen *Doc'Amateur* saria eskuratu du, Ondarroako arrantzaleen gaineko Rockall dokumentala dela-eta.

Juan Luis Zabala (Azkoitia, 1963) idazle eta kazetariak *Inon izatekotan* (Susa) argitaratu berri du. 1985etik 2006ra bitartean egindako hainbat gogoe-ta, artikulua, poema nahiz ipuin batu ditu Zabalak liburuan.

Emanaldi gehiago eta euskarazkoak geldirik Sarean

Arabako (3), Gipuzkoako (22) eta Bizkaiko (19) 42 antzoki publiko biltzen dituen Sareak 2005eko datuak aurkeztu ditu. Iaz 289 taldeek 391 ikuskitun eskaini zituzten, 1.434 emanaldi guztira. 1997tik hona bikoiztu egin da emanaldi kopurua. Dena den, antzerkiak jarraitzen du programazioan nagusi (%82), eta dantza (%11) eta musika (%5) atzetik. Azken boladan dantzaren alorra sustatzeko ahalegina egin dute eta, hala, emanaldiak bikoiztu dira 2001eko datuekin alderatuta. Musika gehiago sustatzea eta generoen arteko oreka topatzea du Sareak hurrengo erronka, euskarazko emanaldiak gehitzearekin batera. Izan ere, azken bosturtekoan ez da hazi euskarazko emanaldien kopurua (%30).

Kartel politikoaren erakusketa

25.000 KARTEL dauzka gordeta Antso Jakituna Fundazioak. Horietatik 110 afixa daude ikusgai Vital Kutxa fundazioaren aretoan, 1975 eta 1990 urteen artekoak. Franco diktadorea hil zenean, kaleko kartelen loraldia hasi zen Euskal Herrian. Alderdi politikoek, sindikatuak eta gizarte mugimenduek afixa ugari egin zuten euren ideiak aldarrikatzeko. Horren lagina da ekainaren 1a arte Gasteizen ikusi ahal izango dena.

Kale, eskola nahiz amateurren teatroa

24TIK 28RA, Kaleko Arteen Jaialdia egingo dute Biarritzen, bigarrenez. Hamaika taldek parte hartuko dute; Deabru Beltzak eta Le Petit Théâtre de Pain euskal taldeak eta Frantziako Ilotopie eta Alligator tarteak. Maiatzaren 26an Debako XX. Antzerki Astea abiatuko da, Goaz antzerki taldearen eskutik. Talde amateur ugari aurkeztuko dituzte euren lanak: Mairu, Urrup, Mikelazulo, Goizeko Izarra... 29an ACT jaialdia hasiko da Bilbo eta Barakaldon. Holandako, Kataluniako nahiz Euskal Herriko antzerki eskoletako ikasleek eskainiko dituzte emanaldiak ekainaren 3a arte, BAI antzerki eskolak antolatutako jaialdian.

Bilbao Ballet sortu dute

Ygor Yebra balet dantzariaren

jarraitzaile batzuek Bilbao Ballet elkarteak sortu dute. Maila handiko euskal balet dantzari askok Euskal Herriatik kanpo trebatu behar izan dute eta egun 20 dantzari inguru ari da atzerriko konpainietan lanean. Hori ikusita, baleta Bilbon sustatu nahi dute. Proiektu asko dituzte, besteak beste, balet denboraldi egonkorra antolatzea Bilbon, nazioarteko dantza lehiaketa egitea eta balet hezkuntza sustatzea. Lehen ekitaldia apailatu dute jada: euskal dantzarien gala egingo dute ekainaren 12 eta 13an Bilboko Euskalduna jauregian. Aukeran dantza taldeak, Verónica Villarrrek eta Igor Yebra parte hartuko dute, besteren artean.

El Sol iragarki lehiaketa

Donostian. Hamasei herrialdeko iragarkiak izango dira El Sol Publizitate Jaialdi Iberoamerikarrean. Hogeita batgarren urtea du eta maiatzaren 25etik 28ra egingo da, Kursaal jauregian. Aurten 3.275 iragarki aurkeztu dira lehiaketara, inoizko kopuru handiena. Maiatzaren 28an herritarrei irekiko dizkiete ateak. Egun horretan, telebista eta zinemako iragarki saridunak eta aurreko urteetako iragarki irabazleak erakutsiko dituzte.

www.elkar.com

Nahi duzunaz solastuko gara.

Gura duzunaz egingo dogu berba.

Nahi duzunaz hitz egingo degu.

Nahi duzunaz mintzatuko gira.

Euskal Herriko txoko guztietara iristen da **elkar megadenda**. 14 denda eta 150.000 erreferentzia baino gehiagorekin, eskaintza zabalena aurkituko duzu liburu, musika, edo jolasetan. **Kultura** guzti-guztia zure esku.

elkar
elkar saiatzen dugulako

BAIONA • BERGARA • BILBO • DONOSTIA • GASTEIZ • IRUN • IRUÑEA • TOLOSA

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

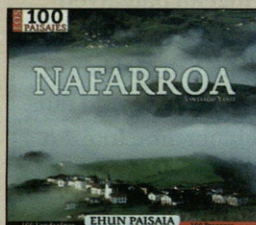
Fernando Amezketarra
Gregorio Mujika

HIRIA
120 orrialde
12 euro

Euskaldunen ezin bizia

Hiria argitaletxeak plazaratu du oraingoan Gregorio Mujikaren Fernando Amezketarra, XVIII. mendeko hainbat eta hainbat euskaldunen ezin bizia eta miseria hobekien agertu duen liburuaren azken edizioa. Fernando Bengoetxea Altuna Amezketako seme ospetsua artzaina, baserritarra eta Gipuzkoan zehar plazarik plaza ibilitako bertsolaria da, argia, azkarr, umoretsua eta, alditan, nahikoa garratza. Bere garaiko jende xehearren lekuko ezin hobea dugu, orduko asko eta asko bezala Elizarekiko menpekotasunean bizi den herritar pobrea delako, baina berak Elizaren boterearen

aurrean, ironiaz eta pikardiaz jakingo du oldartzen, behin eta berriz. Gregorio Mujikaren liburuan, bizitzaren drama airoski eramateko jakituria paregabea erakutsiko du. |

Nafarroa. Ehun paisaia

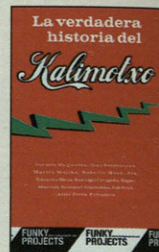
Santiago Yaniz
SUA
128 orrialde
18,50 euro

Nafarroa Santiago Yanizen ehun argazkitan

Urtaro bakoitzaren joan-etorrian eta une bakoitzak eskaintzen duen argiaz ederki baliatuz eginak daude Nafarroako lurraldeak oinarri dituzten Santiago Yaniz argazkilari bilbotarraren 100 irudi eder hauek. Iratiko oihanaren zenbait paisaia bezala, Iruñekoak, Cabredo hiribildukoak, Erriberrikoak, San Adrian basilizarenak edota Uxue, Erratzu, Igantzi, Lantz eta beste herri askotakoak. Berdin Pirinioetatik Bardeetara doan artaldea, Leireko monasterioa, Bertizko parkea, Baztango bailara, Mendigorria, Esako urtegia, Belagoako paisaia, Ilunberri, Urbasa, Aezkoako bailara edo Zugarramurdi, Larrun mendia atzean duela agertzen duten argazkiak. Azalpen guztiak euskaraz, gaztelaniaz, ingelesez eta frantsesez daude. |

Kalimotxoaren nondik norakoak

Funky Projects argitaletxeak plazaratu duen aurreneko liburua da *La verdadera historia del kalimotxo*, hain ospetsu egin den edari horren nondik norakoak azaltzeaz batera Euskal Herria eta bertako herritarren nortasuna eta ametsak hizpide dituen lana. Asko dira beren ekarpenekin liburuan parte hartutakoak. Besteak beste, Fermin Muguruza, Jtxo Estebaranz, Martin Mujika, Roberto Moso, Ata, Eduardo Mena, Santiago Cirugeda, Roger, Abarrots, Juventud Alkohólita, Pub Stick, Asier Perez eta Privadero. Nola sortu ote zen ardo txarrez eta Coca-Colaz osaturiko edabe hori, eta zeintzuei bururatu ote zitzairen nahasketa eta edariaren izena? Bada, *La verdadera historia del kalimotxo* dioenez, 1972an gertatu zen, Algortako kai zaharreko jaietan, eta Antzarrak koadrilakoei bururatu omen zitzairen. |

La verdadera historia del kalimotxo
Batzuen artean

FUNKY PROJECTS
142 orrialde
10 euro

Joaquim Jordà elkarrizketa

Artelekuk kaleratutako *Zehar* aldizkariaren 58. zenbakian, besteak beste, soinu ekoizpenaren eta *(Un)Common Sound* izeneko proiektuaren inguruan sortzen ari diren eztabaiden zabalkunderako behin-behineko gunea azaltzen da. Eztabaida hori aberasten duten lanen artean, Marina Garcések Joaquim Jordà katalanari egindako elkarrizketa dago. Izan ere, Jordàk dokumental bat filmatu zuen 1979an, Bartzelonako Numax etxetresna elektrikoaren lantegia jabeek era irregularrean itxi nahi izan zutenean, bertako langileek egin zuten autogestio esperientzia jasoz. Orain, berriz, *Veinte años no es nada* filmatu du Joaquim Jordàk, Espainiako historiaren azken hogeita bost urteetan gertatutakoa berreraiki nahi duen dokumentala, Numaxeko autogestio esperientzia protagonista izan zirenen ibilbidea abiapuntu hartuz. |

Zehar
Batzuen artean

GIPUZKOAKO FORU
ALDUNDIA
76 orrialde

Gogoz kontrako haurdunaldia jasandako gaztea

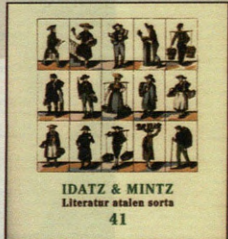
Hamabost urteko neska bati gertatutako esperimentzia azaltzen duen Jordi Sierra i Fabra *Anaren bakardadea*. *Haurdunaldiak, norena da erantzunkizuna?* nobelak, gogoz kontrako haurdunaldia jasatea suertatu zaien ehunka gazteren egoera salatu nahi du. Anak ez zuen beste munduko gauzarik egin, maitementzea eta bere ametsen jabearekin larrua jotzea baino ez. Ekintza erabat natural horren ondorioak, ordea, oso tamalgarriak izan ziren bereztat. Haurdun zegoela jakin zuenerako, mutila beste batekin zebilen, eta ez zion sinestu, bera lotzeko trikimailua zelakoan. Neskaren gurasoak zorrotzegiak izaki, haien laguntzarik ez zuen izan Anak, ezta sendagile eta farmaziako jendearekin ere. **I**

Anaren
bakardadea
Jordi Sierra i Fabra
EREIN
208 orrialde

Lauaxeta, Blas Oterokoa, Gandiaga eta beste gogoan

Idatz & Mintz aldizkariaren 41. zenbakian, Lauaxeta ipuin-gilea gogoratu dute, *Euzkadi* egunkarian plazaratu zituen hainbat ipuin agertuz. Bestalde, Jon Aregok Blas Oterokoren gorazarrea egin du, eta Alvaro Cunqueiro olerkari galiziarrari buruzko lan bat ere eskaini du. Sebastian García Trujillok, berriz, Bitoriano Gandiagaren existentzialismoa du hizpide *Biziminen ziklo osatua* izenburuko lanean. Eta Jabier Kalzakortak *Uretako jaun eta Zalduko jaunaren balada* aurkeztu du, bi testuak azalduz. **I**

Idatz & Mintz
Batzuen artean
DISEINU EDITORIALA
52 or. / 5,70 euro

RUBEN RUIZ

«Pertsonaia guztiek Saioarekiko bi aurpegi erakusten dituzte»

Nola sortu zitzaizun ipuin hau egiteko ideia?

Haur hezkuntzako maisua naiz Nafarroan, eta behin, gelan geundela, halako batean argia joan egin zen. Orduan nik galdetu nien haurrei: nora joan ote da argia? Eta ni neu geratu nintzen galderarekin. Eskolatik etxerako bidean kotxez egiteko kilometro nahiko nituenez harantz nindoala galderari eutsi nion, erantzuna aurkitu nahian. Eta azkenean ideia biribildu nuen, eta liburuxkan dago horren emaitza. **Ipuinaren estrukturarri dagokionez, zer egin zenuen?**

Bi zati oso nabarmenak ditu. Hasierakoan, Saioa protagonistak, bost-sei urteko neskatoak, aurpegi ozpinduak jasotzen ditu leku guztietan: amarena, bizilagunaren txakurrarena, maistrarena... Gero, ipuina ailegatzen da puntu batera zeinean argia desagertzen den eta Saioarekiko lehengo aurpegi ozpinduak aurpegi gozo, ezti eta maitakorrak bilakatzen diren. Eta horretaz ari garela, liburua dela-eta Jokin Mitxelenari eskerrak eman nahi nizkioke, egin dituen marrazkien balioagatik, izugarri errazten baitute ipuinaren irakurketa.

Nortzuk dira *Nora joan da argia?*ko pertsonaiak?

Saioa bera, honen ama, Xugux txakurra eta haren jabea, eta eskolako maistra. Guztiak bi aurpegi erakusten dituzte. Izan ere, ipuin honetan islatu nahi izan dudana helduek haur txikiekin izan ohi dugun jarrera da: alde batetik oso gozoak izan ohi gara, baina bestetik errieta egiten diegu oraindik arauak, ohiturak eta hori guztia ez dutelako oso barneratua. Gero, jada adinean gora doazenean, akaso erlazio horretan oreka bat etorriko da, baina lehen urtetan errieta asko jasotzen dituzte.

I. O. / ARGAZKI PRESS

Lehendabiziko Etxepare literatur sariaren irabazlea

Aizkorri argitateak Jokin Mitxelenaren marrazkiekin apaindurik plazaratu duen haurrentzako *Nora joan da argia?* ipuina, gaur egun Nafarroan bizi den Ruben Ruiz gasteiztarrek sortutakoa da, eta Nafarroako Gobernuak antolatutako lehendabiziko Etxepare literatur saria irabazi zuen. Ruben Ruiz atzoko, gaurko eta biharko maisua den Jon Suarez eskainia dagoen *Nora joan da argia?* kontakizuneko protagonista Saioa txikia dugu. Haur hori poz-pozik altxatu ohi da ohetik, batik bat eguzkia lotsagorrituta ikusten duenean, baina bere amak oso esnatze txarra izan ohi du, eta goizero-goizero pipertuta hitz egiten dio bere alabari. Hori gutxi balitz, eskolako motxila hartuta autobus geltokira abiatzen denean, Xugux txakurra ateratzen zaio bidera. Umea ikaratu egiten da, jakina. Halako batean, josta-jostari,

egileari galdezka

Nora joan da argia?

Ruben Ruiz,
Jokin Mitxelena

AIZKORRI
36 orrialde
5,50 euro

Xuguxek belaunean urratu txiki-txiki bat egin dio haurrari. Saioarentzat izugarritzko zauria da, ordea. Eta gertatu zaiona azaldu nahi duenean, nola ez amak, ez maistrak kasu zipitzik ere egiten ez dioten da, bat-batean ikasgelako argia joaten den arte. Orduan ikasiko du Saioak, argia desagertzen denean, ikatz koloreko bihotzak samurtzera doala. **■**

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Zoramena	▼	Dardara	▼	Zalantza partikula	▼	Golko txikia	▼	Modu atzizkia
	Miatuak		Ate, hitz elkarketan		Armiarma sareak		Mundu		
	▶		▼		▼		▼		▼
	* DEITURA	▶							
	Kontinente bat								
Mami	▼	Donostiako auzoa	▶	▼		2	▶		Edari alkoholduna
* IZENA		Igaro, irago				Ez emea			
▶		▼			Arabako	▶	▼		▼
					Bokala				
Garraio mota	▶			▼	Areago	▶		Oxigenoa	▶
Maindirea					Zilbor			Uranioa	
▶					Ez malgu	▶	▼		▼
					500				
... denez, dirudienez	▶			Noka, dut	▶	▼		Bokala	▶
Mendiko atea				Otx!				Alderdi politikoa	
▶				▼	Musika nota	▶	Atzizkia	▶	▼
					Bokala		Bokala		Bokala
Behiak zaintzen dituen	▶			▼	Zur mota	▶	▼		▼

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Erleek, ezia gordetzeko, erlauntzaren barnean prestatzen dituzten zulotxoen multzoak, abaoak. 2.- Hortaz. Garai, aldi. 3.- Gabezia. Urteen kopuru. 4.- Röntgen. Suzko armen jaurtigaia. Galderetan. 5.- Argal, mehar. Erne! 6.- Sodioaren ikurra. Ibili aditzaren oina. Sufrearen ikurra. 7.- Oinazea. Emakume izena. 8.- Su. Musika ikurrak. 9.- Miatuta.

GOITIK BEHERA

1.- Nafarroako udalerria, Iguzkitzan. Galioaren ikurra. 2.- Zerga ezagun baten laburdura. Bost bider bi. 3.- Euskal lurraldea. Bizkaieraz iratzea, garoa. 4.- Antzinako Egiptoko jainkoa. Bizkor! Potasioaren ikurra. 5.- Larru. Bakoitzak bat. 6.- Kontsonantea. Ezagutzen du. Ogi, hitz elkarketan. 7.- Nasa. Irakurri. 8.- Hats. Bi zati bi. 9.- Errepikatuz, fruitu mota. Zanziako hiriburua.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA: AINHOA LENDINEZ

ARGAZKIAK: KARLOS CORBELLA

Aretxabaleta (Gipuzkoa)

Kurtzebarri eta Urkuluren magalean

Gipuzkoan, arabar eta bizkaitarrak ezker-eskuin so dituela, Deba Goieneko bailaran dago Aretxabaleta. Leintz bailarari atxikita egon zen antzina, baina 1331tik bakarrik egin du hidea. Enpresa eta industria munduari begiratu dio sarri. Guk baina, ke artetik ihesi, Aretxabaletaren bihotzari, arteari eta arkitekturari erreparatu diogu. Natura ere indarrez sartu da herrian. Urkuluko urtegiari bira eman edo Kurtzebarri mendira igotzea da gure proposamena.

Aretxabaletara heltzeko hainbat bide dira. Adibidez, N-1 errepidez Beasaineraino joan, Deskarga zeharkatu eta Bergarara iritsita, Gasteizko norabidea hartu (GI-627) eta Arrasate igarotzean helduko gara Aretxabaletara. A-8 autopista hartuta, berriz, Bergarako irteera berria geratzen da herritik hurbilen. Bizkaitik, berriz, zuzenean Elorriotik datorren bidea da, Kanpazar igaro ondoren, Arrasate zeharkatu eta Aretxabaletara helduko gara. Eta Arabatik gatozela, Arlaban mendatetik Leintz Gatzagara iritsiko gara, Aretxabaleta 8 kilometrorra izango dugularik.

Deba ibaiaren sakanean, Aretxabaletan aisialdirako makina bat aukera dago. Industrializazio prozesuaren hondarrik ez da ia ageri

herriaren inguruan eta Elgea eta Aizkorriko mendietako kaliza besterik ez dira grisak Aretxabaletan. Gainerakoan, berdea da nagusi.

Berdetasun horri darion arnas garbiaren bila joango gara Kurtzeba-

Buzkantzak eta "karapaixoak"

Oso ospetsuak dira Arkarazo auzoan San Millan jaietarako prestatzen diren buzkantzak. Bestalde, "karapaixoa" da bertako beste ohiko produktu bat; garizuma garaian amabitxiak beraien besoetakoei oparitzen dieten arrautza eta txorizoz egindako opila, hain zuzen ere.

rrira. 1.146 metro ditu eta mendi kuttun dute aretxabaletarrek. Orkatzategi, Hiruatx eta Murugain gainak ere ezagunak dira oso. Haritzak, astigarrak, gaztainondoak, urkiak, pagoak eta bestelako zuhaitzak eta landareak ikusiko ditugu Kurtzebarrira bidean. Hala ere, gaur egun azalera zati handi bat zelai eta konifera landaketek betetzen dute. Bertan megalito multzo ikusgarria dago gainera. Hareazko lurrean, Asuntzeta eta Puntia gako tumuluak daude. 1954. urtean deskubritu zuten baina oraindik ez dute industu. Handia da benetan, 12,90 metroko diametroa eta 0,90 metroko garaiera du.

Baina mendira igotzea baino lur lauean pausoak eman nahi dituztenentzat ere, bada aukerarik Aretxabaletan. Urkulu urtegiaren inguruan sei kilome-

URRUTI

SPORT

PARAPENTE IKASTAROAK

ETA BI LAGUNENTZAKO HEGALDIAK

Jose Maria Soroa 20 ■ 20013 Donostia ■ Tel/Faxa: 943 27 81 96 ■ e-posta: urruti@urruti.com ■ www.urruti.com

Ezkerreko irudian parrokia eta eskuinekoan Arratabe jauregia, 1986an udaletxe bihurtu zena. Eskuineko orrian, Urtegia.

tro eta erdiko ibilbide bat dugu. Urtegi hau Deba Goieneko ur hornitzaile da baina horrez gain, aisialdirako gune ere bihurtu da. Jende andana biltzen da bertara Kurtzebarri mendi magalean, Udalaiz eta Anboto mendien babesean, paisaiaren ederraz gozatzera.

Arte, turismogune

Kurtzebarri mendira igo edo Urtegi urtegiari bira eman ondoren herrira joko dugu. Bertan parrokia

eta udaletxea ikusiko ditugu lehenengo, eta hiru jauregi gero: Arratabe, Otalora eta Arkarazo.

Antzinako parrokia Bedarretan zegoen, egungo hilerriaren ondoan. Eliza egokitu eta aldaketak egin dituzte aldre nagusian eta alboko kapiletan. Bedarretako Kristoa eta Salluenteko Ama Birjina daude orain aldre nagusian.

Udaletxeari ere harretaz geratu gataizkio so. Egungo udaletxea

1986an inauguratu zuten udaletxe gisa. Izan ere Arratabe Jauregia da zeregin horietara bideratutako egoitza. Idatziak sinatu eta oin-etxe modura 1726an eraiki zuten jauregi hau, parrokiaren alboan.

Parrokiaren inguruko beste jauregiak ikusiko ditugu ondoren. Otalora jauregia 1746tik dago bertan zutik. Kultur etxe izan ostean, Ama Agustinen komentuaren parte izatera pasatu zen. Egun,

Independentziaren aldeko borroka

ARETXABALETARI buruzko idatzizko lehen aipamena X. mendekoa da, Arrasate, Gatzaga eta Eskoriatzarekin, Leintz Bailarako Mankomunitateko kide zenekoa.

1331tik Aretxabaletak eta Eskoriatzak osatu zuten Mankomunitatea baina 1374tik 1556ra Oñatiko Kondearen kontrolpean egon ziren bi udalerriak. Hain zuzen ere 1374an, Gaztelako errege Enrique II.ak harturiko erabakiak Leintz Bailarako historiaren pasarte ilunenetakoa ekarri zuen. Gaztelako erregearen nahiri men eginenez, Beltran de Guevara Oñatiko Kondeari eman zitzaion bailara osoa. Herritarrek Jauntxoaren banderapean borrokatu behar izan zuten Urrexolagaray eta beste hainbat gatazkatan. Gainera, elkarren kontra jarri zituen bailarako eta Oñatiko bizilagunak.

Hori guztia gutxi ez eta, hamazazpi herriguneak Arabako Anaiarteetan barneratzeak eta beste hainbat erabakik bailarako biztanleen ondoeza areagotu zuten. Errege Katolikoengana jo zuten azkenean eta Errege Zedula baten bidez, Aretxabaleta Gipuzkoan barneratu zen berriro, 1497an.

Baina Oñatiko Kondeak ez zuen erabakia onartu eta arazo handiak sortu zituen bailaran, 1524ko alardean esa-

terako. Erregearen kontrako beste protesta batek askatu zuen Leintz Bailara jauntxoaren agintetik eta errege lurraldea izatera pasa zen. 1556an, Leintz Bailaran Erreala izenpean gauzatu zen independentzia.

Eskoriatzaren eta Aretxabaletaren arteko harremanak okerrera egin zuen, biek nahi zutelako nagusi izan eta pribilegioak lortzea. Azkenean, Felipe IV.ak bailara banatu zuen 1630ean. Alde batean Eskoriatza gelditu zen, eta bestean Aretxabaleta eta bere elizateak: Aozaratza, Arkarazo, Areantza, Bedoña, Galartza, Izurieta eta Larriño. Hala ere, bi udalen arteko arazoek ez zuten etenik izan XIX. mendera arte.

Aretxabaleta erabat biziberritu zen XIX. mende amaieran eta XX. mende hasieran, Madrilatik Frantziarako Posten Errege Bidea eraikitzean. Madrilgo sozietate diruduna erakartzeko bainu-etxeak eraiki ziren eta turismoari harrera egiteko zerbitzu eskaintza areagotu zuen.

Nekazaritza eta abeltzaintzako sektorea izan zen Aretxabaletako ekonomiaren ardatza XX. mendearen lehen zatian. Baina jarduera hori industriak ordezkatu du eta 50eko eta 60ko hamarkadetatik, sarrailagintza eta metal lantzea dira nagusi.

Hirigunetik at, mendiko auzoetan da bizia

BEDERATZI AUZO daude Aretxabaletako udalerrian, guztiak ere hainbat baserri osatuak. Hauetara ere osteratxoa egiteak merezi du:

Aozaratza auzoa: San Juan Bataiatzailearen eliza dago Aozaratzan, Otoralarren kaperarekin. Urkulu urtegia ere auzotik gertu dago.

Oro auzoa: Egun ez du elizarik baina garai batean San Martin eta San Juan ermitak (egun baserri bihurtuak) izan ziren auzo honetan.

Larriño auzoa: Herrigunetik 2 kilometrora dago. San Kristobal Eliza eta baserri interesgarri asko daude auzo honetan, Lekunberri, Etxeberri eta Iturrioz Garai, besteak beste.

Isurieta auzoa: Aztarna erromanikoak ditu. San Pedoren eliza eta Isurieta Azpikoa etxea dira auzoko arretagune nagusiak.

Goroeta auzoa: Santiago da auzoko eliza neoklasikoaren zaindaria. 1556koa dela uste dute eta erretaula bakar eta ikusgarrian Santiago Apostoluaren bizitzaren pasadizoak daude jasota.

Galartza auzoa: Gipuzkoa eta Araba bereizten dituen mugatik gertu, inguru eta artegune ederra da Galartza. XIV. mendeko Dorretxea, eraikinaren hormetako kanoi zuloak eta Santa Luziaren Eliza ezin galduzko arretaguneak dira.

Apotzaga Etxeberri auzoa: Salluente edo San Lorenzo basiliza dago hemen. Egungo eraikina XVII. mendekoa da, antzina herriko parroikia zena. San Blas egunean, jende asko joaten da bertara janariak bedeinkatzera.

Arkarazo auzoa: San Millan Eliza eta abade etxea, eta orobat "Juana Etxeko" baserria dira arkitektura eraikin nagusiak.

Areantza auzoa: Erdi Aroko aztarnen usainarengatik agian, Natibitate Elizaren xarmak liluratzen ditu bertaratzen direnak.

Lankide Aurrezki Kutxaren egoitza da eta goiko solairuan Gizabidea Fundazioa dago.

Dorretxeek ere xarma berezia dute Aretxabaletan, eta hauek ikusteko mendiko auzoetara jo beharko dugu. Otoralarako dorretxea Aozaratza auzoan dago. Baserria da egun baina agerian ditu oraindik antzinako botere eta distiraren aztarnak: armarria, errenazentista itxurako begiratokia, sabai apaindura galanta teilatu-hegalean, silleri harrian egindako lana, ate eta leihoetako erremateak,itsu-leihoak. Banketxe batek erosi zuen eta "Ikasbide" izenpean,

Kooperatiba Ikasketa Gunea da egun.

Galartzako dorretxea, izen bereko auzoan, XIV. mendean harri gorritz landutako eraikin mardula da. Erdi Aroan Leintz Bailaran izan zen leinu nagusiaren, Galartzarren, bizitokia. Garai hartan, etxea baino gotorlekua eta babeslekua zen gehiago. Burdin Aroko aztarna esanguratsuak ditu agerian: saiaterak, leiho zorrotzak eta horma sendoak, besteak beste. Aro Modernoa urrezko aroa izan zen Galartzarrentzat. 1825. urtean, baserri bihurturik, Oñatiko Plaza familiaren eskuetara pasatu zen dorretxea. 1990eko abuztuaren 2an sute batek eraikina suntsitu zuen. Orduan, Aretxabaletako Udalak eraikuntza historikoa berreskuratzeko ardura hartu zuen, eta 1997an berre-raiki eta birgaitu zuen. ■

ITSAS MENDI

Karabanak eta autokarabanak

- Europako marka garrantzitsuenak : KNAUS, HYMER, HOBBY, BENIMAR, SUN ROLLER, RIMOR.
- Salmenta ondorengo zerbitzu bermatua

- Furgoneten eraldaketa

E-posta: itsasmendi@itsasmendi.com / www.itsasmendi.com

Errep. Nazionala 1 - 20140 Andoain (GIPUZKOA)

Tel. 943 59 32 90 - Faxa: 943 59 41 73

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

BIOKIMIKA

Itsasgarri natural indartsuena

IKERKETA BATEN ARABERA ibai, erreka edota akueduktuetako tutuerietan bizi den bakterio batek naturan dagoen itsasgarririk indartsuena ekoiztu eta erabiltzen du bere lekuan mantendu ahal izateko.

AEBetako Indianako eta Brown-eko unibertsitateko ikerlariak izan dira azterketa aurrera eraman dutenak eta bertan *Caulobacter crescentus* bakterioa beira-pipeta batetik askatzeko mikroneuton bateko indarra egin behar zela ikusi zuten. Datu hau extrapolatuz esan daiteke euro bateko txanpon baten gainean 4 tonako zerbait jartzearen antzekoa

dela; hau gutxi gorabehera milimetro karratuko 70 newtoneko indarra da. Egungo gizartean erabiltzen ditugun itsasgarri indartsuenek milimetro karratuko 30 newton inguruko indarrez itsasten dute, beraz, topatutako itsasgarri naturalaren indarraren erdia baino txikiagoa dute.

Bakterioak ekoiztutako itsasgarria kantitate handitan ekoiztea da erronketako bat eta ondoren medikuntzako eta ingenieritzako azalerak estaltzeko erabiltzerik izango da.

Ikerketa honetan parte hartu duen Yves Brun bakteriologoak dioenez, "Itsasgarri hau gainazal hezeetan erabil daitekeenez, aplikazio desberdinak izan ditzake, hala nola, itsasgarri kirurgiko biodegradagarri gisa".

Osasuna

JABIER AGIRRE

Omega 3 gantz-azidoak: modan jarri diren koipe naturalak

AZKEN aldi honetan asko entzuten dira komunikabideetan omega 3 izenekoak, eta gure sail honetan ere aipatu izan ditugu behin baino gehiagotan. Horregatik, eta jendearen artean gauzak argi uzteko, zer diren eta zertarako balio duten argitzen saiatuko naiz oraingoan.

Omega 3 gantz-azidoak koipe batzuk dira, koipe poli-intsaturatuak zehazkiago esateko, eta gaixotasun kardiobaskularrak izateko arriskua gutxitzen dute. Horregatik, osasunarentzat dakarten mesedearengatik, gero eta produktu gehiago aurkitzen dira merkatuan, beren etiketan eta propagandan omega 3 gantz-azidoak dituztela diotenak: esne aberastuak, gailetak, zukuak eta era askotako esnekiak. Hala ere, elikadura orekatua eginez gero, ez da ezinbestekoa geure erosketa-saskian produktu horiek sartzea, janari askotan berez baitaude gantz-azido horiek. Bestetik, ez da ahaztu behar produktu horiek naturalak baino zertxobait garestiagoak direla, eta beraz, hobe genetrikoki kolesterol-maila altuak dituzten pertsonen elikadurarako uztea.

Elikaduran garrantzia duten omega 3 gantz-azidoak EPA (edo azido eikosapentanoikoa) eta DHA (edo azido dekosahexanoikoa) dira nagusiki, eta arrain urdinetan (atuna, izokina edo sardinak), itsaskietan eta algetan aurkitzen dira, modu naturalean. Bada familia bereko beste gantz-azido bat, alfa-linolenikoa deitua, gorputzak berez sintetizatzen ez duenez ezinbestean jan-neurriaren bidez gorputzera sartu beharrekoa. Koipe hau hazien olioetan aurkitzen da

(soja, arto edo ekilore-olioan), fruitu lehorretan, zerealen germenetan, eta neurri txikiagoan berdura berdeetan.

Jan-neurri orekatu baten barruan, omega 3 gantz-azidoak gaixotasun kardiobaskularrak prebenitzen laguntzen dute —odoleko kolesterol eta triglizeridoen mailak hobetuz, eta tentsio arterialaren zifrak kontrolatuz—, eta baita minbizi-mota batzuk ere, esaterako bularrekoa, prostatakkoa eta kolonekoa. Nola lortu jan-neurri orekatu hori? Astean 2-3 aldiz arrain urdina kontsumituz, 150 gramoko arrazioa pertsonako. Horrekin betetzen dira gomen-datutako EPA eta DHA gantz-azidoen premiak.

Caulobacter crescentus bakterioa hanka luze eta mehe baten bidez harrietan eta hodien barnealdean itsasten da. Hanka honen azpian azukre-molekula batzuk sortzen dira itsasgarri gisa, beraz azukre-mota hori kantitate handitan ekoiztea izango da ikerlariak izango duten hurrengo erronka, baina ezaugarri batekin: itsasgarria maneiatzeko tresnetan ez dadila itsatsi, bestela ezingo bailitzateke erabili. ■

INGURUMENA

Glaziar afrikarrak desagertzeaz

UGANDA ETA KONGOKO Errepublika Demokratikoaren artean dauden Rwenzoriko mendigain elurtuak elurrik gabe geratuko dira hogeitau urte barru Richard Taylor eta Andrew Muwanga ikerlariak egindako azterketa baten arabera. Une honetan kilometro koadro bat baino gutxiagoko glaziarra geratzen da aipatu mendietan.

Orain mende bat 6,5 kilometro koadroko glaziarra zegoen, baina 1990. urtean erdira txikitu zen. Orduz geroztik gaurdaino glaziarren urtze abiadura handitu egin da eta horregatik uste da 2025. urtearen inguruan ez dela elurrik geratuko. Horren ondorioetako bat paludismoa zabaltzea izango da, eltxoek orain hotzegiak diren lekuetara hedatzerik izango baitute. ■

Rwenzoriko glaziarra.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Ametzaren ametsa

HARIZTIAK (*Quercus robur*) itzali du zeraia. Hostoz bete du burua eta azpian dituen txilar, gorosti, gisats eta abarrek haritzetik haritzarako zirrikitutik jasotzen duten errainu bakanekin etsi behar.

Artea (*Quercus ilex*), urte guztian beltza dena zuritu da. Lur lehorretan ur gutxiarekin bizitzera ohitzea hostoak

gorostiarenekin bezain gogorak ditu eta ilunak, beltzak. Hosto hauen gainean aurtengo kimu berriak hazten ari dira, guri-guri zuria. Ondo berea duen aurtengo beroari harrera egiteko soineko zuria...

Ametza (*Quercus pyrenaica*) gorri da. Artea eta erka-metzaren (*Quercus faginea*) lurralde lehor hotz beroak eta haritzaren lur epel mardulen tartekoa da ametsa. Neguan hostoak galtzen du eta arteak bezala, beranduko izotzen beldur, bero handiak etorri arte ez du puja berririk emango. Puntta berri hauetako hostotxoak muturrean gorri bizia eta gainontzean zuria den bilo trinko batek estaliak azaltzen dira. Inguruko zuhaitzak eta zuhaixkak erabat berdetuak diren sasoi honetan ametsa nabarmen.

300 eta 1.000 metro arteko garaierako sailetan bizi da gustuen ametsa. Amezti politak ditugu Imotz eta Atetz bailaretan, Baztanen, Malerrekan, Bortzirietan, Urkilla-Elgean, Gorbean... denetan ederrena, inongo ederrenetakoa, Izki Parkeko mendietakoa da. Ikazkintzan, su-egurretarako, burdinbideko trabiesetarako, ontzigintzan eta bazkatzeko ezkurretarako erabili izan da ametsa.

Piriniotar izena jarria du ametzak baina mendiotan Luzaidetik ekialdera ez omen da... Añamendiak Kantauri itsasoan murgiltzen diren txokoa berezia da, ordea, ametzarentzat. Piriniar kultura zaharrenean bereizgarri dira mairu-baratzak edo cromlechak eta mendebaldearagokoenak diren Aitzazate eta Mendizorrotz baratzak zaintzen ditu ametzak, itsasoari begira ametsetan.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Maiorga
Ramirez

«NaBai-ren osaketa ez da ariketa partidisten menpe egon behar»

Tafalla, 1976. Bertan bizi da. Filosofia ikasketak Donostian (EHUn) eta doktoregoa Madrilan (UNEDn) egina. Filosofia irakasle aritua bi urtez Iruñean. Nafarroako EAko presidentea, foru parlamentaria eta Tafallan zinegotzia da. Intsumiso zigortua izan zen eta intsumisioaren aldeko borrokaren bidetik iritsi zen politikara:

“Antimilitarismoarekin eta nire ideologiarekin bat zetorrelako egin nuen bat Eusko Alkartasunarekin”, adierazi digu abiaburuan. Nafarroako Parlamentuan solastatu gara.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Josu Santesteban

EUSKARA KULTUR ELKARGOAK prebarikazioa eta agiriak faltsutzea leporatu zizkion Pedro Pegenaute Nafarroako Hizkuntza Politikako zuzendari nagusiari. Epailtzak auzia artxibatu berri du. Maiorga Ramirezek honela baloratu du erabakia: “Auzia ez da bukatu oraindik, baina epailtzak —errespetu osoarekin— ez du zuzen jokatu. Auzia, afera askoren arteko beste bat da. UPNren Gobernuak euskararen aurka burutu dituen bidegabekeria askoren beste adibide adierazgarria. Europar Batasuneko (EB) txostenak ere horregatik salatu du Nafarroako Gobernua. Euskara

eta indarkeria ez direla nahastu behar dio txostenak, baina Pegenaute jauna hori egiten tematu da behin eta berriro. Pedro Pegenaute UPNk euskararen garapena oztopatzeke ezarritako politikaria da, besterik ez”.

Gobernuaren alternatiba gauzatzeke aukerei buruz aritu gara Nafarroako EAko presidentearekin, Nafarroa Bai-z (NaBai) bereziki. Foru hauteskundeak 2007ko maiatzean izango dira eta alderdiak ari dira engoitik lanean.

Legealdiaren azken urtean ari zarete alderdiak. Zein da legegintzaz EAk egiten duen balorazioa?

Hasteko eta behin, UPN eta CDNren gehiengoa ez zen gauzatuko Batasunaren edo honen ordezkoren bozak kontabilizatu izan balira, horrek legealdia erabat baldintzatu du. Gainerakoan, gu pozik gaude Nafarroako abertzaletasunak egin duen bidearekin. Azkenean, EAk bakarka aldarrikatu eta landu duen politika egiteko jarrera nagusitzen ari delako. 1995ean gobernu alternatibo bat osatu genuen PSN eta CDNrekin batera, Otano auzia dela medio bertan behera geratu zena. Gaur egun aldarrikatzen diren hainbat helburu politiko orduan lortzeko zorian izan

ginen: EAErekin aritzeko erakundea eratu zen eta euskararen arloan hainbat aurrerapauso eman zen, besteak beste. Alabaina, ezker abertzalea deituta mundutik PSNrekin alternatiba eraiki izana aurpegiratu ziguten. Herri Batasuneko burua Patxi Zabaleta zen orduan.

Patxi Zabaleta Aralarreko buru da egun. Zerk bereizten zaituzte Aralarretik?

Politikan konfiantza ez da egun bate-tik bestera lortzen. 1995ean, EA PSNrekin adostasun batera iritsi zen eremu ez euskaldunak deiturikoak desagerrarazteko, eta HBko Patxi Zabaleta bozeramaleak kontra egin zuen Parlamentuan. HBri lortu genuena gutxi iruditzen zitzaion non-bait eta UPNrekin bat egin zuen bozketan. Noski, jarrera horietatik EAK dituen jarretara etortzeko denbora behar da. EAren izaera politikoa ezberdina da, gobernatzeko ohitura dugu, Nafarroako Gobernuan egon gara eta EAEkoan gaude. Diputazio-etako esperientziak, bestalde. EAK Aralarrek ez duen heldutasuna dauka. Dena den, Aralar HBtik joan zen eta EAren eremu politikora hurbildu den heinean, logikoena litzateke Aralarrek EAren kontzeptu ideologikoak bere egiten dituenean, proiektu berdinean bat egitea.

Bien bitartean, NaBai-ren aldeko apus-tua egin duzue berriz ere, baina duda-mudazkoa izan omen da. Diotenez, EAren gogoa ez da oso sendoa izan barne prestaketan.

Hori gezurra da. EA da NaBai bul-tzatzen lehen alderdia, formula hori gehien bilatzen ari dena. Guk baina,

NaBai-ren eraikuntza zintzotasunez ulertzen dugu, oraindik guztiz osatu gabe dagoen ekimena baita. Nafarroako indar abertzale guztien bata-suna behar dugu, eta bide horretan NaBai pauso bat da, ez da osoa.

Irailera arte ez omen zenuten mugitze-ko asmorik.

Hori ere gezurra da. Prozedura kon-tua izan da. EAKo Nafarroako batzar nagusiak NaBai-ren proiektua azter-tzea erabaki zuen joan den irailean. Dagoeneko hainbat bilera egin dugu NaBai osatzen dugunon artean eta bide onean ari gara. Gorabeherak izan direla? Bai. Normala da. Proiektua gizarteratzeko unea iritsi da eta kito.

“EAren izaera politikoa ezberdina da, gobernatzeko ohitura dugu, Nafarroako Gobernuan egon gara. EAK Aralarrek ez duen heldutasuna dauka”

Azken urteotan Batasunarekin sinto-nia lortu bide duzue. Zerk eragozten du Batasuna NaBai-n egotea?

Batasunarekin batasun horretara iris-teko bidea poliki-poliki ibili behar dugu, denbora behar da. Egia da, EA eta Batasunaren artean badago sintonia bat, baina ez denean: hain-bat gauzetan bai eta bestetan ez. EArentzat bake eta normalizazio prozesua lehentasunetako bat da, eta horregatik xede horretan sortutako foro guztietan parte hartu dugu: Egi-

noko Mahaian, Nazio Eztabaidagu-nean... Nazio Eztabaidagunean parte-hartzeak emaitza onak ekarri ditu, eta Batasunarekiko kidetasuna zeregin horretan gauzatu da bereziki. Baina logikoa denez, EAK nahiz NaBai-k geure erritmo politikoak ditugu eta Batasunak berea. Batasunak hurrengo hauteskundeetan bere kabuz aurkeztu nahi badu, egin dezala. Hori da nire ustez denontzako egokiena eta desira-garriena.

NaBai udarako prest izanen dela iraga-rrri duzue. Zer-nolako egiturarekin?

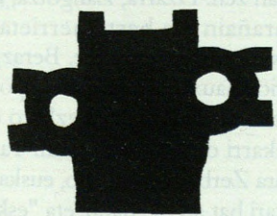
Alderdien koalizio egiturarekin, inde-pendenteak alboan ditugula. Aldi honetan ez dugu Madrilgo Kongresu-rako genuen arazoa, hau da, orduan lau alderdiak ordezkatu gintuen per-tsona –Uxue Barkos– adostu behar izan genuen eta orain alderdiek gure ordezkariak izan ditzakegu. Indepen-denteen zeregina baztertu gabe, inde-pendentei alderdiek adostutakoa bul-tzatzea dagokie, alderdiek euren iradokizunak kontuan hartuta betiere.

Programaren gauzatzea etorriko da gero. Zertan oinarritu beharko litzateke?

Batez ere UPNren alternatiba izate-ko konpromisoan, baita abertzaleta-suna Nafarroan garatzeko bideak irekitzeko nahian ere. EAn egina dugu jada adostasun programatikoaren agiria, oso eztabaidatua eta lan-dua izan da eta laster jakinaraziko dugu publikoki.

Hautagaiak izendatu beharko dituzue ondoren. EA, Aralar, Batzarre eta EAJ tarteko, 8-10 ordezkari inguru lortzeko aukera izaki. Ez da erraza izango.

Argitalpen honen edizioan lankide:

k u t x a

“Honezkero hainbat bilera egin dugu NaBai osatzen dugunon artean. Bide onean ari gara. Gorabeherak izan direla? Bai. Normala da”

Ohiko tirabirak izango dira, logikoak. Alderdi bakoitzak beretzako onena bilatzen baitu. EAK argi dauka, NaBai aurrera ateratzeko inork ez du alderdikerietan jokatu behar, EAK ez du etekin partidista atera nahi NaBairen bidez, baina honezkero blokeotxo moduko bat antzeman dugu NaBai-
ren eraketa prozesuan.

Noren aldetiko blokeotxo?

EAJren aldetik. EAJk NaBai-
ren bidez inoiz izango ez lukeen ordezkari-
ritza izan nahia ikusi dugu. NaBai-k
60.000 boz inguru izan zituen azken
hauteskundeetan eta EAJk 2.500
Nafarroako Parlamenturako azkene-
tan. Alderdi bakoitzak anbizioa izate-
ko eskubidea dauka, baina zintzota-
sunez esana, NaBai-
ren osaketa ez da
ariketa partidisten menpe egon behar.

Aldaketarako bitartekoa da NaBai. PSNrekin akordioa beharrezkoa da ordea. Nola ikusten duzu PSN?

Hori da apustua eta ez da erraza izan-
go, PSNk orain arte erabili duen
mezua aldatu behar duelako. Baina
1995ean posible izan bazen, orain
zergatik ez? Orduko akordioan EA
izan zen alderdi abertzale bakarra,
orain, beste alderdi abertzaleak gure
aldera etorri diren heinean, abertza-
leon indarra handiagoa izango da,
baita UPNren alternatiba gauzatzeko
aukera handiagoa ere.

Nola ikusten duzu Carlos Chivite?

PSNren azken biltzar nagusian Nafa-
rroako gobernu alternatiba gauzatze-
ko modua eztabaidatu zuten bereziki.
Alternatiba bai, baina nola eta nore-
kin da kontua. Chivite irabazle izan
zen eta Lizarbe galtzaile. Agian, orain,
Zapaterok bultzatuta, alternatibaren
benetako ordua iritsi zaio PSNri. Jaki-
na, alternatibarik ez dago PSNrik
gabe, baina ezta abertzaleon parte-
hartzerik gabe ere. Beraz, adostasun
batera iritsiko garelakoan nago.

UPNren inguruan platafor-
ma bat osa litekeen sus-
moa dago.

Susmo hori daukagu. Espainiako hainbat leku-
tan eskuindar muturreko-
ak ari dira plataformak
eratzen eta Nafarroan ere
halaxe egin dezakete.
Nafar eskuinak izugarriz-
ko beldurra dio boterea
galtzeari. Sektore hauek
sortu duten identitate
nabarristak ez du inolako
oinarririk, baina sostengua
indartu dute Nafarroako
Parlamentuan eta Gober-
nua: Gobernua estu lotu
eta azpikeria ekonomiko-
politiko izugarria eratu
ditu eskuinak, eragileen
diziplina hertsia eta
agintearen morrontza
pean. Boteretik nahi den
guztia zilegia balitz bezala
aritu da UPN, Juan Cruz
Alli eta CDN bere esane-
tara makurtuta. Halaber,
ETAren ekintzak erabili
ditu horretarako, PSNren
eragozpenik gabe. Horiek
izan dira nafar eta euskal
zaletasunaren aurkako
argudio nagusiak eta kalte-
garrienak. Orain, UPN
nahiz eskuin muturra orobat oso urdu-
ri daude. Gobernua galtuz gero
proiektua, indentitate sasinafarra
barne, eroriko delako.

IV. Xedapen Iragankorra ezabatzeko saiati da Miguel Sanz presidentea.

Gero eta ageriago dago UPNren ildo
ideologikoak porrot egiten duela.
Nabarristek foraltasunaren pean
babestu eta aldi berean foraltasuna
baliatu nahi dute nafarron eskubi-
deak murrizteko. Hona Sanzek erabi-
litako argudioa: "IV. Xedapena ezaba-
tu behar da, badaezpada, nafarrak
erotu gaitezkeen kasuan ez dezagun
erabili". Ordea, IV. Xedapenak dioe-
nez nafarrok gure etorkizuna erabaki-
tzeko eskubidea eta aukera daukagu.

Azkenik, EA Nafarroako Ezker Batuare-
kin (NEB) aritu da zenbait arlotan.
Alternatiba gauzatzeko NEB beharrez-
koa izan liteke.

“EAK nahiz NaBai-k geure erritmo politikoak ditugu eta Batasunak berea. Batasunak hurrengo hauteskundeetan bere kabuz aurkeztu nahi badu, egin dezala. Hori da denontzako egokiena”.

Bai. Finean indar politiko aurrerakoi guztiek bat egin beharko genuke eskuinaren aurka. Dagoeneko bide hori jorratu dugu. Ni Tafallako zinegotzia naiz eta PSNk, NEBk eta EAK gobernatzen dugu udalean. EAren bozaren bitartez UPNko aurreko alkatea kendua izan zen. Lizarra, Zangotza, Burlata, Barañain eta beste herrietan ere antzeko koalizioak daude. Beraz, gure ondorioa hau da: alternatiba posiblea da. Formula horrek honezkero emaitzak ekarri ditu alor askotan. Tafallan Euskara Zerbitzu bat dago, euskarazko teknikari bat ari da, nahiz eta "eskualde ez euskaldunean" izan. UPNren gobernu alternatibak gobernatzeko modu aurrerakoiak ekarriko ditu. ■

ONARRIZKO LIBURUTEGIA

IRUZURRAK HISTORIAN

IRUZURRAK HISTORIAN

Tximinoak, gizakiaren arbaso: berrogei urtez iraunarazitako faltsukeria. Labar-artearen "Kaper Sixtinoa" Gorbeian azaldu,... baina, azkenean, faltsua zen. Troia agertu bai; baina, benetan izan al zen gerra famatu hura? Nork erre zuen Erroma: Neronek, kristauak, ...? Atilaren hunoek izua zabaldu zuten Europan... edo ez zen horrenbestaraino izan?

Historiako faltsukeriarik ospetsuena: "Konstantinoren Dohaintza". Errolanen mitoa edo historiari buelta ematea?. Leireko monasterioko fraideen faltsutzaile-fama merezia. Tenplarioak: santutasunetik perbertsiora. Turingo Maindire Santua eta beste erlikia batzuren istorio bitxiak. Nafarroako errege-erreginen eskumikatzea: zalantza eta ziurtasunak.

Ikus daitekeen bezala, ongi pasatzeko liburu entretenigarria eta, bide batez, historiaren aurrean kritikotasuna zabaltzeko, jadanik kalean duzu irakurle.

On egin.

GAIAK

ARGITALDARIA

Jadanik salgai zure liburudendan!!!

Tel. / Faxe 943 47 13 04 • jiak@facilnet.es

G

PENTSAMENDU GARAIDIA

OAXACAKO EGUNEROKOA

Oliver Sacks

OAXACAKO EGUNEROKOA

Oliver Sacks Albert Einstein Medikuntza Fakultatean neurologo klinikoa da eta beren liburuek, irakurleen artean, izugarrizko ospea hartu dute irakurtzeko oso orijinalak bezain errazak baitira. Liburu ernagarri honetan Oaxacara (Mexiko) egindako bidaia kontatzen du eta han aurkitutakoak beregan sortutako sentsazioak, sentimenduak eta pentsamenduak maisuki azaltzen ditu.

Sacks gehien harritu zuena han aurkitutako bizi-aniztasuna izan zen. Merkatuen usainak, dastamenen gozotasunak, koloreen gama izugarri zabalak. Horiek guztiek mendebaldeko kultura uniformizatzailearen pobrezia agerian uzten dute. Gainera, zapoteken, azteken eta maien matematika, astronomia eta arkitektura sofistikaturia (antzinako grekoena baino zaharragoa) ikusteko parada izan zuen. Tenochtitlán hiriko komunikazio-sare harrigarriak, tabako-, txololate- eta kakao-kultura landuak, goi-mailako gastronomia eta pilota-joko ospetsua (non ez zen ez galtzailerik ez irabazlerik) atzemateko aukera izan zuen. Azken ondorio zirraragarria atera zuen: kulturen artean ez dago ez eskalarik ezta linealtasunik ere.

Kepa Mendia

«Publizitatea euskaraz egitea oso ona izan da negozioarako»

Publizitatea euskaraz. Gasteizen, Mendia Optika da adibide eta eredu txalogarri. Euskaraz janzten ditu Arabako hiriburuko kalea eta giroa. Arnasa da euskaraz bizi nahi duen bertako zein erbestekoarentzat.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Zaldi Ero

“**JABIERRI**, oso Bitoria zalea baitzen, ibilaldi handiak egitea gustatzen zitzaion, bakarrik. Sarri gurutzatzen zuen plaza. Atsegin zituen haren itxura eta giroa. Leku baketsu eta lasaia zen. Arkupeei buelta ematen zien. Laborantza-tresna dendak zeuden, optiko bat, Mendia, eta kafetegi bat, La Oñatiarra”. Pio Barojak betikotu zuen Mendia Optika *El cura de Monleón* eleberrian. 1936ko lana da Barojaren hura eta, ordurako, laurogei urte beteak zituen gure optikak.

“Mendia Optika. 1856az gero”. Buruz ikasi dugu, hainbat aldiz ikusi dugu eta iragarkia. 150 urte bete ditu dendak aurren. Aspaldi ari zara publizitatea euskaraz egiten. Gasteizen aitzindari zarela ere esan liteke...

Aitzindaririk izatekotan, gurean behintzat, aita. Ez zekien euskaraz baina maitasun handia zion. *Euskal jaia* izeneko programa egiten zuten Gasteiz Irratian. Publizitatea euskaraz egitea bitxia zen orduan, frankismo garaia zen, eta gure aitak denda-

ren publizitatea egiten zuen saio hartan, euskaraz eta gaztelaniaz. Bera hasi zen horretan.

Euskal jaia irratsaioa, beraz.

Bai. Programaren babesle zen gure aita. Jose Maria Sedano zen, berriz, programaren gidaria. Biak lagunak eta bata programara egin eta besteak publizitate-mezuak agindu. Gaztelaniazko mezuak euskaratzeko eskatzen zidan aitak eta Sedanok nola-hala irakurtzen zituen euskaraz, hark ere ez baitzekien euskaraz.

1984an hasi zinen etxeko dendan lanean. Euskarazko publizitatea areagotu zenuten.

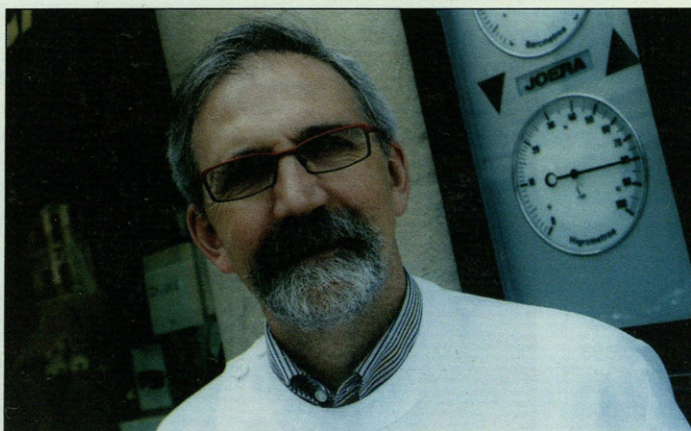
Ordu arte, irratsaio hartan eta zenbait aldizkaritan egin izan genuen publizitatea. Ni sartu nintzenean, publizitate guztia euskaraz eta gaztelaniaz egiten saiatu nintzen, sistematikoki. Arazorik ere ez nuen izan, neronek itzultzen bainuen. Gero, besteren bati ematen nion zuzen zezan, badaezpada. Zerrenda luze-luzea bidali nion Xabier Kintanari, eta berak euskaraturik bidali zidan.

Publizitatea ez ezik, euskarazko materialak baliatzen dituzue euskaldunekin.

Bezeroa ikusmena aztertzeraz etortzen denean egiten den frogetariko bat da tamaina ezberdinetako letra duen testua irakurtzea. Nik, irakurgai, Atxagaren testuak aukeratu nituen. *Sugeak txorriari begiratzen diotenean* narrazioko eta *Obabakoakeko Bagdadeko morroia* ipuineko pasarte bana ditut tamaina ezberdinetan egokiturik. Eta *Lilai txerritxo*a, Anaiz gure alaba zaharrenak bederatzi urte zituela egindako ipuin bat.

Kanpoko itxura ez ezik, barnekoa ere zaindu duzue...

Lanean hasi nintzenean egin nuen ahaleginik handiena: inprimakiak, bezeroekiko harremanak, gutunak... Harrezkero, egindako lanari eustea izan da. Orain askoz errazago da dena: barneko inprimakiak, hizkuntz paisaia esaten dutena eta —errotuluak eta beste—, egin da dago. Publizitate idatziari dagokionez, euskaraturik bidaltzen digute, itzultzaile profesionalak egin. Neronek sortzen edo itzultzen dudalarik, etxeko laguntza dut, Maite emaztearena, edo Txipi Ormaetxea lagunarena. Nik publizitatea eskatu, kartelak eta antzekoak, euskaraz bidaltzen dizkigu-

te. Hirugarren pausoa, langileei dago-kiena, da zailena.

Horretan ere saiatu zaren arren...

Bai, baina horixe da zailena, langile euskaldunak inguratzea. Beti pentsatu izan dut lantokia euskalduntzeko asmoa izanez gero, langile berria behar denean saiatzeari euskalduna kontratatzen.

Euskararen lagun

Kepa Mendia Landa (Gasteiz, 1952). Optikari ikasi zuen Madril-en. Bertan ikasi zuen euskaraz, eta bertan euskaltzalea, 1969tik 73ra. Gero, artean bere buruari gazte irizita, bertan geratu zen eta Ekonomia ikasi. 1976an itzuli zen jaioterri- ra. Gasteizko seminarioan Euskal Filologia abiatu zuteneko garaia zen eta ikasketa haiek ere burutu zituen, Koldo Mitxelena, Rikardo Zierbide eta beste zituela irakasle. Ondoren hasi zen optikari lanean, hogeita hamabi urte zituela.

Lanean hasi orduko ekin zion Kepa Mendiak publizitatea euskaraz egiteari. Bera zen itzultzaile, bera asmatzaile, laguntzaileak izan bazituen ere. Merkataritzan ere euskaraz abiatu zen, bakarlarri orduan. 1999an, egindako lana eskertu eta omenaldia eskaini zion

Gurea enpresa txikia da eta ez daukagu denborarik jendea lanorduetatik kanpo euskaraz ikasten jartzeko. Lan handia da eta, gainera, jendea gaztea denean hor nonbait, baina adin batetik aurrera zailago da askoz. Nire joera izan da langile berria sartzen denean, ahalegina egitea euskalduna izan dadin. Hor, oztoporik handiena optikariak ditut.

Optikariak?

Bitxia bada ere, optika ikasketarik ez dago Euskal Herrian. Diplomatura da, zaila omen, baina hiru urtekoa. Langa-beziarik ez dago. Lan-baldintza onak dituzte eta soldata politak. Ordutegia ere, beste langile askok baino hobea. Kontua da optikari gutxi dagoela. Erdaldunak ere gutxi. Oso zaila da optikariak kontratatzea. Optikari euskalduna aurkitzea, berriz, mirakulua da.

Udaletako euskara batzordeak euskarazko publizitateak erabateko garrantzia duela adierazten ari dira...

Ados nago. Beharbada, euskararen normalizazioak egin duen akats handienetakoa publizitatean egin du. Saiatu gara eta ahalegin handiak egin ditugu irakaskuntzan, komunikabideetan, zertxobait administrazioan, baina uste dut lan munduan eta ekonomia arloan herren gabiltzala. Quebecen, Hizkuntzarentzako Ministerioa dute. Hango arduradun Jean Claude Corbeille hemen izan zen 2000 inguruan. Haren aipamen bat erabili dut behin baino gehiagotan: Zioen euskaldunek, bretoiek eta besteek ez dutela garbi esaten zer egin nahi duten hizkuntzarekin. Denak ados direla, eskolan irakatsi behar dela. Gero, galdera egiten zigun: “Baina bizitza ekonomikoaren hizkun-

Babeslea: Bergarako Udala

Bergarako Udala

**Bergarako Udala,
euskarazko komunikabideen alde**

Euskara gabe kalitaterik ez

Egun, lanean segitzen du, euskararen alde Mendia Optikatik, hizkuntzaren errentagarritasuna aldarri. "Niretzat inportantea da Kontseiluaren *Euskara bidean* eta antzeko ziurtagiria izatea zeren, hemen, Aenor-en kalitateko ikurra erabiltzen da. Eta, barkatu, baina Euskal Herrian zerbitzuak euskaraz eskaintzeko gai ez den enpresa edo saltokiak ez du kalitatezko K-rik. Aenor-en ikur eta ziurtagiria izango du, baina euskaldunen aurrean kalitate saririk ez du merezi".

tza ere bihurtu behar al da? Iruditzen zait helburu horiek argi izan behar direla eta argi planteatu".

Galdera, Corbeillek. Eta zure erantzuna?
Gizartearen lehia eta borroka ekonomikotik aparte geldituz gero ez dago ezer egiterik.

Zergatik egin publizitatea euskaraz?
Niri dagokidanez, nik euskaldun moduan egin nahi nuen lan. Niretzat inportantea da munduan norbera den moduan agertzea; lanean ere bai. Ni, euskalduna nintzen, euskaltzalea ere bai, eta uste nuen horrelaxe azaldu behar nuela jendearen aurrean. Geroztik, konturatu naiz publizitatea euskaraz egitea oso mesedegarri dela, gure kasuan behintzat. Oso gauza ona izan da negoziarako. Batez ere, konpetentziatik bereizi gaitu. Nortasuna eman digu eta gainera, eragin handia izan du euskaldunetan. Publizitatea gaztelaniaz eginez gero, izango zuen eragina, edo ez. Baina euskaldunetan begi bistakoa izan da eragina, eta oso handia gainera.

Jokoa ez da errenta dio esaerak. Aldiz, publizitatea euskaraz bada errenta...
Gure kasuan bai. Bestalde, gaur egun, euskararen onerako eta gure kalterako beharbada, Gasteizko optika handienek sistematikoki erabiltzen dute euskara, banketxeek bezala. Ez diot, noski, guregatik denik, baina horrek erakusten du euskarak indarra hartu duela, eta salmentarako inportantea dela.

Nabarmena da zuek lagundu duzuela horretan, Gasteizko Andre Mari Zuria

plazako dendatik, hiriaren bihotzean zaudete, urte askoan.

Eragingo genuen, beharbada, akuilugisa.

Aurreko batean aditu nizun esaten ez duzula egiten militantziagatik...

Esan dizut lehenago: euskalduna naiz eta naizen bezala agertu nahi nuen. Hori egin eta ikusi dut fruitua jaso dudala. Ondorio oso onak jaso ditugu. Eta horretan jarraitzen dugu, eta oso pozik, bistan da.

*"Ikusmena aztertze
frogetako bat Atxagaren
Sugeak txoriari begiratz
dionean narrazioko
pasarte da"*

Batek edo bestek esan izan dizu: "Euskarazko publizitatea, errentagarri? Gasteizen ere bai?"

Gasteizen bereziki! Seguran eginez gero, ez da nabarmenduko.

Komentarioa egin zuenak Gasteizko giro politikoa gogoan ariko zen, nonbait. Euskararen aldekoa ez delako, alegia.

Ez dut uste. Nafarroan, Iruñean eta, administrazioak bai, bultzatu du euskararen kontrako giroa; han zailtasunak izan litezke. Gurean ez. Zorionez, euskarak errespetua irabazia du Gasteizen, hiri erdalduna izanik ere, eta nahiz eta agintari asko euskararen kontrako izan, ez dira ausartzen horrelakorik azaltzen. Nik ez dut kontrako erreakziorik suma-

tu. Esaterako, bezeroen deiturak euskal grafiaz emateko ohitura daukat eta gutxitan gertatu zait, adibidez, hark bere deitura erdal grafiaz nahi duela esatea.

Publizitatea euskaraz egiten duzu zuk, aspaldidanik. Hala ere, galdera, erantzunik duzun ez badakigu ere: zergatik ez du, oro har, euskaldunak publizitatea euskaraz egiten?

Ez dakit. Oso gauza harrigarria da. Etxean eta lagunen artean euskaraz, lanean eta bizitza profesionalean erdaraz, oso jokabide errotua da gurean, eta guztiz kaltegarria. Hautsi beharreko kontraesana da. Adibidez, mirakulua da jatetxeetako karta euskaraz ere egotea. Eta ez Gasteizen bakarrik, baita Gipuzkoan bertan ere. Donostiako Alde Zaharrean, adibidez, errazago da karta frantsesez edo ingelesez topatzea, euskaraz baino. Eta, askotan, bezeroak, eta zerbitzariak ere bai, euskaldunak dira! Hori kontraesan ikaragarria da. Ez dut ulertzen. Akats ekonomiko larria da.

Enpresaren ikuspuntutik ere, esan nahi duzu.

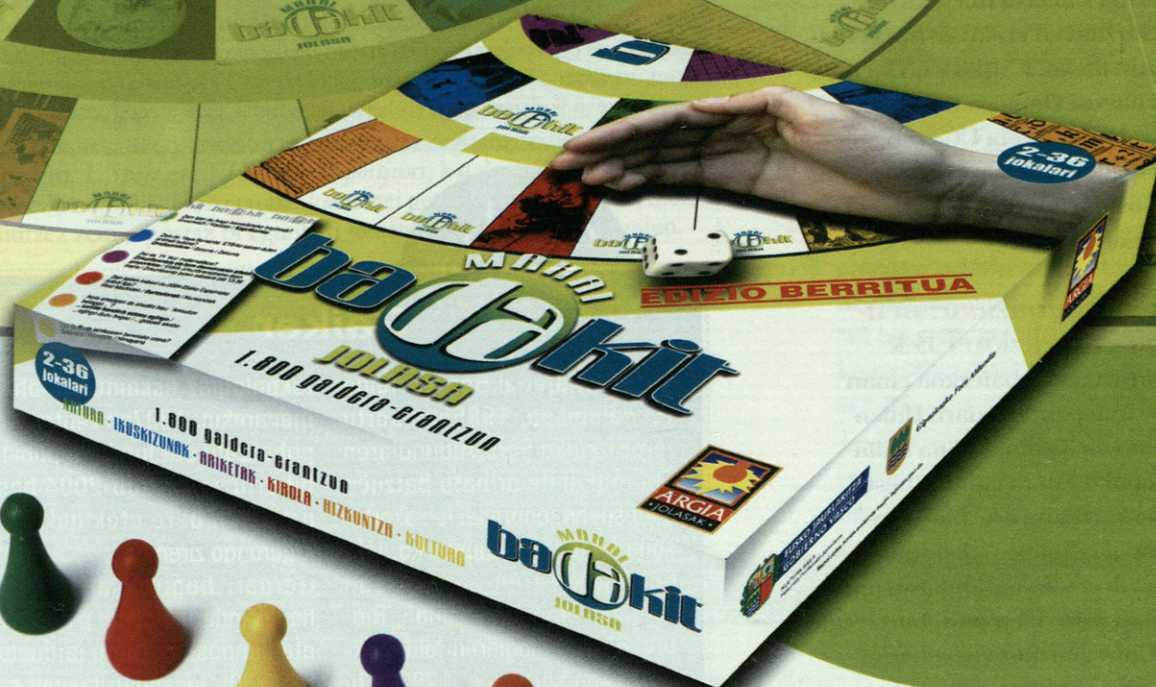
Horixe. Bezero euskalduna, Euskal Herriko jatetxea, eta karta ez dutela euskaraz! Hain zaila al da karta euskaraz eskaintzea? Alde horretatik, Oiarzungo Zuberoa jatetxea miresten dut. Euskaldunak dira eta kontu egiten digute euskaldunei. Baina salbuespena da! Eta araua izan beharko luke! Nori egiten du kalte, txarren-txarrenean ere, karta euskaraz edukitzea? Aldiz, mesede, denoi. Are gehiago bezeroa euskalduna denean. Inor kexatuko al da karta euskaraz ere badagoelako? ■

Udaberriko eskaintza berezia

Euskaraz dibertitzeko 1.800 galdera berri.

Nik badakit, eta zuk?

MAHAI badakit JOLASA

Prezioa

~~33€~~

25,5€

~~30€~~

Bero-beroan

Nafarroako UGT, oztopo bat gehiago

LAB eta EAEko UGTk iragarritako agiri sinatzearen aurrean Nafarroako UGTk erakutsitako jarrera esanguratsua da. Ez da alperrik esaten UGT UPNri -botereari- oso lotua dagoela, eszenifikazioetan bederen hala agertzen da sarri, batez ere euskara edo Euskal Herriko gaiei dagokienean. Edozein modutan, PSNren baitan diren tira-bira eta ikusmolde desberdinen agerle ere bada. Ferrazetik PSNko egungo idazkari nagusi Chivite jaunaren ordezkoa bilatzen ari direla diote zurrumurru indartsuek, eta orain Nafarroako UGTk agertu duen jarrera tentsio horren erakusle bat gehiago izan liteke. EAEko UGTko idazkari nagusi Damaso Casadok, dena den, LAB eta UGTren adierazpenak UGTko Konfederazioaren sostengu erabatekoa duela azpimarratu du.

Autodeterminazioari neurriak jarri dizkio EB-k

Montenegroarrek baiezkua eman diote independentziari. Haien kontua da, jakina, baina baita Europako estatu gabeko beste nazio batzuen ere, batez ere Europako Batasunak autodeterminazio erreferendumaren antolaketan izan duen partehartzeagatik. Gaur gaurkoz eta zeharka bada ere, arautua geratu da parte hartze zehatz bat ezinbestekoa dela eta estatu batetik bereiztearen aldekoek bozen %55 gainditu behar dutela. Europako Batasunak, halaber, Jugoslavia ohiaren desgitean izan zuen jarrera lotsagarria apur bat leundu du Montenegro izandako partehartze honekin.

MARISOL RAMIREZ / ARGAZKI PRESS

Esperotakoa esan du Zapaterok

Bake prozesuaren errepide mapa eginda ez balego, oso artega jartzeko moduko egoera batera iristen ari garela pentsa zitekeen, nagusiki su-eten iraunkor batekiko espero zitezkeen zenbait keinu ez direlako ikusten, batez ere presoak eta eremu judizialaren eremuetan. Baina errepide mapa bat egon badago, eta oso zail da interpretatzen gertatzen ari den keinu gurutzaketa diseinatutakoarekin bat datorren ala ez. Baietz dirudi, hala ere. Jose Luis Rodríguez Zapaterok ekainean ekingo dio ofizialki ETArekin hitz egiteari, baina horrez gain, euskal politikan, lehen lerroko gaia alderdien mahaiarena da. Kontua da publikoki bederen Madril ari dela administratzen prozesuaren denbora eta mahaiari dagokionez, orain arte nola jokatu den ikusita, zuzenagoa da pentsatzea irailean baino abenduan osatuko dela. ETAk eta Gobernuak hitz egingo dutena eta alderdien artean hitz egin behar denaren artean denbora utzi nahi dela alegia. Bitartean, logikoena litzateke espetxe politikan eta Batasunako buruzagiekiko jazarpenean ikusgarriak diren keinu positiboak gauzatzen hastea.

Zer da...

Gaiker

Gaiker, Material Berrien Talde Teknologikoa, 1985ean sortu zen Bizkaiko Foru Aldundiaren eta erakunde pribatu batzuen babespean, enpresei lehiakortasuna handitzen laguntzeko, teknologia berrien garapenean laguntza emanez. 1988an, Biotek, Bioteknologiaren talde teknologikoa sortu zen. 1992an bi zentroek bat egin zuten giza baliabide eta hornikuntzak optimizatzeko. Horrela sortu zen Gaiker Zentro Teknologikoa, material berri ez metaliko, ontziratze eta paketatze, bioteknologia industrial, ingurumen eta birziklatzei buruz ezagutzak eta

teknologiak eskaintzeko ahalmenarekin. 1997an zentro hau pribatizatu eta fundazio pribatu bihurtu zen. 2000-2004 bost urtekoan bere etekinak %53 inguru igo ziren.

Geroari begira, lau alderdi hauek indartuko ditu: plastikoak eta konpositak (bere jardueraren %30); jasagarritasuna eta ingurumena (%24); birziklatzea, balioztatzea (%19) eta bioteknologia (%24). 100 langile eta 29 bekadun ditu eta 2004an 124 proiektu gauzatu eta 8,1 milioi euro fakturatu zituen.

Daniel Udalaiz

Bilbon telebista euskaraz

BILBOKO ETA INGURUKO hainbat euskaltzalek Ibaizabal izeneko ekimena jarri du abian. Ekimenaren nahia Bilbon eta inguruetan euskara hutsez arituko den telebista digitala sortzea da. Euskaltzale hauek Eusko Jaurlaritzak tokiko telebistak arautzeko eman dituen pausoak baliatu dituzte. Horrela, euskarazko emisioak Bilbo, Getxo eta Barakaldora zabaltzeko dira, alegia, Ezkerraldeko lau herriak, Meatzalde, Basauri, Galdakao, Enkarterriak eta Uribe-Kosta hartuko lukete. Telebista bi edo hiru urte barru egon daiteke prest.

Euskarazko web gune elebakarrak

ERABILI.COM-EK web gune horiek hartu eta bisitari kopuruaren arabera lehenengo 20ak zerrendatu ditu. Lehenengo bi postuetan Sustatu.com eta Eibar.org daude, hurrenez hurren. Iaz alderantzizko postua izan zuten. Aurten, Berria.info dago hirugarren postuan. Iaz ez zen zerrendan azaltzen, zerrendan agertzeko baldintza zelako web gunea guztiz euskaraz egotea eta Berria.info-k ingelesezko edizioa bazuen iaz. Argia.com web gunea (Sareko Argia) zazpigarren postuan ageri da. Erabili.com-ek Cybereuskadi elkarteak euskal web guneekin egiten duen zerrendatik atera ditu web gune hauek eta egindako kalkuluen arabera, euskaraz baino aritzen ez diren web guneek bestelako web guneen artean, zerrendan gora egin dute.

L'Sport eta El Mundo Deportivo katalanezko edizioa eskatu diete

PLATAFORMA PER LA LLENGUA elkarteak *Marca un gol per la llengua* izeneko kanpaina jarri du abian. Elkartekoek web gunean (www.plataforma-llengua.cat) adierazi dutenez, futbol talde katalanek lortutako arrakastak baliatuz, Bartzelonan gaztelaniaz argitaratzen diren bi kirol egunkariri, *L'Sport* eta *El Mundo Deportivo*, katalan edizioa argitaratzeko eskatuko die. Horretarako katalanei gonbidapena luzatzen diete eskutitzez zein e-postaz bi egunkari hauetara eskaera bidali dezaten.

Elortzibarko ikastola motel

ELORTZIBARKO IKASTOLAREN BATZORDEAK hiru urte daramatza Noain-Elortzibar udalerrian (Iruñea hegoaldea) ikastola eraiki nahian. Ez du erraza izan orain arte, batzordeak berak zabaltzeko duen oharrean irakurritakoaren arabera. Bi urtez aritu dira ikastola kokatzeko toki bila eta likidotasun berehalakorik ez izateagatik eskaintzek ihes egin diete. Une honetan ez dago lur sail eskuragarriko udalerrian. 0-3 zikloa ere prestatu nahi dute, baina araudia betetzen duen lokalik ez dago udalerrian.

Norantz doa ERC?

Hauteskunde autonomikoak urrian edo azaroan izango direla entzuten da Kataluniako zenbait guntan. Areago, ERCko sektore batzuetan ez litzateke txarto ikusiko berriz ere ezkerreko hirukoa-aren aukera errepikatzea, nahiz eta kanpotik ikusita ez den samur ikusten ERC independentista sutsuaren eta PSCren arteko bigarren ezkontza bat. Erreferendumarekiko ezetza oso esanguratsua balitz, horrek adieraziko luke, Kataluniako mugimendu abertzalearen zati handi bat egun egitura-tzeke dagoen autodeterminazioaren borrokaren koordinadetan jarriko litzatekeela. ERCk dauka mugimendu horren guztiaren gidaritzarako aukera, baina horretarako azken bi urteetan erakutsi duena baino ideia eta zuzendaritza sendotasun handiagoa erakutsi beharko du.

AEBak gero eta "gaixoago"

Euren burua gero eta gaixoago ikusten dute AEBetako herritarrek eta hori dela medio gero eta botika gehiago kontsumitzen dute. AEBko populazioa mundukoaren %5 besterik ez bada ere, munduko medikamendu kontsumoaren ia %50era iristen dira. Maiatzeko *Le Monde Diplomatique*-ko erreportaje interesgarri batean ageri da datua.

guztion neurria guztion neurria

aldizkariak euskaraz

guztion neurria

ARGIA

GAZTETXULO

IPURBELTZ

Luma

ELHUYAR

2006ko maiatzaren 28a

ARGIA

55

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Evok 2002an abiarazi zuen nazionalizazioa

Bolivia ez da hidrokarburoak nazionalizatuta dauzkan ez lehen estatua eta ez bakarra. Baina Evo Morales izan da munduan izurria bezala hedatu den pribatizazioaren katea eten eta multinazionalak merke erositako enpresa oinarritzko bat berriro publiko bihurtu duen lehena. Eredu arriskutsua.

EVO MORALES EK EZUSTEAN harrapatu zuen mundu guztia maiatzaren 1ean Boliviako gasa eta petrolio nazionalizatze erabakia jakinarazi zuenean. Ziurrenik horregatik lortu du kolpea bururaino eramatea. Eta nazionalizatze gehiagoren ildo urratzea.

Komunikabideek plazaratu dute Morales lehendakariak maiatzaren 1eko goizaldean –bostetan– bildu zituela bere hurbileneko ministro eta aholkulariak, dekretu berria sinatu zezaten: "Si están de acuerdo, firmen el decreto!". Sinaduren ondotik, txalo egin zuten denek eta Boliviako ereserkia abestu, bukaera "Morir antes que esclavos vivir" dioena. Gero Morales esan omen zuen: "Hegazkina zain daukagu". Ohetik hain goiz jaikiarazitako ministroek harrituta lagundu zioten Hercules abioira, eta Capari eskualdera abiatu ziren, hiriburutik 1.200 kilometrotara.

Caparin dagoen San Alberto gas zentralera iritsi ziren lehendakaria, ministroak eta berekin operazio berezian zihoazen militarrek. Petrobras enpresak kontrolatzen zuen egun hartara arte San Albertokoa, eta bertako arduradunek irribarrez egin zioten ongietorria Moralesi, fabrikako zein atal ikusi nahi zuen galdetuz. Baina lehendakaria ez zetorren kortsiazko bisitan: Petrobras brasildarrak erosi lantokia telebista kameren aurrean nazionalizatzeraz zetorren.

Egun bat lehenago, apirilaren 30ean, Yacimientos Petrolíferos Fiscales Bolivianos (YPFB) konpainiak petroliotako ingeniariak bidali zituen Boliviako putzu eta lantokietara. Ikuskatze lanen aitzakian azaldu ziren, ohi baino jende gehiago joan arren. Atzeritarrei esan omen zieten taldeetan ingeniari gazteak zihoazela zaharrenekin, esperientzia hartu nahian. Baina beren betebeharra beste bat zen: nazionalizatze aginduagatik enpresek erregaia atera eta banatzeari uko egiten bazioten haien teknikarien lekua hartu eta lanerako prest egotea.

Xehetasun hauek Franz Chavez kazetariak bildu ditu Inter Press Service (IPS) zerbitzuaren kronika batean. Informazioa eman diona Manuel Morales Olivera da, nazionalizatze erabakia sinatzerakoan Evo Morales lehendakariarekin zeuden sei gizone-tako bat. Gizona IPFB enpresa estatuleko aholkularia da, eta Manuel Morales Davila abokatuaren semea: hau 42 egun ez du iritsi zuten preso espetxean 1996an orduan lehendakari zen Gonzalo Sanchez de Lozada –herritarrek "Goni" ezizenez madarikatzen zutena– petrolio pribatizatzeagatik traizidoretzat jo zuelako denen aurrean.

Gezurra dirudien arren, duela hamar urte arte Boliviako hidrokarburoak estatuak ustiatzen zituen. Evo Morales egin duenak halako zalaparta eragin badu ez da izan munduan

Irudian Evo Morales lehendakaria –buruan erroskila eta konpitteak dituela– eta Gustavo García Linera lehendakariordea ageri dira, herri indigenen banderaren ondoan. Boliviako agintean dagoen MASen elkartu dira jatorrizko herrien borroketan zaildutako buruzagiak eta La Pazeko profesional eta klase ertainetako intelektualek ezkertiar zuri eta mestizoak. Evo Moralesen haurtzaro eta gazte denborak ikertu dituztenek hark jasandako txirotasuna, nekea eta umiliazioekin batera, futbolerako zaletasuna ere aipatu izan dute. Oruro departamentuko bere herri txikian, musika bandan jotzeaz gain, 13-14 urterekin futbol ekipoa sortu eta antolatu omen zuen. Bera zen kapitain, entrenatzaile eta ordezkari. Ulertzekoa da Boliviako zelaia eta baloia atzeritarrei kendu eta partida bertako jokalariekin erabaki nahi izatea.

petrolio eta gasa nazionalizatu dituen lehen herrialdea delako; asko dira hala daukatenak, erregimen politiko ezberdinetako estatuak. Aldiz, Boliviako lehendakaria izan da lehena azken hamarkadotan orokortu den pribatizazio prozesuan gauzak azpikoz gain jar daitezkeela erakutsi duena, 1996an pribatizatutakoa berriro 28.701 zenbakia daraman agindua-ekin nazionalizatuz.

Saldua, baina ez betiko galdua

Nazionalizatze agindua 2002an prest zegoen. Urte hartako hauteskundetan 20.000 botoren tarategatik atera zen bigarren Movimiento al Socialismo (MAS), gaur agintean dagoena. Orduan Manuel Morales Davila abokatu zaharrari eskatu zion nazionalizatze agindua idaztea. Evo Morales lege proposamena 30 parlamentariaren eta 10 sindikaturen laguntzarekin bozketara eramane zuen, baina legebiltzar-rrak atzera bota zion. Orain abokatu zahar haren semea Manuel Morales Olivera aritu da lehendakariarekin agindu berria prestatzen.

Morales Olivera ikasketaz filosofoa da, politikari sartua eta denborarekin hidrokarburoetan aditu bihurtu dena. Honek kazetariari honela esplikatu dio MAS barruan gasa eta petrolioaren hirugarren nazionalizazioaz dagoen burubidea: "Lehen planteamendua oinarritzen da lurraren eta jatorrizko herrien agintearen berreskuratzean. Espazioa, lurra, airea, biziaren logika eta kosmobisioa berreskuratzera.

Nazionalizazio honek kapitala nazioaren interesen mende ipintzen du, desjabetzan sartzeko ordez. Evo Moralesek esana duenez, bazkideak nahi ditugu, ez ugazabak. Horrek esplikatzeko du Armada han egotea. Enpresaren batek erabakia onartu izan ez balu, Armadak eta profesionalek hartuko zuten kontrola. Indarrezko ekintza izan da”.

Hamar urte besterik ez dira pasa YPFB enpresa estatalki ustiatzen zituen gasa eta petrolioaren pribatizatu zituztenetik. Ordura arte, YPFBren esku zeuden hidrokarburoak, eta Bolivian ari ziren enpresek bere kontrolpean jardun behar zuten, zerga eta bestelako mekanismo bidez produkzioaren %50 estatuari emanaz. Gero, 1996an, munduan nagusi den pribatizazio oldeak harrapatu zuen YPFB, enpresa desegin zen eta kasik lan burokratikoetara mugatu. Debekatu zioten "petrolioaren ukitzea eta gasa usaintzea" ere. YPFBk Boliviako

estatuari urtean 400 milioi dolar ematen bazizkion, 1993tik aurrera diru-iturri hori agortzen joan zen.

Pribatizazioarekin batera iritsi zitzaizkien gas eta petrolio murrizketak herritarrei. Morales Oliverak kopuru hauek eskaini ditu gertatu zena ulertzeko: "Enpresa berriak, atzerritarrek, prest zeuden 5.000 milioi dolar inbertitzeko gas naturala bere horretan AEBetara edo Mexikora esportatzeko, eta aldiz, esaten zuten ez zeuzkatela 40 milioi dolar Boliviako mendebaldeko gas-hodia eraikitzeke". Egoera horren ondorioz piztu ziren liskarrak herrialdeko hainbat lekutan, eta mundu osoan sona handikoak gertatu ziren La Paz hiriburua kolapsatzeko egindako greba eta bide mozketak.

Liskarren ondorioz, hidrokarburoetako multinazionalak zenbait aldeketa egin zuten. Boliviako estatuari diru gehiago ordaintzen hasi ziren, eta

herrialde barrurako prezioak negoziatu zituzten. Baina hona nola arautzen ziren prezio politiko horiek: "Bertako gasolinaren prezioa igo ez zedin, gobernuak ordaintzen zuen nazioarteko prezioaren eta prezio subentzionatuaren arteko tarte. Eta hori egiteko, multinazionalak uzten ziguten dirua, geure gasolina geuk nazioarteko prezioan eros genezan, urteko %8ko interes batekin".

Lege berria ateraz geroztik, gas eta petrolio iturri handien ustiaketa parte hartzen duten multinazionalak ez %50 baizik eta %82 ordaindu beharko diote estatuari. Bi hobi handien kalkulak egin ditu Morales Oliverak: San Alberto eta San Antonio hobiak urtean 940 milioi dolar balio duen lehengaiak produzitzen dute, iazko legearen arabera erdia ordaindu behar zioten estatuari (470 milioi) eta oraingo aginduarekin 780 milioi dolar pagatu beharko diote.

Kazetariak galdetu dio ea ez ote duten Boliviako agintariek zikin jokatu kanpoko enprekin, urteotan egin dituzten inbertsioak galaraziz. Hona erantzuna: "Boliviarrok gure ekipoa geneukan alor horretan, baina etorri zen zuzendari tekniko bat gureen ordez jokalaria atzerritarrek ekarri zituena. Dena kendu zigun, baloia eta zelaia, eta jokoaren jabe egin zen. Orain berriro gureganatu egin ditugu baloia eta zelaia, eta jokalaria kanpotarrak zuzendari tekniko berriaren mende jarri behar du".

Ausardiaz jokatu du Evo Morales. Batez ere kolpea eman duelako aurrez Argentinari, Brasili, AEBei eta Europari galdetu gabe. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticas**en gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantiarik handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarearik handieneko — **MultiOpticas** — profesionalengan konfiantza izan duzula.

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1^a
Hernani, 4 - **DONOSTIA**

Karmelo Landa

Kanpo-zorra

K

lub pribatua da gaur egungo Europa. Ez dio edonori sartzen uzten, eta edonola ere sarrera lortzen duena, bizirik heltzen baldin bada, kanporatua izango da, jatorriko lurraldera edo itsaso zabalerara, berriro ere ozeanoan gal dadin. Jarrera ankerragorik ezin da asmatu. Gaur egungo hiritar europarrek ez dute txintik ere esango hori guztia beren begietatik aparte egiten baldin bada. Baina ez dago horretarako eskubiderik. Are bidegabeagoa da kontutan hartzen bada Europaren kanpo-zorra. Bai, kanpo zorra Europak beste lurralde askorekiko duena baita, eta ez alderantzizkoa, sarritan esan ohi den legez. Kanpo-zor horri esker aberatsa baita Europan aberatsa dena, eta orain, aldiz, berak sortutako pobreei ateak ixten dizkie gupidarik gabe.

Ez da harritzeko jarrera, nolanahi ere, Europaren beraren intrahistoriari begiradatxoa ematen baldin badiogu. Europar Batasuna lortzeko bidean agertu diren zailtasun ugariak ez dira harrigarri, orain batu beharreko Estatuak itsaslapurren eta lukurreruen tradizioan osatu direnean. Elkarri lapurreta edo mila triskantza eginez. Inoiz kitatu ez diren zorrak. Gaur egun ere, nonahi aurki daiteke horien arrasto urrunago edo hurbilagokoa. Ikus ditzagun zenbait adibide: Brusela omen da Europar Batasunaren hiriburua, hiri zabala, etnia eta hizkuntza anitzetako biztanleria duena; hirian zehar paseatzen duenak Petit Sablon izeneko lorategi txiki zaindu batekin egingo du topo, loretsu eta alai udaberrian, eta aintzira garden baten ondoan, harrizko eskultura bikoitz ikusgarria; oinetako plaka handi batek adierazten du haren esanahia: "Egmont eta Hornes heroiei, Albako dukeak sententzia bidegabea zigortu eta 1568.eko ekainaren 5ean Bruselan burua moztuz erailak". Inperio espainiarrak flandestarren aurka egindako sarraskiaren oroimena. Ez zen berau Bruselako sarraski bakarra izan, Errege frantziarrak ere hiriburua guztiz txikitu baitzuten kanoi-bonbaz, gaur Grand Place dagoen lekua lurrarekin berdinduz. Baina batzuen

INIGO AZKONA

eta besteena gainditu eta Estatu belgikar propioa eratu zenean, bertoko agintariek ere modu bertsuan eutsi zioten lukurreruen tradizioari, eta Leopold II belgikarren erregeak Afrikaren zati handi eta aberatsa, Kongo Librea izenaz gainera, finka pribatu gisa administratu zuen, eta hango biztanle guztiak esklabu moduan maltratatu. Gehiago kostatu zitzaizen, beraz, beltz afrikano hauri Estatu independente mailaraino heltzea, 1960 urtera arte lortu ez zutena, eta gerora ere Belgikak ez die aurreko zorrik ordaindu, gosez eta gerraz hiltzen ikusi dituen arren. Eta metropoli zaharreraino heltzen direnek ez dute harrera onik aurkitzen. Azken eskandalua Antwerpen hiri flamenkoan gertatu da: 18 urteko gazte arrazistak emakume eta haur beltza tiroz erail dituzte, hirian hedatua den giro arrazistari segika.

Beste adibide europar bat Greziakoa dugu; gaur Atenas bisitatzeko duenak, iragandako garai klasikoetako oroimenaren ondoan, hiriburu pobretu eta nahiko kaotikoa aurkituko du. Behinolako edertasunaren bila Akropolisa bisitatzen duenak, laster nabarmenduko du Perikles zenaren obra ederretatik oso gutxi gordeztzen dela, eta nabarmenagoa dela hutsa Partenoiaren friso behinola ederretan edo Erekteoi deitu tenpluko kariatideetan. Jakingo du, horrela, lord Elgin gobernadore britainiarrak lapurtu zituela berta-

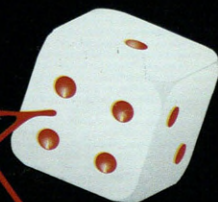
tik eskultura gehienak eta Londresen saldu, eta Museo Britainiarrak gordetzen dituela gaur, zor hau ere benetako jabea itzultzeko batere asmorik agertu gabe.

Europan ez dago, beraz, gaur nor den Estaturik, era horretako zorren bat ez duenik; Etiopian gaur gosez hiltzen ari diren milaka hurrek historia ezagutuko balute, Italiara begira jarriko lirakeke seguruenik. Baina ez da beti denboran urruti joan behar era horretako zorren jatorria ikusteko. Estatu espainiarrak Saharari dion zorra ez da aspaldi sortua, baina mingarriena zera da: orain Marokoko erregeari ordaindu izana, sahararrak eremu latzean abandonatuz. Evo Moralesek egiten duenaz kexatuko dira gero. ■

«
Estatu espainiarrak Saharari dion zorra
ez da aspaldi sortua, baina mingarriena
zera da: orain Marokoko erregeari
ordaindu izana, sahararrak eremu
latzean abandonatuz. Evo Moralesek
egiten duenaz kexatuko dira gero
»

ASTE HONETAKO

zozketa

Irigoien Landetxea

Asteburu pasa
bi lagunentzat

Muez NAFARROA

www.irigoien.com

1

txapela
buruan
eta ibili
munduan

www.txapelaburuan.com
943-004215

Txapela buruan eta ibili munduan

2 jaka

Gamon Zumardia, 7
Orereta GIPUZKOA

www.txapelaburuan.com

2

Txiki Polit Jatetxea

Afaria 2 lagunentzat

Musika plaza, z/g
Zarautz GIPUZKOA

www.txikipolit.com

3

kirolpsikologia.com

Kirolpsikologia

"Helburu eraginkorrak ezartzeko"

ONLINE IKASTAROA

Zabaleta kalea 1-2 /-7. bulegoa
Donostia GIPUZKOA

www.kirolpsikologia.com

4

Badakit edizio berritua

2 mahai jolas opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

ATALAIA JATETXEA

• Xabier Campos Hernandez (Iruñea)

BALTEGI LANDETxea

• Juan Bereziartua Zabala (Lasarte-Oria)

TXORAKIKERIAK 2, 888 TXISTE eta GARTXOT

• Aitor Sangroniz Akarregi (Santurtzi)
• Jaione Iurramendi Mendizabal (Ikaztegieta)

SU TA GAR

• Francisco Larrea Olasagasti (Donosti)
• ORTUELLA BHI (Ortuealla)
• Euskal Irakaslegoa (Bilbo)
• Margarita Alonso Henares (Bilbo)
• Xabier Naberañ Jaio (Galdakao)

REALA

• Asier Lizarriturri Martiarena (Aretxabaleta)

PARTE HARTZEKO

Astelehenetik ostiralera **GOIZEZ** 09:00-13:00 **ARRATSALDEZ** 15:00-18:00

Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea

euskal eskola publikoaren XV. jaia oñati ekainak 4

mugak gaindituz
herriak biribilduz

laguntzailea:

